

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

SOCIÁLNĚ-EKONOMICKÝ VÝVOJ SYRSKÉ ARABSKÉ
REPUBLIKY

-

PERSPEKTIVNÍ ODVĚTVÍ PRO ČESKÉ INVESTORY

Bc. Miroslav Peleška

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Kulturní antropologie Předního východu

Diplomová práce

**SOCIÁLNĚ-EKONOMICKÝ VÝVOJ SYRSKÉ ARABSKÉ
REPUBLIKY**

-

PERSPEKTIVNÍ ODVĚTVÍ PRO ČESKÉ INVESTORY

Bc. Miroslav Peleška

Vedoucí práce:

Mgr. Ivan Ramadan

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Děkuji vedoucímu diplomové práce Mgr. Ivanovi Ramadanovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Dále děkuji za ochotu a spolupráci Janu Bártovi z velvyslanectví České republiky v Damašku a zástupcům organizace Czechtrade za vstřícné jednání během přípravy této práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval (a) samostatně a použil (a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Obsah

1 ÚVOD

2 ZÁKLADNÍ INFORMACE O SÝRII

2.1 Obecná charakteristika země	1-2
2.2 Obyvatelstvo	2-5
2.3 Politický systém	5-6
2.4 Ekonomika	7-10
2.5 Ostatní	11-12

3 VZNIK A VÝVOJ SÝRIE

13

3.1 Konec osmanské nadvlády	14-15
3.2 Otázka etnicity a francouzská mandátní správa	15-18
3.3 Sýrie v rozmezí let 1946 – 1958	18-19
3.4 Socio-ekonomické změny v rámci SAR	19-20
3.5 Dominance alawitů za vlády Ba'ath (1963 – 1970)	21-25
3.6 Vláda Háfize al-Asada	25-28
3.6.1 Ekonomika za Háfize al-Asada	28-31
3.7 Vláda Baššára al-Asada	31-36
3.7.1 Ekonomika za Baššára al-Asada	37-39
3.7.1.1 Konkrétní kroky syrské vlády	40-44
3.7.1.2 Současné výsledky reforem	45

4	SYRSKÉ INVESTIČNÍ PROSTŘEDÍ	46-50
	4.1 Česko-syrské vztahy a jejich vývoj	50-53
	4.2 Česká strategie zahraničního obchodu	53-54
	4.2.1 Propagace českých firem	54-63
	4.3 Investiční pobídky a veřejné zakázky	64-65
	4.4 Perspektivní odvětví pro české investory	65
	4.4.1 Pohled českého oficiálního zastoupení v Sýrii	65-68
	4.4.2 Zájem syrské strany o zahraniční investice	68-75
	4.5 Názory českých podnikatelů na podnikání v Sýrii	75-76
5	ZÁVĚR	77-78
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	79-81
7	RESUMÉ	82
8	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	83-85

1 ÚVOD

Tato diplomová práce je zaměřena na socioekonomický vývoj Syrské arabské republiky od získání nezávislosti až po současnost. Primárně je však kladen důraz na analýzu jejího aktuálního, zejména ekonomického stavu a zhodnocení současného investičního prostředí. Primárním cílem této práce je proto charakterizovat ekonomickou přeměnu této blízkovýchodní země, její složitou historii, změny v sociálních a politických strukturách a ozřejmit veškeré faktory, který vedly až k současnému stavu. Druhým cílem je pak zaměření na vztah Sýrie a České republiky v minulosti a dnes, zhodnocení syrského investičního prostředí a vytyčení nejlukrativnějších oblastí pro české investory.

V úvodu práce je věnován nemalý prostor obecným informacím o zemi, relevantních pro každého podnikatele, zvažujícího vstup na syrský trh. Následuje popis aktuálního ekonomického stavu země a plánů syrské vlády na transformaci ekonomiky. Jelikož se pro mnohé investory jedná o značně exotické prostředí, práce obsahuje rovněž kapitoly (nejen) historického charakteru s úmyslem poskytnout čtenáři co nejkomplexnější informace o syrské historii, demografických a procesech, které vedly až k současnému stavu syrské společnosti.

Druhá část práce se pak zaměřuje na vztah ČR a Sýrie v minulosti i dnes a v neposlední řadě, jaká by mohla být ekonomická spolupráce obou zemí v budoucnosti. Tato kapitola rovněž obsahuje hlavní cíle exportní strategie ČR a konkrétně těch aspektů, které se týkají rozvoje zahraničního obchodu se Sýrií. Následuje vytyčení oblastí obzvláště vhodných pro zahraniční a zejména české investice.

Nedílnou součástí této práce bylo i kontaktování českých a syrských vládních i nevládních organizací, stejně jako českých podnikatelských subjektů s cílem zjistit, jak hodnotí podnikání se Syřskou arabskou republikou.

Metodologie

Primárním zdrojem pro informace historického charakteru byla publikace Patricka Sealeho: *The Struggle for Arab Independence: Riad el-Solh and the Makers of the Modern Middle East* (Cambridge University Press; 1 edition, 2010). Informace týkající se novodobé historie SAR byly čerpány převážně z knih Dereka Hopwooda: *Syria 1945 – 1986* (Unwin Hyman, Londýn 1988), Nikolase Van Dama: *The Struggle for Power in Syria* (I.B.Tauris, 2011) a Volkera Perthese: *Syria under Bashar al-Asad: Modernisation and the Limits of Change* (Routledge, 2006).

Pro zdokumentování obchodních vztahů mezi Českou republikou a Sýrií v minulosti byla využita nedávná publikace Petra Zídka a Karla Siebera: *Československo a Blízký východ v letech 1948 – 1989* (Ústav mezinárodních vztahů, Praha 2009) a informace získané z otevřených zdrojů na stránkách českého Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva průmyslu a obchodu.

Hlavním zdrojem pro oddíly z oblasti ekonomiky posloužily zejména publikace a ekonomické studie, vydávané britským Centre for Syrian Studies, spadající pod University of St Andrews. Jako další významný zdroj lze uvést i *Syria report 2011*, což je velmi obsažný a zcela aktuální dokument, týkající se stavu a plánů syrské ekonomiky, vypracovaný syrským Ministerstvem průmyslu a obchodu. Přesné statistické údaje a důležité ekonomické ukazatele byly primárně čerpány a vyhledávány na stránkách Syrského statistického úřadu (*Syrian Bureau of Statistics*). Je však nutné podotknout, že přesná čísla na syrské straně často buď zcela chyběla, nebyla aktuální nebo se jednalo pouze o odhady. Mnohdy jsem byl proto nucen pracovat s informacemi, čerpanými především ze západních zdrojů. I ty však mohly v mnoha ohledech pouze odhadovat a předpovídat. Díky absenci dat na syrské straně nelze nic tvrdit s úplnou jistotou. Což je ostatně problematika kritizovaná i v rámci IMF.¹

¹ Zdroj: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr07288.pdf>, str. 22 (20.08.2011)

Vzhledem k absenci mnoha zahraničních titulů v českých knihovnách a omezeným finančním prostředkům jsem často pracoval i s elektronickými zdroji. V práci proto často odkazuji na data, analýzy a studie získané z internetových stránek renomovaných mezinárodních organizací, jakými jsou například Světová banka (www.worldbank.org), WTO (www.wto.org) či Transparency International (www.transparency.org).

Vysvětlivky a hesla, týkající se oblasti islámu či postav a událostí z arabské historie byly čerpány z knihy Luboše Kropáčka: *Duchovní cesty islámu* (Vyšehrad, 2011). Stejně tak i pro přepis arabských jmen a názvů do latinky byla použita česká transkripce výše zmíněného autora.

Kontaktování českých a syrských vládních i nevládních organizací bylo nedílnou částí této práce a do značné míry ovlivnilo i její celkové výsledky, protože na ochotě sdílet a poskytovat informace jsem byl do značné míry závislý. Na české straně jsem se zaměřil zejména na agenturu Czechtrade (www.czechtrade.cz) a její vývozní aliance. Dále jsem kontaktoval i České velvyslanectví v Damašku a v neposlední řadě Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. V Sýrii jsem svou pozornost zaměřil zejména na dvě organizace, a sice SBC (Syrian Business Council) a SEBC (Syrian Enterprise and Business Centre).

Vzhledem k bouřlivému vývoji, kterým Sýrie v průběhu roku 2011 prošla, a který stále prochází, jsem byl nucen ukončit sběr dat k určitému datu. Tímto datem byl únor 2012. Hlavním důvodem byla celá řada změn zákonů a výnosů vlády, které syrská vláda přijala, a jejichž dopad v současnosti nikdo nedokáže přesně odhadnout. Navíc díky absenci nezávislých zdrojů v Sýrii, nelze podat ověřené informace o politické situaci v této zemi a hrozí velké riziko, že by nějaká podstatná informace mohla v práci chybět. Proto by čtenář(i) této práce měli mít na paměti, že situace v Sýrii se stále velmi radikálně vyvíjí a některé informace již nemusí být zcela aktuální.

2 ZÁKLADNÍ INFORMACE O SÝRII

2.1 Obecná charakteristika země

Oficiální název: Syrská arabská republika²

Rozloha: 185 180 km² (zahrnuje 1 295 km² území okupovaného Izraelem)

Délka pobřeží: 183 km

Nejvyšší bod: Džabal aš-Šajch (2 814 m)³

Klima:

Převážně pouštní, suché klima. Slunečná, teplá léta střídají v průběhu roku mírné zimy s občasnými dešti. V pobřežních oblastech větší míra vlhkosti. Ve vyšších nadmořských výškách se během zimy nachází i sníh (někdy i v samotném Damašku).

Administrativní členění země:

Celá země je rozdělena na 14 správních celků (*muháfaza* – pl. *muháfazát*), které jsou pojmenovány podle jejího správního centra: Hasaka, Latákija, Qunejtra, Raqqa, Suwajda, Dara´a, Dajr az-Zawr, Damašek, Aleppo (Halab), Hama, Homs, Idlib, Damašek - venkov, Tartús.

Nejvýznamnější centra:

Damašek (1,7 mil.), Damašek – venkov (2,7 mil.), Halab (4,7 mil.), Homs (1,7 mil.), Hama (1,6 mil.), Latákija (1 mil.), Dajr az-Zawr (1,2 mil.), Idlib (1,4 mil.), Hasaka (1,4 mil.)⁴

² Arabsky: Al-Džumhúrija al-‘Arabíja as-Súrija (الجمهورية العربية السورية)

³ V západních publikacích se nejčastěji setkáváme s anglickým názvem „Mount Hermon“

⁴ Zdroj: <http://www.cbssyr.org/yearbook/2010/Data-Chapter1/TAB-1-1-2010.htm> (17.11.2011)

Sousední země:

Turecko (845 km), Irák (596 km), Jordánsko (356 km), Izrael (74 km) a Libanon (359 km)⁵

Přírodní zdroje:

Ropa, fosfáty, chrom a manganové rudy, asphalt, železná ruda, kamenná sůl, mramor, sádra

2.2 Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 22,5 - 23 mil.⁶ (dalších cca 15 mil. Syřanů žije v zahraničí)

Hustota zalidnění: 114,6 obyv./km²

Populační růst: 2,5% (v sousedním Libanonu jen 0,8%)⁷

Etnické složení:

Největší etnickou skupinou, zastoupenou v Sýrii, jsou Arabové (90%). Dále zde žijí skupiny Kurdů (zejména na severu země), Arméni, Turkméni a Čerkesové, jejichž zastoupení v populaci se značně liší v rámci jednotlivých regionů. V rámci etnických menšin je vhodné zmínit, že Kurdové, Čerkesové a Turkméni jsou téměř exkluzivně sunnitští muslimové.

Náboženské složení:

Sunnitští muslimové tvoří 75% populace. Ostatní muslimské hereze a sekty (především alawité, drúzové a ismailité) tvoří 15% a křesťané (nejvýrazněji zastoupena Řecká-ortodoxní církev) představují 10% populace. Židé jsou v Sýrii také zastoupeni, ale jedná se jen o malé, uzavřené komunity v Damašku, Qamišli a Halabu.

⁵ Číselná hodnota v závorce označuje délku společné hranice s příslušným státem (Zdroj: The Report – Syria 2011 (Oxford Business Group, 2011), str. 30)

⁶ Nezanedbatelným údajem je také počet 1,5 milionu iráckých uprchlíků, kteří se jen pomalu vrací do své vlasti. (Zdroj: The Report – Syria 2011 (Oxford Business Group, 2011), str. 32)

⁷ Dle www.worldbank.org populační růst Sýrie v roce 2010 činil 2,5%. (01. 09. 2011)

Náboženské rozložení v zemi:

Sunnitští muslimové

Jde o většinový proud islámu, jehož vyznavači žijí zejména ve velkých městech a obchodních centrech. Právě tato vrstva hrála v minulosti zásadní roli v politice a obchodu. V moderní syrské historii však došlo ke změně tohoto tradičního systému (hl. po převratu Ba'ath) a o své vůdčí postavení se proto dělí s příslušníky jiných ne-sunnitských komunit.

Šiitští muslimové⁸

Menšinový proud islámu, tvořící 10-15% z více než 1,5 miliardového počtu muslimů ve světě. Tento proud si vyvinul odlišné zvyky a často trpěl persekucemi ze strany většinové muslimské populace. Proto jeho zástupci často utvářeli samostatné, převážně zemědělské komunity v odlehlých oblastech. Tím se vytvářely značné rozdíly na úrovni město-venkov, zejména pak nedůvěra k většinové (sunnitské) společnosti ve městech. V průběhu dějin se z ší'cy vyčlenilo mnoho herezí, z nichž pro Sýrii jsou hlavní:

- Alawité

Sami sebe považují za šiitské muslimy, ačkoliv sunnité je často mezi muslimy ani nepočítají.⁹ Mezi členy komunity a jednotlivých rodin jsou velmi silné vazby. 75% syrských alawitů¹⁰ žije v regionu Latákija, kde se živili zemědělstvím (mj. pěstování tabáku). Žili především ve venkovských oblastech. Nedůvěra k většinové sunnitské společnosti. O něco lepší vztahy s křesťany a jinými menšinami. Velká změna nastala po r. 1963 (převrat Ba'ath) a v 70. letech kdy se mnozí přesunuli do měst. Prezidentská rodina al-Asad a nejlivnější část vládnoucí garnitury náleží právě k této minoritě.

⁸ Zdroj: Nikolas Van Dam: The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba'ath Party (I.B. Tauris, 2011), str. 7-14

⁹ Alawité mimo jiné věří, že pravidelné modlení není důležité, nepostí se v měsíci ramadánu, nekonají poutě do svatých míst a Korán je pro ně až sekundárním zdrojem věrouky. Alawité nepobývají výlučně na území Sýrie, ale i jinde, například v Turecku. Je však pravdou, že výraz alawité byl v Sýrii na tuto komunitu plošně užíván až v souvislosti s francouzským mandátem. Do té doby se častěji označovali jako *nusajri* a s alawity byli ztotožnění proto, že Francouzi jednoduše nevnímali rozdíly mezi těmito dvěma šiitskými komunitami.

- Drúzové

90% syrských drúzů žije v jižní provincii jménem as-Suwejda. Většina pracuje v agrárním sektoru. Většina drúzů do regionu přišla v 17. stol. a částečně i v 19. stol. z Palestiny, Libanonu a Halabu. Panuje zde lokální patriotismus. Drúzové byli mezi prvními obyvateli Sýrie, kteří se v minulosti vzepřeli jak osmanské, tak později i francouzské nadvládě. K současné vládě byli poměrně loajální, ačkoliv nelze přehlédnout, že i současné nepokoje v zemi započaly právě na jihu země.

- Ismailité

80% syrských Ismailitů žije v provincii Hama a Salamíja. Obývají tedy převážně oblast severozápadní Sýrie. Pracují zejména v agrárním sektoru. Již v období získání nezávislosti poměrně rozvinutá oblast.

Křesťané

Soužití křesťanů a muslimů nebylo vždy bez problémů, momentálně je však situace stabilní. Nejvíce křesťanů pravděpodobně žije v Halabu, ale i v jiných městech vytvořili více či méně početné komunity a městské čtvrti. Nejvyšší zastoupení má řecká-ortodoxní církev, katolíci, protestanti a arménská apoštolská a syrská-ortodoxní církev.

Gramotnost:¹¹

- 2010 84%
- 2004 81%
- 1981 56%

Věkové složení:¹²

- 0-14 let: 37,4 %
- 15-64 let: 59,3 %
- 65 let a více: 3,3 %

¹¹ Zdroj: www.worldbank.org (10. 09. 2011)

¹² Zdroj: <http://www.cafe-syria.com/Population.htm> (17.11.2011)

Za posledních 20 let se populace Sýrie téměř zdvojnásobila. V roce 1990 činila 12,5 mil. a v roce 2008 zde již žilo 20,5 mil. obyvatel. Také proto již syrská vláda připravuje plány na redukování populačního růstu v následujících 5 letech z 2,5% na 2,1%. Celkově je 60% syrské populace mladší 25 let a 45% mladší 15 let. Přibližně 54% obyvatel žije v urbanizovaných centrech. Průměrná délka života činí 74 let (oproti 70 letům v roce 2000), čímž se Sýrie dostává před ostatní země regionu, jakými jsou například Jordánsko (72), Libanon (72) a Egypt (70).¹³

2.3 Politický systém¹⁴

Sýrie je prezidentskou republikou. Vyznačuje se však silnými autokratickými rysy a silným vlivem armády (dle ústavy z r. 1973 je Sýrie socialistickou lidovou demokracií). Výjimečný stav, udržovaný v zemi od r. 1963, a který byl zrušen teprve v dubnu 2011, poskytl více než vhodné prostředí pro růst pravomocí rozvětvené státní bezpečnosti. Přestože Sýrie má některé instituce demokratické vlády, např. parlament, existují v zemi paralelní struktury moci provázané klanovými (alawité) a rodinnými svazky, které jsou napojené na bezpečnostní aparát země.

Prezident republiky Baššár al-Asad, disponuje velkou mocí a vydává veškerá hlavní rozhodnutí v otázce vnitřní politiky, národní bezpečnosti, mezinárodně-politických vztahů a hospodářství. Tato rozhodnutí jsou uskutečňována za poradní podpory ministrů vlády, vysokých funkcionářů vedoucí strany Ba^cth a relativně malého okruhu bezpečnostních poradců. Ústava zakotvuje vedoucí úlohu strany Ba^cth. Ústředí strany Ba^cth (regionální vedení) nadále tvoří mocenské jádro země, ve svém celku však strana postupně ztrácí na svém vlivu, který je více patrný v provinciích než v centru.

¹³ Zdroj: Ther Report – Syria 2011, str. 178-182

¹⁴ Celá kapitola byla v mírně upravené podobě přenesena ze stránek www.BusinessInfo.cz, konkrétně z dokumentu: Souhrnná teritoriální informace Sýrie, Damašek 2010, str.10

- Výkonná moc

Hlavou státu je prezident republiky **Baššár al-Asad**¹⁵ a v současné době dva ze tří více-prezidentů, a to Farúq Al-Šar'ca a žena Nadža al-Attar. Třetí post více-prezidenta není od února 1998 obsazován. K výkonné moci dále patří předseda vlády a členové vládního kabinetu, jmenovaní prezidentem. Prezident má v podstatě absolutní moc v zemi, pokud dostatečně kontroluje svůj vojensko-bezpečnostní aparát a stranu Ba'ath. Mezi jeho další funkce patří například generální tajemník ÚV strany Ba'ath, tajemník regionálního vedení strany Ba'ath a post vrchního velitele armády.

- Legislativní moc

Syrský Parlament tvoří 250 poslanců a volí se na období 4 let. Z tohoto počtu je 170 poslaneckých míst rezervováno pro členy stran v rámci NPF (Národní Progresivní Fronta - zejména členové Ba'ath), 80 mandátů pro tzv. „nezávislé“ poslance (mimo NPF). NPF zahrnuje následující strany, které se však programově příliš neliší od vládní Ba'ath: vůdčí stranu je Ba'ath (Socialistická strana arabské obrody) a dále zde nalezneme Stranu arabských unionistů, Stranu arabské socialistické unie, Syrskou komunistickou stranu 1, Syrskou komunistickou stranu 2, Hnutí arabských socialistů 1, Hnutí arabských socialistů 2 a Demokratickou socialistickou unionistickou stranu.

- Soudní moc

Nejvyšší úlohu zastává ústavní soud. Skládá se z pěti soudců, z nichž jeden je vrchním soudce, jmenovaným prezidentem na čtyřleté období. Dále v zemi funguje Nejvyšší soudní rada, Soudy pro občanské záležitosti, Soudy pro nezletilé, Smírčí soudy, Soudy první instance, Odvolací soudy a zvláštní Soudy pro bezpečnost státu. Podle ústavy je soudní moc nezávislá a její nezávislost garantuje prezident, který stojí v čele Nejvyšší soudní rady.

¹⁵ Baššár al-Asad zastává prezidentský úřad od 17. 07. 2000. Svůj post obhájil i ve volbách, konajících se v květnu 2007, kdy v nepřímé volbě získal podporu 97,6% volitelů. Ve stejném roce se konaly i volby poslanců do Lidového shromáždění, tedy obdoby syrského parlamentu.

2.4 Ekonomika

Syrská ekonomika je založena na souběžné existenci státního, soukromého a smíšeného sektoru. Stát ovládá strategická odvětví (těžba, zpracování a prodej ropy a zemního plynu, energetika, obchod s klíčovými zemědělskými produkty – bavlna, obilí), soukromý sektor dominuje v zemědělství, dopravě, stavebnictví a ve zpracovatelském průmyslu. Ekonomika se vyznačuje státní regulací finanční sféry, zahraničního obchodu, ochranou vnitřního trhu, částečnou cenovou regulací, nadměrnou zaměstnaností ve státním sektoru a neprůhledností podnikatelského prostředí. Velkým problémem je také černý trh a sektor šedé ekonomiky, kde se jen mezi lety 2009-10 odehrálo 35-40% veškeré ekonomické aktivity. Prosperita země je závislá na příjmech z ropy, zahraniční pomoci, transferech syrských dělníků pracujících v zahraničí a nestabilní zemědělské produkci, značně ovlivněné srážkovými podmínkami. Existence válečného stavu s Izraelem, trvalé napětí v regionu a částečně i americké sankce negativně ovlivňují příliv zahraničních investic, příjmy z cestovního ruchu a liberalizaci země. Věcné záměry syrské vlády jsou nejaktuálněji popsány v rámci 11. pětiletého plánu pro období 2011-2015. Tyto plány se však nedaří kontinuálně naplňovat. Mezi hlavní důvody patří nejednotný postoj vládnoucí elity vůči hospodářským reformám, vysoká míra protekcionismu a neprůhlednost rozhodovacích procesů. I přes izolovanost syrské ekonomiky byla i ona zasažena globální ekonomickou recesí.¹⁶

Syrská vláda se snaží přejít z centrálně řízené na sociálně-tržní ekonomiku. Růst soukromého sektoru, větší zapojení Sýrie do globální ekonomiky a přísun zahraničních investic se proto staly jedním z hlavních cílů syrských ekonomů. Za úspěch lze označit, že přímé zahraniční investice (PZI) oproti minulosti stouply na 11tinásobek (ze 125 mil. \$ na 1,5 mld. \$) na konci 10. pětiletého plánu, čímž zároveň stoupl podíl PZI na HDP z 0,4% na 2,5%.¹⁷

¹⁶ Zdroj: BusinessInfo.cz (Souhrnná teritoriální informace Sýrie, Damašek 2010), str.16

¹⁷ Zdroj: The Report – Syria 2011 (Oxford Business Group, 2011), str. 26-27

Jedním ze syrských rozvojových plánů je také práce na tzv. projektu „Pět moří“¹⁸ a rozvoj turistického ruchu. Příjmy z něj by v budoucnu měly nahradit klesající příjmy zahraniční měny z ropy.¹⁹ Stejně tak byl doposud kladen příliš malý důraz na propagaci syrských produktů a marketing obecně.²⁰

Nezaměstnanost:

Vzhledem k vysokému populačnímu růstu je nezaměstnanost jedním z nejpalčivějších problémů, který Sýrii sužuje. Je velmi obtížné najít hodnověrný údaj, který by přesně vyčíslil současnou nezaměstnanost v Sýrii. Velikou roli zde přirozeně hraje i šedá ekonomika a tedy zaměstnávání lidí „načerno“. Nejaktuálnější údaj, dle *Syrského statistického úřadu* říká, že v roce 2010 činila míra nezaměstnanosti 8,4%.²¹ Dle názorů ekonomů je však toto číslo ve skutečnosti mnohem větší a dnes přesahuje hranici 20%. Obzvláště velkým problémem je hledání práce pro mladé lidi. Každý rok opustí školy a vstoupí na trh práce 250 - 300 tisíc studentů. To znamená, že syrská vláda a podnikatelé musí ročně vyprodukovat kolem 300 000 nových pracovních míst, což je velice obtížné.

Nezaměstnanost lidí ve věku 15 - 29 let proto v roce 2010 činila 60%. Dokonce i syrská vláda přiznala, že nedokázala naplnit cíle svého 10. pětiletého plánu (v listopadu 2010 vyhlášen 11. pětiletý plán), který se měl zaměřit právě na vytváření nových pracovních míst. Avšak ani situace lidí majících v Sýrii zaměstnání není jednoduchá. Kolem 70% pracujících pobírá měsíční mzdu nepřesahující 200\$.²² Také proto mnoho Syřanů v minulosti, stejně jako dnes, odchází za prací do zahraničí, zejména pak do oblasti Perského zálivu.

¹⁸ Projekt, který má za cíl propojit země, které se podílí na produkci a přepravě ropy a zemního plynu v rámci Kaspického, Černého, Středozemního a Rudého moře a Perského zálivu.

¹⁹ Jisté stojí za zmínku, že v roce 2010 příjmy z turismu činily 4,15 mld. \$, tedy ekvivalent 7% HDP.

²⁰ Jako častý příklad bývají dávány syrské olivy, které jsou velice kvalitní, avšak nejčastěji bývají prodávány evropským firmám (nejčastěji italským), které je zpracují a posléze pod vlastním názvem exportují na trhy evropských zemí. O Sýrii, coby producentovi kvalitních oliv tím pádem nikde nepadne ani zmínka. A podobných produktů by se v Sýrii našla celá řada.

²¹ Zdroj: The Report – Syria 2011 (Oxford Business Group, 2010), str.10

²² Zdroj: Ibid., str.11

Významné ekonomické ukazatele:

Podle nejaktuálnějších dat, která poskytuje syrská strana, je průmysl stále neproduktivnějším sektorem syrské ekonomiky. Vytváří kolem 30% HDP a zaměstnává 14% celkové pracovní síly. V pohostinství pracuje kolem 16% pracující síly. Doprava a spoje vytváří 10% HDP a zaměstnávají 7% pracující populace. Zemědělství tvoří dlouhodobě kolem 20% HDP, přičemž vytváří kolem 17% všech pracovních pozic. Pro úplnost zmiňuji i údaje Světové banky, podle kterých vytvořilo v roce 2009 zemědělství 21%, průmysl 34% a služby 45% HDP. Soukromý sektor se dnes podílí na tvorbě HDP více než 70% a jsou snahy tento podíl stále navyšovat.²³

Hrubý domácí produkt:²⁴

	2009	2010	2011(odhad)
HDP v běžných cenách (mil. USD)	51 130	56 461	60 790
Reálný růst HDP	6%	3,2%	- 0,5%
Inflace spotřebitelských cen	3,9%	4,4%	6,6%
Celkový zahr. dluh (mld. USD)	7,246	7,636	7,846

Podíl na tvorbě HDP dle odvětví (reálné změny v %):²⁵

	2009	2010	2011(odhad)
Služby	4,9	5	- 2,5
Průmysl, stavebnictví	0,1	5	- 1
Zemědělství	12	- 4	4

Hospodaření státu v roce 2009 skončilo schodkem ve výši 2% HDP místo očekávaných 9,83%. Rozpočet počítal v roce 2010 s deficitem 177 mld. SYP, tj. 6,5% HDP.²⁶

²³ Zdroj: www.data.worldbank.org (20. 09. 2011)

²⁴ <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/syrie-ekonomicka-charakteristika-zeme> (09.02.2012)

²⁵ Ibid. (09.02. 2012)

²⁶ Zdroj: Zdroj: BusinessInfo.cz (Souhrnná teritoriální informace Sýrie, Damašek 2010), str.27

Zahraniční obchod:

Sýrie díky své geografické poloze vždy zaujímala významné místo v rámci mezinárodního obchodu. Tuto pozici se snaží upevnit i stávající syrská vláda a právě proto se například podílí na projektu „Pěti moří“ (viz str. 8), ve snaze stát se prostředníkem v obchodu mezi východem a západem, zejména mezi Evropou a Čínou. Usnadnění obchodu a pohybu osob má zajistit budovaná zóna volného obchodu mezi Sýrií, Tureckem, Libanonem a Jordánskem.²⁷ Vztahy s Evropou mají za cíl posílit dohody uzavřené v „Euro-středomořského partnerství“.²⁸ Stejně tak se Sýrie snaží ekonomicky pronikat i do Latinské Ameriky, v rámci zóny volného obchodu Mercosur.²⁹ V r. 2010 byla vytvořena pracovní skupina, mající za cíl posoudit žádost Sýrie o vstup do WTO (World Trade Organisation).

Podíl soukromého sektoru na exportu se v průběhu posledních 5 let pohyboval kolem 30%. Zbytek zastal státní sektor. Nesmíme však zapomínat, že v exportu hrála velký význam ropa. Oproti tomu v dovozu byla situace zcela opačná. Zde podíl soukromého sektoru často přesahoval hranici 70%. Největším obchodním partnerem Sýrie je Evropská Unie, odkud přichází cca 30 % dovozů a kam směřuje cca 60 % syrských vývozů. Pokud však vyloučíme vývoz syrské ropy, který tvoří 90 % syrského vývozu na trh EU, zjistíme, že například v roce 2007 dosáhla Sýrie největšího obchodního obrátu s arabskými zeměmi (33,2 % obrátu s arabskými zeměmi oproti 31 % obrátu s EU po vyloučení ropy). Navíc pozice EU, coby obchodního partnera Sýrie, je dnes mnohem slabší než v minulosti. V roce 2003 učinila Sýrie 52% svých obchodů s EU. Dnes jen kolem 23%.³⁰ Konkrétní data a statistiky, týkající se syrského importu a exportu se nachází v obrazové příloze na konci této práce.

²⁷ V rámci tohoto projektu již bylo uzavřeno více než 50 bilaterálních dohod. Nejmarkantnější pokrok zaznamenala Sýrie s Tureckem, se kterým zrušila víza. Tento fakt způsobil, že jen v r. 2010 stoupl počet tureckých turistů o 170% a obchod mezi těmito dvěma zeměmi o 150%.

²⁸ EU vzhledem k nestálé situaci v Sýrii a sílicímu násilí rozhodla v květnu 2011 pozastavit platnost všech uzavřených bilaterálních smluv a též pozastavila práce na smlouvách nových. Stejně tak bylo uvaleno embargo na určité druhy zboží, především na syrskou ropu.

²⁹ Zdroj: The Report – Syria 2011 (Oxford Business Group, 2011), str. 21-37

³⁰ Zdroj: BusinessInfo.cz (Souhrnná teritoriální informace Sýrie, Damašek 2010), str. 34

2.5 Ostatní

Peněžní jednotka:

Syrská libra (SYP) 100 SYP = 35,925 Kč (15.01.2012)³¹

Dovoz valut a syrských liber do Sýrie není omezen a nevyžaduje se jejich přihlášení celním orgánům. Stejně tak neexistuje povinná výměna valut. Naopak vývoz syrských liber je značně omezen, a to i v případě, že je prokázáno, že tyto peníze byly do Sýrie příslušným subjektem dovezeny, či získány směnou za valuty v *Commercial Bank of Syria*. Residenti cestující do Jordánska a Libanonu mohou vyvést 7 500 SYP.³²

Zastoupení Sýrie v mezinárodních a regionálních organizacích:³³

Mezinárodní:

CAEU, CCC, ESCWA, FAO, A-24, A-77, IdEA, IBRD, ICAO, ICC, ICRM, IDA, IFAD, IFS, IFRC, ILO, IMF, IMO, Intelsat, Interpol, IOC, ISO, ITU, NAM, UN, UNCTAD, UNESCO, INODO, UNRWA, UPU, WFTU, WHO, WMO, WtoO, MIGA (od r. 2001), v listopadu 2001 podala Sýrie přihlášku do WTO.

Regionální:

- Liga arabských států AL³⁴ (12.11.2011 **členství pozastaveno**)
- Organizace islámské konference OIC
- Arabský fond pro hospodářský a sociální rozvoj AFESD
- Arabský měnový fond AMF
- Islámská rozvojová banka IDB
- Organizace arabských zemí vyvážejících ropu OAPEC

³¹ Zdroj <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/historie/SYP-syrska-libra/> (15.01.2012)

³² Zdroj: Business Info – Souhrnná teritoriální informace Sýrie (Zastupitelství ČR v Damašku, 2010), str. 5

³³ Zdroj: Ibid., str. 13

³⁴ Liga arabských států (*Džámí'a ad-Duwal al-'arabija*) je organizace sdružující arabské země od března 1945. Centrem organizace je Káhira a Sýrie byla jedním ze sedmi zakládajících členů. Syrské členství v této organizaci bylo pozastaveno v reakci na násilný postup syrských represivních složek vůči odpůrcům režimu a útokům podporovatelů režimu Baššára al-Asada na zahraniční ambasády.

Kalendář a státní svátky:

V moderní době se ve všech islámských zemích používá světového gregoriánského kalendáře souběžně s islámským (lunárním), podle něhož se určují náboženské svátky. Z toho tedy vyplývá, že část svátků je pohyblivých. Syřané obecně slaví nebo při nejmenším respektují všechny níže zmíněné svátky, avšak záleží na individuálním přístupu každého občana a zejména na tom k jaké náboženské komunitě náleží. Zcela zásadní, zejména pro muslimskou komunitu, je pak postní měsíc ramadán, během něhož dochází k útlumu pracovní činnosti a zvýšené zbožnosti.

Pevně stanovené svátky

- 01.01. Nový rok
- 08.03. Den revoluce z r. 1963
- 21.03. Den matek
- 17.04. Den nezávislosti
- 06.05. Den mučedníků³⁵
- 01.05. Den práce
- 06.10. Oslavy Říjnové osvobozené války z roku 1973
- 25.12. Vánoce

Pohyblivé svátky

- Al-Adha muslimský svátek „obětování“
- 1. muharram muslimský Nový rok
- Mawlid Narození Proroka Muhammada
- 1. Šawwál (ċíd al-fitr) muslimské oslavy konce půstu Ramadánu
- Velikonoce

Jazyky:

Arabština je úředním jazykem, rozšířeným po celé zemi. V obchodním styku převládla angličtina nad francouzštinou, která je na ústupu. Znalost obyvatelstva některého ze světových jazyků je poměrně malá.

³⁵ Vzpomínka na událost z roku 1916, kdy osmanští místodržící ve snaze potlačit aspirace arabských nacionalistů, nechali mnohé z nich popravit. Událost se slaví v Damašku i Bejrútu, kde byly popravy vykonány.

3 VZNIK A VÝVOJ SÝRIE

Syrská arabská republika vznikla 17. dubna 1946. Svoji existenci si však musela tvrdě vydobýt, nejprve na Osmanské říši a později i na francouzské koloniální správě. Historie této země a celého regionu přirozeně sahá ještě mnohem hlouběji do minulosti a Syřané se mohou odvolávat na prastaré předislámské kultury, stejně jako období islámské expanze, kdy oblast Sýrie vždy hrála významnou úlohu v rámci obchodu, náboženství i kultury. Avšak povědomí o „syrské identitě“ a syrském státu jako takovém je otázkou zejména 1. poloviny 20. století. Až do té doby se většina obyvatel vnímala jako Arabové a až poté jako Egyptané, Syřané nebo Libanonci. Dnes je tomu ale jinak. Arabové se sice navzájem stále vnímají jako „bratři“, ale uměle vytvořené hranice, vzniklé s rozpadem koloniálního panství Francie a Velké Británie, daly vzniknout zemím s odlišnou ekonomickou úrovní, zahraniční politikou a politickým uspořádáním.

V historii samostatné Sýrie stihla tato země vystřídat ne jeden způsob vlády a to liberalismem, socialismem či vojenským režimem počínaje a etatismem, politickou otevřeností (*infithah*) či kapitalismem konče.³⁶ Za zmínku jistě stojí, že v novodobé syrské historii, Sýrie nikdy nebyla teokratickou zemí, ačkoliv jde o převážně muslimský stát. Sýrie byla vždy etnicky i nábožensky velmi pestrou zemí a snad právě toto postupně utvářelo její do značné míry sekulární charakter. Po dlouhou dobu zde panovalo přesvědčení, že pouze náboženská tolerance a oddělení víry od politiky dokážou zachovat mír a stabilitu v zemi. Což je s velkou pravděpodobností jeden z důvodů, proč aktuálně mnoho Syřanů vyčkává, jaký výsledek přinesou nedávné nepokoje v zemi, které téměř všechna média označují za počátky revoluce. V Sýrii i mimo ni žije mnoho lidí, nespokojených se současným režimem, avšak mnozí s obavami vyčkávají a přou se, jaký by mohl být režim, který by ten stávající nahradil.

³⁶ Zdroj: Aurora Sottimano, Kjetil Selvik: *Changing Regime Discourse and Reform in Syria* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 6

3.1 Konec osmanské nadvlády

Osmanská nadvláda v Levantě pro místní populaci znamenala poměrně stabilní, avšak do značné míry i diskriminující období. Turecký prvek byl značně dominantní a převažoval nad arabským. Toto se netýkalo ani tak regionální, jako spíše národní a zahraniční politiky. V přístupu k nejvyšším postům státní správy panovaly značně nerovné podmínky, turečtina byla nadřazena arabštině (osmanští správci v arabských provinciích často ani neuměli arabsky) a arabské zastoupení v parlamentu bylo značně disproportionální a to i přesto, že bylo v říši více Arabů než Turků. Tyto rozpory se ještě vystupňovaly v momentě, kdy osmanská správa začala rozhodovat o osudu arabských provincií, aniž by s místními vůdci cokoliv předem diskutovala.³⁷ Bejrút a Damašek se staly centry boje za národní sebeurčení Arabů. Toto úsilí bylo neustále stupňováno, až nakonec vyvrcholilo v průběhu 1. světové války. Osmanská správa se snažila podobné snahy potírat silou. Jakékoliv represe však měly spíše opačný účinek a ještě více si jimi proti sobě popudily místní obyvatele, mezi nimiž Syřané patřili k nejaktivnějším zastáncům myšlenky svobodného arabského národa.³⁸

Po válce k velké nelibosti Arabů západní země naprosto odmítly myšlenku jednotného arabského státu. Celé území bylo rozděleno na jednotlivé státy, do jejichž čela byli dosazeni k Západu více či méně loajální vůdci. Konkrétně na syrský trůn nakonec usedl emír Fajsal, i když jen na dobu pouhých 22 měsíců (03.10.1918 – 25.07.1920). Naprosté zděšení pak představovalo usnesení západních mocností na konferenci v San Remu v dubnu 1920. Právě zde došlo k definitivnímu rozhodnutí rozdělit území tzv. Velké Sýrie.³⁹

³⁷ Patrick Seale: *The Struggle of Arab Independence* (Cambridge University Press; 1 edition 2010), str. 58

³⁸ V roce 1915 došlo k masivnímu zatýkání, zejména pak v Damašku. Turecká správa cílila na obyvatele Levanty, které vnímala jako neloajální poddané sultána a buřiče, usilující o rozklad říše. Násilná zatýkání, která byla prováděna pod dohledem osmanského místodržícího Džamala paši byla následně korunována desítkami rozsudků k trestu smrti oběšením a vyhoštěním více než 5.000 Syřanů do Anatólie a konfiskací jejich majetku. Zdroj: Patrick Seale: *The Struggle of Arab Independence* (Cambridge University Press; 1 edition 2010), str. 97-99

³⁹ *Velká Sýrie* je název státu, který byl vyhlášen roku 1920 v rámci Syrského Národního kongresu. Tento státní celek měl zahrnovat dnešní Sýrii, Libanon (jemu udělena omezená autonomie), Jordánsko, Palestinu a dnes již tureckou provincii Hataj. Myšlenky na vytvoření tohoto státu nacházely širokou podporu u místních obyvatel.

Území, které dnes nese název Sýrie, bylo přiděleno pod francouzskou mandátní správu, stejně jako Libanon.⁴⁰ Velké Británii pak byla přiznána správa nad Jordánskem a Palestinou. Rodící se syrský národ zcela odmítl myšlenku francouzské státní správy. Francie se proto rozhodla jednat silou. Francouzská vojska, pod vedením generála Gourauda, se vydala na pochod z Bejrútu do Damašku. Jen v údolí Biqá tehdy pobývalo 80.000 francouzských vojáků, tanky, artilerie a letectvo. Na odpor této síle se osobně postavil syrský ministr války Júsusuf al-^cAzma, který velel 600 vojákům a 2.400 dobrovolníkům. Ke střetu došlo 24.07.1920 v průsmyku Majsalún (30 km od Damašku), kde syrská vojska podlehla jasné přesile. Již 25.07.1920 vstoupily francouzské síly do Damašku a během několika dní se francouzskému mandátu podrobil i zbytek země.⁴¹

3.2 Otázka etnicity a francouzská mandátní správa

Francie v Sýrii uplatnila stejný princip, který uplatňovala i v jiných částech svého koloniálního panství. Jednalo se o vytváření správních oblastí na základě etnického či náboženského složení.⁴² V případě Sýrie vzniklo na severu autonomní alawitské území, na severozápadě autonomní sandžak Alexandretta, na jihu značně nezávislý stát horských drúzů a syrské vnitrozemí bylo rozděleno na 2 státy – Damašek a Aleppo.

Naneštěstí však byly v naprostém rozporu s představami západních zemí a tudíž nikdy nedošlo k jejich faktickému naplnění.

⁴⁰ K území dřívější osmanské *mutasarrifje* (oblast s omezenou autonomií), nesoucí název Horský Libanon (zal.1861), bylo přiděleno velmi úrodné údolí Biqá a četná pobřežní města (Bejrút, Sidon a Tripolis). Díky tomu se „libanonské“ území zdvojnásobilo (ze 4500 km² na 10452 km²) a Sýrie přišla nejen o velmi úrodnou půdu, ale i nemalou část pobřeží. Bez těchto nově nabytých oblastí by budoucí rozvoj Libanonu nikdy nebyl možný. Díky tomuto „přemalování hranic“ však došlo i k zásadní změně ve složení libanonské populace. Do té doby převážně křesťanský Libanon získal rozsáhlá území s rychle rostoucí, muslimskou populací.

⁴¹ Zdroj: Patrick Seale: *The Struggle of Arab Independence* (Cambridge University Press; 1 edition 2010), str. 153-4

⁴² Princip „rozděl a panuj“, který Francouzi aplikovali, měl za cíl nejen efektivně ovládnout dané území, ale zároveň i vytvářet v obyvatelích pocit odlišnosti a povzbuzovat jejich separatistické tendence. Území, rozdrobené do mnoha vzájemně znesvářených oblastí bylo snazší ovládat než jednotně vystupující celek. Součástí nové správy byly i masivní etnické přesuny (např. Asyřany, Chaldejce, Turky či Kurdy) do severovýchodní oblasti, zvané Džazíra. Samostatnou kapitolou pak tvoří preference jednotlivých etnických či náboženských minorit. To opět vytvářelo nemalé napětí ve společnosti a vyvolávalo mnoho sporů. Mnohdy proti sobě Francouzi štváli i jednotlivé kmenové vůdce. Vše, jen s cílem rozdrobit a vzájemně znesvářit místní etnika a udržet nadvládu.

Rozdělení regionu mělo nemalé ekonomické dopady. Vznik nových bariér zapříčinil narušení tradičních obchodních cest⁴³, klesl vývoz plodin, prudce stoupla nezaměstnanost a nastala rozsáhlá emigrace, zejména do USA a Latinské Ameriky. Problém přinesly i nové bankovky vydávané „Banque de Syrie et du Liban“. Nová měna nebyla kryta zlatem a její hodnota proto výrazně kolísala v souvislosti s hodnotou francouzského franku, na který byla navázána. Navíc docházelo i k častým spekulacím vysokých koloniálních úředníků, kteří si umělým oslabováním a posilováním měny „přilepšovali“ ke svému platu. Namísto nestálého syrského piastru proto začala být ve směně upřednostňována turecká zlatá libra.⁴⁴ V neposlední řadě pak byla velmi negativním jevem francouzská povýšenost. Ta byla v koloniální správě ještě větší, než tomu bylo v dobách osmanské nadvlády. Ve vyšších kruzích bylo oslovení „Syřan“ chápáno takřka jako urážka.

To neznamena, že by Syřané a místní elita byli zcela vyloučeni z vládnutí, ale jejich moc byla omezena a jednalo se jen o osoby, které byly ochotny podrobit se a spolupracovat s Francouzi, zejména pak členové náboženských či etnických minorit. Francouzská koloniální správa často využívala ochoty (dříve často opomíjené) menšinové populace více spolupracovat. Minority často vycítily příležitost zlepšit svůj společenský status a „vrátit“ majoritní společnosti příkoří spáchaná v minulosti. To pak mělo za následek zhoršení vztahů s většinovou společností. Jedním z příkladů bylo i vytváření místních vojenských sborů, tzv. „Troupes Spéciales du Levant“ (hl. alawité, drúzové, Kurdové a Čerkesové).⁴⁵

⁴³ Nové bariéry vznikly v rámci jednotlivých syrských regionů i na hranicích mezi britskou a francouzskou mandátní správou. Výmluvným příkladem je narušení *hadždže* (pouť do Mekky, kterou má každý muslim vykonat alespoň jednou za život), který nový režim způsobil. Poutníci z celého světa tradičně cestovali do Damašku, kde nakupovali veškeré vybavení a zásoby pro cestu na jih do Mekky. Díky nově vzniklým hranicím, hraničním poplatkům a kontrolám se začali poutníci vyhýbat Damašku a dali přednost přístavu Džidda v Rudém moři.

⁴⁴ Zdroj: Patrick Seale: *The Struggle of Arab Independence* (Cambridge University Press; 1 edition 2010), str. 168-71

⁴⁵ Zdroj: Nikolas Van Dam: *The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba'th Party* (I.B. Tauris, 2011), str.4

Ve 20. letech byla navázána spolupráce se syrskými komunitami v zahraničí (která s jinými cíly, pokračuje i v současnosti). Toto sblížování vyvrcholilo konáním Syro-palestinského kongresu v Ženevě roku 1921. Tohoto kongresu se zúčastnili i delegáti z New Yorku, Bostonu, Chile či Argentiny. Zde bylo rozhodnuto, že otázka mandátů a nezávislosti arabských zemí musí být přehodnocena.⁴⁶ Proto také roku 1927 vznikl tzv. NÁRODNÍ BLOK (*al-kutla al-watanija*), jakožto hlavní zastávce syrských požadavků. Roku 1928 došlo k vytvoření návrhu ústavy, který však pro Francouze nebyl akceptovatelný.⁴⁷ V roce 1936 Francie uznala Národní blok jako hl. reprezentativní orgán Sýrie. Došlo k sepsání Francouzsko-syrské dohody o nezávislosti. Francie ji podepsala, ale nikdy neratifikovala. V témže roce byl **Hášim al-Atasí** (1875-1960) zvolen prvním prezidentem Sýrie. Tento úřad zastával až do roku 1939, kdy na svůj post rezignoval a novým prezidentem byl zvolen až v roce 1943 **Šukri al-Quwatlí**.

V roce 1938 došlo k odtržení sandžaku Alexandreta od Sýrie a jeho přičlenění k Turecku. Vše proběhlo bez jakékoliv diskuse se syrskou stranou.⁴⁸ Po porážce Francie ve 2. světové válce, akceptovala koloniální správa v Sýrii novou vládu ve Vichy.⁴⁹ Tento stav přirozeně vyvolala širokou diskusi v syrské společnosti a místní intelektuálové a politici zintenzivnili aktivitu. Na počátku 40. let se vyprofilovaly zejména dvě hlavní postavy arabského boje za nezávislost, a sice **Rijád as-Solh** v Libanonu a **Šukri al-Quwatlí** v Sýrii.

⁴⁶ Zdroj: Patrick Seale: *The Struggle of Arab Independence* (Cambridge University Press; 1 edition 2010), str. 181

⁴⁷ Jejím autorem byl Fawni al-Ghazni (1928) a jejím obsahem mj. bylo: vynechána jakákoliv zmínka o franc. mandátu; Sýrie obsahovala i oblast Palestiny, Libanonu a Zajordánska; hlavou státu muslim; sněmovna volená na 4 roky, sestavená na základě všeobecného volebního práva; vláda zodpovědná parlamentu; náboženská svoboda a rovnost všech před zákonem; práva udělena ženám dalece přesahovala práva, která měly ženy v jiných arabských zemích.

⁴⁸ V roce 1933 zde žilo 89.500 Arabů, 70.800 Turků a 25.000 Arménů, Kurdů a Čerkesů. Místní Turci se snažili o přičlenění k Turecku a stejně tak i turecká strana vznesla oficiální nárok k francouzské mandátní správě. Francouzi, usilující o zlepšení vztahů s Tureckem vyhověli. V červenci 1938 bylo území postoupeno Turecku a rok poté byl změněn název a vznikla tak provincie **Hataj**. Více než 20.000 Arabů, Arménů a Řeků následně odešlo do Sýrie a Libanonu. Zdroj: Patrick Seale: *The Struggle of Arab Independence* (Cambridge University Press; 1 edition 2010), str. 351

⁴⁹ Když vypukla válka, působily v Sýrii zejména senegalské pluky a cca 15.000 vojáků v rámci *Troupes Spéciales du Levant* (syrské pluky, mající velmi pestré složení). Pouze 900 mužů z celkového počtu 50.000 vojáků, přešlo hranice do britské Palestiny, aby pokračovali v boji s nacisty. Zdroj: Patrick Seale: *The Struggle of Arab Independence* (Cambridge University Press; 1 edition 2010), str. 396-7

Získání nezávislosti se opět zdálo trochu reálnějším. Až do konce války však zůstala pozice Francie v Sýrii velmi silná a poznamenaná marnou snahou udržet si koloniální panství.⁵⁰ Syrské úsilí o nezávislost bylo nakonec korunováno úspěchem roku 1946, kdy poslední francouzský voják opustil syrskou půdu.

I přese všechno, co zde bylo zmíněno, na francouzský mandát se nelze dívat striktně negativně. Došlo k modernizaci (nejen) infrastruktury, zlepšení školství (roku 1920 byla otevřena Damašská univerzita) a zdravotnictví. Také šíření Francouzštiny lze v jistém slova smyslu považovat za pozitivní jev (ačkoliv to bylo na úkor arabštiny). To však nedokázalo dostatečně kompenzovat ztráty na životech, území, národní hrdosti a porušování stovky let respektovaných tradic.

3.3 Sýrie v rozmezí let 1946 - 1958

Hlavním problémem v období krátce po získání nezávislosti bylo, že v Sýrii neexistovala politická uskupení, zastupující obecně syrské zájmy. Většina politiků se soustředila obranu osobních či regionálních zájmů. Až s modernizací, urbanizací a hospodářským rozvojem došlo i k většímu pohybu osob, šíření národně-uvědomělých myšlenek a hájení obecně syrských zájmů. Jako nejpálčivější problém se rychle ukázala otázka bezpečnosti v důsledku odchodu francouzských vojsk. Místní policejní sbory a zárodky armády byly nedostatečné a etnicky silně nevyvážené (důsledek francouzského nadržování jednotlivým etnikům či regionům). Navíc bylo nutné čelit i separatistickým tendencím.⁵¹

⁵⁰ V květnu 1945 francouzská artilerie bombardovala Damašek. Jednalo se o jednu z posledních, zoufalých snah Francie utlumit nacionalistické snahy Quwatlího a Národního Bloku. Zdroj: Patrick Seale: *The Struggle of Arab Independence* (Cambridge University Press; 1 edition 2010), str. 573

⁵¹ Dlouho podporované separatistické tendence ze strany Francie eskalovaly krátce poté, co Sýrie získala nezávislost. V alawitských horách místní vůdce Sulajmán al-Muršid založil politicko-náboženský kult, jehož byl středem. Měl desetitisíce přívrženců, ale na konci roku 1946 oběšen v Damašku. Separatistické tendence byly i mezi drúzy na jihu.

Přelom 40. a 50. let silně ovlivnily 2 události. První byl kontroverzní plán výstavby ropovodu Tapline,⁵² v jehož důsledku v Sýrii došlo několikrát k převratu a pádu vlády. Významnější událostí však byl rok 1948 a neúspěšná válka s Izraelem, která určuje vztahy států v celém regionu až do dnes.⁵³

Období let 1949 – 63 pak lze obecně považovat za velmi nestabilní. Obsahovalo četné převraty, zákazy politických stran a vzájemné obviňování ze snah o změnu režimu. Mezi léty 1950-54 dokonce panovala vojenská diktatura **Adíba aš-Šišaklího**. Až do roku 1958 se syrské vlády nacházely mezi tlakem světových mocností a okolních států, především členy Bagdádského paktu.⁵⁴ Důležitým gestem bylo v r. 1957 odmítnutí Eisenhowerovy doktríny.⁵⁵

3.4 Socio-ekonomické změny v rámci SAR

V roce 1958 spojením Sýrie s Egyptem vznikla Spojená Arabská republika (SAR). Ve sloučení mnozí lidé spatřovali první krok na cestě ke sjednocování arabských zemí a ekonomickou prosperitu. Krátce po sloučení obou zemí došlo zejména k pozemkové reformě. Před rokem 1958 existovala v Sýrii veliká nerovnost ohledně vlastnictví půdy. Například pouhých **2,5% z celkového počtu vlastníků půdy vlastnilo 45% rozlohy veškeré zavlažované půdy**. Navíc 75% těchto velkostatkářů na daných pozemcích nepobývalo, ale pouze tyto pozemky vlastnilo.

⁵² Tapline (The Trans-Arabian Pipeline Company) byl projekt americké společnosti Aramco na 1.000 mil dlouhého ropovodu z Arabského poloostrova do Libanonu. Jeho stavba vyvolala mnoho sporů ohledně výše tranzitních poplatků mezi jednotlivými zeměmi a stával se i nástrojem nátlaku v mezistátních roztržkách. V samotné Sýrii byl pro svou kontroverznost a možnému dopadu na mezinárodní politiku nejednou příčinou k pádu vlády.

⁵³ Válka, ve které byla rozbuškou vize vytvoření 2 států v Palestině (Izrael a Palestina). Důvodem porážky arabských armád byla lepší izraelská organizace, technická vybavenost (mj. díky častému porušování zbrojního embarga), silná motivace a v neposlední řadě nejednotnost jednotlivých arabských vůdců. Konečné ztráty byly 6.000 padlých Izraelců, 3.700 Arabů a 13.000 Palestinců (většinou civilisté). Ve válce bojovalo kolem 2.500 Syřanů.

⁵⁴ Středovýchodní obranná organizace, která vznikla v roce [1955](#) na základě snah USA o stabilizaci situace v dané části světa a současně o vytvoření bloku proti Sovětskému svazu (SSSR). Členové: [Velké Británie](#), [Irák](#), [Írán](#), [Turecko](#) a [Pákistán](#). V roce [1959](#), po odchodu [Iráku](#) (kde proběhla revoluce), byl pakt přejmenován na *CENTO*.

⁵⁵ Doktrína byla vyhlášena r. 1957. Kladla si za cíl ekonomickou a vojenskou pomoc zemím Blízkého východu, které byly „ohroženy“ šířením [komunismu](#) a narůstajícím panarabským hnutím. [Ozbrojené síly USA](#) byly připraveny zasáhnout, pokud o to budou požádány některou ze zemí v tomto [regionu](#).

Většinou se jednalo o bohaté obchodníky z měst, kteří své jmění investovali do půdy. Oproti tomu 70% obyvatel samotného venkova žádnou půdu nevlastnilo, pouze ji obhospodařovalo.⁵⁶ Ještě v témže roce proto došlo k redistribuci půdy v Sýrii, stejně jako k tomu dříve došlo v Egyptě (1952). Byla stanovena horní mez vlastnictví půdy (80 hektarů zemědělské a 300 hektarů ne-zemědělské půdy). Odhaduje se, že na 15.000 rodin se stalo vlastníky půdy, kterou postupně spláceli ve 40 ročních splátkách. V průmyslu pak byla narušena tradiční dominance obchodnických rodin ve městech. Ve výrobě před rokem 1958 dominoval soukromý sektor, především pak sunnitští a řecko-ortodoxní obchodníci ve městech. Stát měl ve vlastnictví pouze infrastrukturu a veřejné služby (pošta, telegraf, rozvody elektřiny či vody), avšak žádné podniky. Po roce 1958 došlo ke znárodnění bank, pojišťoven a tří průmyslových podniků a částečnému znárodnění dalších 24 podniků. Došlo i k obměnám vedení těchto firem.

Pozemková ani průmyslová reforma však neměly kýžený efekt a období prosperity nenastalo. Mnozí zemědělci si nemohli dovolit splácet získanou půdu a tak postupně opět připadala původním vlastníkům. Nekompetentnost ve vůdčích pozicích měla postupně za následek snižování produktivity a zvyšování cen výrobků.⁵⁷ Nakonec Sýrie, formou armádního převratu, roku 1961 opět obnovila svou suverenitu. Největšími stoupenci převratu byli přirozeně z řad velkostatkářů a obchodníků. Byla opět navýšena horní hranice pro vlastnictví půdy, došlo v navrácení majetku, obnovám původních vedení podniků a nastalo období ekonomické liberalizace. Již v roce 1963 však nastal trend zcela opačný, kdy bylo navázáno právě na politiku z dob Spojené arabské republiky (znárodnění podniků, přerozdělování půdy a centralizace ekonomiky). Dne 08.03.1963 vypukla tzv. Revoluce 8. Března, kdy se k moci dostala strana Ba'ath, která je vůdčím politickým uskupením v zemi do dnes.⁵⁸

⁵⁶ Eva Garzouzi: Land Reform in Syria (International Journal of Middle East Studies, 1963), str. 83

⁵⁷ Sayed Aziz-al Ahsan: Economic Policy and Class Structure in Syria: 1958-1980, (International Journal of Middle East Studies, 1984), str. 302-306

⁵⁸ Charif Bahbouch: Sýrie (Dar Ibn Rushd, 2005), str. 78 - 80

3.5 Dominance alawitů za vlády Ba^cth (1963 – 1970)

Ideologové Ba^cth⁵⁹ pocházeli z velmi konzervativního prostředí syrské společnosti. Místa, kde se více ctily pokrevní svazky, věk, rodinná prestiž a velikost majetku, než individuální vlastnosti a schopnosti jednotlivců. Pro mladé, aktivní lidi to představovalo jen malou perspektivu a naději, že se něco v zemi v dohledné době změní. Hlavními ideology Ba^cth byli v prvotní fázi **Michael Aflaq** (řecko-ortodoxní křesťan) a **Saláh ad-Dín Bítár** (sunnitský muslim). V letech 1930 – 1934 společně studovali na franc. Sorboně. Zde navázali kontakty s levicově smýšlejícími studenty, převzali jejich revoluční myšlenky, týkající se rovnější společnosti a socialismu. Po návratu do Damašku založili v r. 1939 stranu Ba^cth. V dubnu 1946 se konal první kongres Ba^cth v Damašku, kde byli formulovány obecné myšlenky ba^cthismu:⁶⁰

- Jádrem je arabský nacionalismus. Přesvědčení o sdílení jednotné arabské identity, hrdosti na svůj původ, historii, jazyk.
- Jednota arabských zemí v zahraniční politice, snaha o dobré vztahy se svými sousedy a práce na vytvoření jednotného arabského státu.
- Odmítání feudalismu, oportunistu, kapitalismu a diktátorství.
- Socialismus (v 60. letech se Michel Aflaq ideově profiloval stále více doleva, směrem k marxismu a komunismu).
- Islám vnímán jako dědictví minulosti, ale důležitější je arabská identita, protože ne každý Arab je muslimem (sám Aflaq byl křesťan). Odtud pocházel poměrně sekulární nádech celého hnutí.

Jednalo se o velmi idealistickou a liberální doktrínu s cílem sjednotit Araby, zabezpečit jejich práva a rovnost všech skrze sekulární systém a nastolení blahobytu pomocí socialismu. Základním sloganem byl: “Jednota, svoboda, socialismus.”⁶¹

⁵⁹ Arabská socialistická strana Ba^cth (*hizb al-ba^cth al-^carabí al-ištiráki*)

⁶⁰ Zdroj: Nikolas Van Dam: *The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba^cth Party* (I.B. Tauris, 2011), str.15

⁶¹ Derek Hopwood: *Syria 1945 – 1986, Politics and Society* (Unwin Hyman, 1988), str. 85-89

Aflaq a Bítár byli učiteli na střední škole *al-Tadžhíz* v Damašku. Právě zde rekrutovali první členy strany, což byli většinou studenti z venkova, přicházející za vzděláním do města. Také proto se hnutí šířilo zejména na venkově, kam ho přinášeli právě navráťivší se studenti. Zde také vznikaly první pobočky strany a zde byli vyhledáváni noví sympatizanti (většinou členové rodin a příbuzní agitujících studentů). Ba^cthisté zaznamenali úspěch především mezi alawity, drúzy a dalšími menšinami. Silné rodinné a klanové vazby byly významným faktorem pro rychlé šíření hnutí mezi minoritami. K městským elitám či do měst obecně však pronikaly ba^cthistické myšlenky pomalu. Ba^cthisté se proto snažili prorazit alespoň na perifériích měst a předměstích.⁶² Důvodem vysoké podpory venkova a minorit byl tradiční, takřka feudální řád, který v Sýrii stále panoval. Rozdíl mezi venkovem a městy byl značný. Právě zde žilo nejvíce zástupců menšin, kteří nejčastěji pracovali v zemědělství. Panovalo obecné mínění, že venkované tvrdě pracují a sunnitská majorita ve městech jen parazituje na práci venkova.⁶³ Stejně tak panovalo přesvědčení, že Národní Blok, toho času hlavní politicko-ideologická platforma v zemi, nezastupuje zájmy Syřanů, nýbrž sunnitských muslimů.⁶⁴ Zástupci menšin proto v Ba^cth viděli i cestu ke zrovnoprávnění se zbytkem společnosti. Navíc mnoho zástupců minorit odešlo za lepší budoucností do armády. To, jak se brzy ukázalo, mělo zcela zásadní vliv na budoucnost země a také je to jedním z důvodů, proč se právě zde velmi dařilo myšlenkám hnutí Ba^cth.⁶⁵

⁶² V roce 1964 bylo v Damašku z 600 členů strany Ba^cth jen 12 původem z Damašku. Zdroj: Nikolas Van Dam: *The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Assad and the Ba'th Party* (I.B. Tauris, 2011), str.4

⁶³ V severozápadní oblasti, obývané zejména alawity panovala velká nedůvěra k sunnitské majoritě, sídlící ve městech. Zlepšení životní situace nastalo se zavedením pěstování tabáku, přesto si však alawitští farmáři neustále stěžovali, že jsou nuceni prodávat své produkty za příliš nízké ceny nebo dokonce pod cenou. Zdroj: Nikolas Van Dam: *The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Assad and the Ba'th Party* (I.B. Tauris, 2011), str.7

⁶⁴ Členy Národního bloku byli politici, intelektuálové, vlastenci, ale i jednotliví lokální notáblové (velkostatkáři a obchodníci). Velký význam zde hrála osobní prestiž, která obvykle měla regionální charakter, velký význam zde hrála pokrevní linie, věk a velikost majetku. Původním cílem bylo prosazení ústavy a nezávislosti. Když se však obojí stalo skutečností, chyběla jednotná politická linie, idea kam by měla Sýrie směřovat. Mnozí zástupci Bloku proto prosazovali své osobní nebo regionální zájmy. Zdroj: Patrick Seale: *The Struggle of Arab Independence* (Cambridge University Press; 1 edition 2010), str. 81-82

⁶⁵ Před nezávislostí odmítala většina Syřanů (až na menšiny) službu v armádě či bezpečnostních složkách. Odmítali spolupracovat s francouzskou správou. Minority to naopak braly jako dobrou šanci, jak změnit svůj společenský status. Tento trend trval i v období nezávislosti, ale pomalu se měnil. Přesto stav v armádě nikdy

Ba'ťh se dostala k moci vojenským převratem v březnu roku 1963. Nestalo se tak na základě vůle lidu, jak si Aflaq a Bítár přáli, ale vojenským převratem. Ačkoliv byl Bítár po určitou dobu premiérem, skutečnou moc měla armáda, která ba'ťhismus přijala za svůj (dle své vlastní interpretace). Moc byla svěřena Národnímu Revolučnímu Vedení (NRV), složenému z vysokých důstojníků. To je až paradoxní, protože to byl samotný Aflaq, který prohlásil: „*Co se týče funkce armády, pak ta by nikdy neměla zasahovat do otázek vedení strany či vlády.*“⁶⁶ Následovalo období „redistribuce“ syrského bohatství, plné zvrátů a bojů o moc uvnitř samotné Ba'ťh a rozporů, zda nastartovat sociální revoluci v Sýrii nebo spíše mírnější proces sblížení a sjednocování s okolními arabskými státy. V dubnu 1964 byla změněna ústava:

- Zrušení parlamentu a práva lidu volit do něj své zástupce
- Veškerou moc převzalo NRV, což není volitelný orgán, nýbrž je složený ze stávajících zástupců → volba nových zástupců nebyla specifikována
- NRV volí prezidenta a Výkonnou radu, což je aktivní ministerský sbor vlády
- Vyzdvihování myšlenek kolektivního vlastnictví a socialismu, avšak soukromé vlastnictví nebylo zakázáno

V únoru 1966 zvítězila ve vnitrostranickém boji samotné Ba'ťh její radikálnější, levicová část, reprezentovaná především členy z armády.⁶⁷ Vojenské křídlo naprosto vyloučilo původní špičky z vedení. Došlo ke znárodňování podniků, hluboké agrární reformě a znárodňování půdy. Aflaq a Bítár byli vyloučeni ze syrského politického života (Bítár zavražděn v roce 1980 a Aflaq pokračoval ve svém úsilí v Iráku). Mnoho starých Ba'ťhistů odešlo do politického důchodu. Do popředí se naopak dostali **Háfiz al-Asad** a **Saláh Džadíd**.

nekorespondoval s etnickým složením společnosti a jen v roce 1955 proto bylo 65% syrských důstojníků alawitských. Zdroj: Nikolas Van Dam: The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba'ťh Party (I.B. Tauris, 2011), str.27-29

⁶⁶ Derek Hopwood: Syria 1945 – 1986, Politics and Society (Unwin Hyman, 1988), str. 89

⁶⁷ Od získání nezávislosti a zejména v 60. letech docházelo k velkému protěžování ne-sunnitských vojáků (hl. alawitů) a důstojníků a na strategické pozice se tak dostali členové minorit. A jednalo se jak o vysoké, tak i nižší funkce. Příčinou prvního vojenského převratu v Sýrii byla mimo jiné právě i snaha zamezit růstu počtu alawitů v armádě. Přebírat vedl (duben 1949) Husni az-Za'im. Je doloženo, že tehdy byl vydán rozkaz preferovat na vojenské akademii v Homsu především sunnitské adepty. Učitelé však tento rozkaz ignorovali a právě tehdy studoval na akademii i Háfiz al-Asad. Zdroj: Nikolas Van Dam: The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba'ťh Party (I.B. Tauris, 2011), str. 36

Háfiz al-Asad i Saláh Džadíd dominovali syrské politické scéně konce 60. let, avšak rozdílné názory na chod státu se stále více prohlubovaly, zejména pak po válce s Izraelem v roce 1967.⁶⁸ Rozpory mezi těmito dvěma muži vyvrcholily v roce 1968 na Regionálním a národním kongresu strany Ba'ťh v Damašku, kde byly formulovány 2 teze:⁶⁹

- **Saláh Džadíd** (leader civilního křídla Ba'ťh): Snahou Sýrie by mělo být „socialistická transformace“ (*tahwíl ištirákí*). Odmítali jakoukoliv spolupráci s režimy, označovanými za reakcionářské, pravicové či prozápadní. Mezi tyto země patřilo např. Jordánsko, Libanon či Irák. Naopak ke spolupráci se Sovětským svazem či komunistickými zeměmi východní Evropy neměli větší námítky.
- **Háfiz al-Asad** (leader většiny vojenských delegátů): Prioritou má být zvýšení vojenského potenciálu arabských vojsk pro boj s Izraelem a to i za cenu sníženého úsilí o socialistickou transformaci. Vojenská spolupráce s Irákem, Jordánském, Egyptem či Saudskou Arábií měla být tolerována a to i přes rozdílnosti ve směřování jejich zahraniční či vnitrostátní politiky.

Ačkoliv za vítězný byl zvolen plán Saláha Džadída, Háfiz al-Asad se nevzdal a výsledky kongresu odmítl. Složil všechny své civilní funkce, ale zároveň vyvinul maximální úsilí, aby získal co největší vliv v rámci armádních a represivních složek.⁷⁰ Vznikla dualita moci (*izdiwážíjat as-sulta*), kde Háfiz měl absolutní vojenskou moc a Džadíd vedl civilní aparát. Mezi oběma tábory panovala tvrdá rivalita a oboustranný zákaz komunikace.

⁶⁸ Válka s Izraelem v roce 1967 měla pro Sýrii jeden tragický následek, a sice ztrátu Golanských výšin. Tento fakt negativně ovlivňuje syrskou zahraniční a do značné míry i domácí politiku až do dnešních dnů.

⁶⁹ Zdroj: Nikolas Van Dam: *The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba'ħ Party* (I.B. Tauris, 2011), str. 63

⁷⁰ V rámci samotné Ba'ťh došlo ke vzniku frakcí. Jedinci rekrutovali členy vlastních rodin a komunit, z nichž pocházeli. Tím se utužovala vzájemná loajalita, ale nikoliv ke straně jako takové, ale spíše k jednotlivým frakcím. Situace v armádě nebyla jiná. Avšak jeden jev byl ještě dominantnější, a sice že alawité zde rychle získali dominanci. Postupem času totiž došlo k „boji“ mezi minoritami v armádě. Například s drúzy v roce 1966, kdy dokonce hrozila občanská válka. Na přelomu 60. a 70. let zase došlo k velké vlně zatýkání sunnitských důstojníků (obvinění ze snah o vojenský převrat). Stejně dopadla i celá řada ismailitských důstojníků mezi lety 1968-9. Zdroj: *Ibid.*, str. 48

Nakonec se Háfiz al-Asad 13.11.1970 rozhodl k akci. Jeho stoupenci obsadili kanceláře civilního křídla Ba^cth a došlo k zatčení civilních špiček.⁷¹ Háfizovi stoupenci získali monopol na moc. V únoru 1971 se Asad stal prvním alawitským prezidentem (do té doby jen sunnita). Zástupci sunny i jiných minorit byli nadále zastoupeni v Ba^cth i jiných významných postech. Od této doby však lze hovořit o **dominanci** alawitů v rámci chodu státu, která trvá až do současnosti. Je nutné podotknout, že alawité nevytvořili nějakou separovanou či formálně privilegovanou „kastu“. Spíše obsadili veškeré posty, aby tím znemožnili, ať už politicky či vojensky, stávající režim změnit.⁷²

3.6 Vlášda Háfize al-Asada

Ba^cthistický převrat v roce 1963 znamenal skutečnou revoluci v Sýrii, neboť v jeho důsledku se do veřejného života mnohem aktivněji zapojili členové z nižší střední třídy, minorit (zejména alawitů) a venkova. Do té doby výsostné postavení městských sunnitských rodin v politice i obchodu bylo oslabeno. Alawitský region v okolí Latákija zaznamenal obrovskou změnu. Byl to poměrně zaostalý region a díky podpoře svých „krajanů“ v Ba^cth a armádě zde po převratu došlo k prudké modernizaci a podpoře vzdělání (mnoho alawitů podporováno vládou ke studiu, měli nároky na zahraniční pobyty, školné, apod...). Mnoho z těchto lidí posléze obsadilo významné posty. Nastala migrace alawitů napříč regiony a to i do dříve převážně sunnitských měst.⁷³ Po nástupu Háfize al-Asada, také alawity, tento trend ještě gradoval. Na významné posty byli dosazeni členové Asadovy rodiny z rodného města Qardaha (provincie Latákija) a obecně celého, převážně alawitského regionu Latákija. Háfiz měl 5 bratrů, všichni byli aktivními členy strany a všichni proto rychle obsadili vysoké posty v armádě i ve vedení Ba^cth.

⁷¹ Saláh Džadíd byl vězněn 23 let, až do své smrti v roce 1993. Stejně dopadl i prezident Nur ad-Din al-Atásí, který byl propuštěn v r. 1992, krátce před svou smrtí.

⁷² Zdroj: Nikolas Van Dam: *The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba^cth Party* (I.B. Tauris, 2011), str. 68

⁷³ V roce 1970 byl Tartús, Latákija, Bánijás a Džabla sunnitskými centry. V roce 1990 však již byla tato města většinou alawitská. To samé se projevilo i v některých okrajových částech Damašku.

Stejně „loajálně“ se ke svým známým a příbuzným zachovali i jiní, vysoce postavení alawitští představitelé Ba^čth. Avšak třebaže o Asadově vládě lze hovořit jako o období dominance alawitů, nelze o ní hovořit jako o vládě čistě alawitské, neboť mnoho ne-alawitů stále zastávalo vyšší či nižší posty ve státní správě.⁷⁴

Háfizova pozice ve státě byla neobyčejně silná. Neotřásla jí jak neúspěšná válka s Izraelem v r. 1973,⁷⁵ tak téměř 30 let trvající přítomnost syrských vojáků v sousedním Libanonu. Navíc politická opozice byla zcela minimální. Opoziční *Syrská národní strana* byla v útlumu již od 50. let, kdy byl popraven její vůdce, obviněný z pokusu o vojenský převrat v Libanonu.⁷⁶ Další opoziční strana: *Arabská socialistická strana*⁷⁷ od roku 1952 de facto spolupracovala s vládnoucí Ba^čth. Z vlivnějších politických uskupení zbývali už jen *komunisté*,⁷⁸ které Háfiz nechal omezeně participovat na vládě, za což byl často na vnitrostátní úrovni kritizován. Háfiz tak činil zejména proto, že potřeboval podporu SSSR a zemí východního bloku. Nezapomínejme, že se tak dělo v době, kdy jiní arabští vůdcové komunisty pronásledovali. Mnohem větší problémy mu však dělala jiná forma opozice, která se postupně vyprofilovala na syrské politické scéně. Bylo jí Muslimské Bratrstvo (*al-ichwán al-muslimún*).⁷⁹

⁷⁴ Pamětníci často zmiňují, jak po roce 1963 „qaf“ neustále rezonoval v ulicích Damašku. Zde jde o narážku na arabské hrdelní písmeno „qaf“, které alawité a drúzové vyslovují, na rozdíl od zbytku populace. To jen dokumentuje velký pohyb lidí (hl. alawitů) z venkova do měst a předměstských oblastí. Zdroj: Ibid., str. 77

⁷⁵ Boje proběhly v říjnu 1973 a jejich hlavním cílem bylo zvrátit výsledky bojů z roku 1967. Syrské straně šlo zejména o znovu-dobití Golanských výšin, což se však i přes nemalé úsilí arabských sil (Egypt, Sýrie, Jordánsko, Irák) nepodařilo.

⁷⁶ *Syrskou národní stranu* založil původem libanonský křesťan Antun Saada. Hnutí bylo charakteristické velkou centralizací a extrémně nacionalistickými myšlenkami. Stálo na teorii, že neexistuje jeden, nýbrž mnoho arabských národů a Syřané jsou jedním z nich. Syrská národnost pro ně byla exkluzivním prvkem. Tím se silně lišili od svých současníků, kteří stavěli na myšlence jediného arabského národa. Byli velkými rivaly Ba^čth, neboť se snažili pronikat do armády.

⁷⁷ *Arabská socialistická strana* byla založena r. 1945 Akramem Hawráním. Byli v opozici bohatým notáblům a vlastníkům půdy z (nejen) Národního Bloku. Chtěli nemajetným přidělovat půdu a eliminovat „feudalismus“. Měli nemalý vliv, především na mládež a studenty.

⁷⁸ Syrští komunisté započali svou práci v r. 1930 a jejím zakladatelem byl kurdský, damašský právník Chálid Bakdáš. Často byli silně perzekuovaným uskupením a až s nástupem Ba^čth se jejich postavení zlepšilo. (viz. Kapitola rozebírající Česko-slovenské a syrské vztahy)

⁷⁹ V polovině 70. let se začaly množit atentáty na mnohé politické vůdce Ba^čth (většinou alawity). Nebylo však jasné, kdo za těmito útoky stojí. Nakonec se přiznala organizace *Mudžahidún*, hlásící se k ideologii Muslimských Bratří (MB). Organizace „Muslimských Bratrů“ je dodnes činné hnutí, vzniklé v Egyptě v roce 1928, a které hlásá návrat ke kořenům islámu. A právě tyto myšlenky se ujaly i na syrské půdě (allawitská

Muslimští Bratři dokázali získat podporu tradičně smýšlejících obyvatel, především pak sunnity obývajících velká města. Pozici vlády navíc podkopávala ekonomická krize a neschopnost čelit vysoké míře nezaměstnanosti, korupce a klientelismu. Situace se stále více vyostřovala a množily se krvavé střety mezi zastánci MB a vládních jednotek. V roce 1981 byl islamistickým atentátníkem zabit egyptský prezident Sadat a krátce nato se v Damašku našly plakáty, vyhrožující Asadovi stejným osudem. Syrský prezident se proto rozhodl pro razantní přístup a zlomit odpor silou. V roce 1982 byla po tvrdém vojenském zásahu dobita jedna z bašt odporu, město Hama (5-25 tisíc mrtvých z 200.000 populace města), čímž byla muslimská opozice citelně zasažena a od této chvíle značně utlumila své snahy o svržení vlády.

Vláda Háfize al-Asada trvala 30 let (1970-2000). Ve vedení za tu dobu nedošlo k žádným větším změnám. Velký důraz kladl na loajalitu, dlouhodobá spojení a pokrevní příbuzenství. To mělo za následek, že v závěru své vlády byl obklopen lidmi, kteří by za jiných okolností byli již dávno mimo politický život. V průběhu 90. let pak vyvstala otázka: „Kdo bude Háfizovým nástupcem?“ Postupně se stále více začalo mluvit o jeho synovi Básilovi, který se však v lednu 1994 zabil při autonehodě.⁸⁰ Za možného nástupce byl proto označen Baššár, který měl původně jen málo politických aspirací (studoval oftalmologii v Londýně). Baššár se proto okamžitě vrátil do Sýrie a absolvoval vojenskou akademii v Homsu, kde obdržel hodnocení jako nejlepší z ročníku (2. nejlepší byl jeho bratranec °Adnan Machlúf).⁸¹ Baššár posléze vedl prezidentskou gardu a stejně jako jeho zesnulý bratr začal být v médiích označován jako mladý, energetický bojovník s korupcí a pašováním drog.

dominance vnímána jako „bezvěrecká“ nadvláda). V roce 1979 došlo k masakru kadetů ve výcvikovém středisku artilerie v Aleppu (32 mrtvých a 54 raněných - absolut. většina alawitů). Režim v reakci na to začal MB pronásledovat. Na obou stranách docházelo k četným násilnostem a konflikt rychle gradoval. V roce 1980 Háfizův bratr v odvetě za nepovedený atentát na prezidenta vedl masakr vězňů v internačním táboře nedaleko Palmyry (smrt 550 členů MB).

⁸⁰ Měl rychlou vojenskou kariéru, velel prezidentově ochrance a na veřejnosti se začaly objevovat plakáty s jeho podobiznou vedle otce. Na rozdíl od mnoha členů vládnoucí garnitury si vybudoval pověst nezkorumpovaného člověka a pracovitého muže.

⁸¹ Anisa Machlúfová byla ženou Háfize al-Asada. Měli spolu celkem 6 dětí, z nichž jen 3 dosud žijí. Jediná dcera, Bušra al-Asad, je farmaceutka, vdaná za generála Assefa Šawkata, jednoho z nejvyšších vojenských činitelů v zemi. Baššár al-Asad je prezidentem a jeho bratr Máher al-Asad je velitelem republikánských gard a elitních vojenských složek. Je považován za 2. nejmocnějšího muže v zemi.

Od roku 1995 začal být Baššár vyobrazován na plakátech vedle svého otce a bratra. V 90. letech v Sýrii obecně docházelo k přípravám na střídání generací. Dělo se tak pozvolně ve vedení armádních složek, ale i v jiných oblastech. Nastal však ještě jeden zajímavý jev. Mnoho potomků dříve vlivných lidí (zejména v armádě) nenásledovalo kariéru svých otců, ale odešlo do obchodní sféry. Tím došlo k provázání vládních a mocenských struktur s podnikatelskou elitou v zemi. Navíc alawité díky sňatkům s příslušníky jiných (ne-alawitských) komunit více splynuli se zbytkem společnosti, než tomu bylo v minulosti.⁸²

3.6.1 Ekonomika za Háfize al-Asada

Asadovu vládu západní politologové nejčastěji označují jako „populistický autoritarismus“. To je však velmi zjednodušená představa. Právě proto je nutné seznámit se s jednotlivými modernizačními kroky, které bývalý prezident zaváděl a říci, jak se tyto změny odrazily v syrské ekonomice. Zatímco krajně levicoví ekonomové Háfizovi vyčítali, že zavádí *de facto* státní kapitalismus, neo-liberalisté mu naopak vyčítali, že pouze rozvíjí už tak přebujelý byrokratický aparát, usilující výhradně o vyšší daňové výnosy, čímž brání kapitalistickému rozvoji země.

Vzato ekonomicky, Asadovu vládu lze rozdělit do 3 etap. První etapou bylo období 70. let, kdy zahájil tzv. „opravné hnutí“ (*al-haraka al-tashíhíja*). Změnil socialistické směřování země a umožnil koexistenci veřejného a soukromého sektoru, postupně otevřel zemi cizímu kapitálu, legalizoval volné ekonomické zóny, navázal s tyky s okolními arabskými (nesocialistickými) státy. Také stál za změnou ústavy a vznikem Národní progresivní fronty (NPF). Socialistické smýšlení však bylo ponecháno v národní rétorice, ekonomickém plánování a monopolem státu na strategická odvětví v průmyslu a obchodu.⁸³

⁸² Zdroj: Nikolas Van Dam: *The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba'th Party* (I.B. Tauris, 2011), str. 130

⁸³ Zdroj: Aurora Sottimano, Kjetil Selvik: *Changing Regime Discourse and Reform in Syria* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 14

Asadova politika uvolnění (*infirádž*) a otevření (*infitáh*) cílila na přilákání syrské obchodní vrstvy, jejíž kapitál byl (a je) uložen v Libanonu a západních bankách a povzbuzení k podnikání ve své původní vlasti.⁸⁴ A do značné míry se mu to i dařilo. V roce 1974 navštívil Damašek americký prezident Nixon v reakci na zahájení činnosti první americké naftové společnosti, které bylo umožněno podnikat v Sýrii. Do Sýrie také přicházely nemalé finanční obnosy z prozápadních, ropných arabských zemí. I přes zdánlivý úspěch reforem na počátku 70. let se však nepodařilo syrský soukromý sektor více zapojit do ekonomiky. Překážkou byly zejména vysoká míra státní regulace, byrokracie, státní monopoly a zejména nízká (hl. finanční) podpora státu. Také Muslimské Bratrstvo, které se těšilo nemalé podpoře tradičně smýšlejících, syrských obchodních kruhů, bylo jednou z příčin malé ochoty státu více liberalizovat podnikatelské prostředí. Navíc zde hrály významnou roli události konce 70. let, zejména podpis smlouvy v Camp Davidu⁸⁵ v roce 1978. Právě tehdy došlo ke změně syrské zahraniční politiky (mj. v Libanonu začali Syřané podporovat Palestince, proti kterým původně bojovali). Přísun zahraničních peněz do Sýrie se rychle zastavil a dostavila se ekonomická krize. Sýrie se proto přiklonila k SSSR a zemím východního bloku.⁸⁶

Druhý pokus o povzbuzení soukromého sektoru proběhl v 80. letech. V rámci Šestého pětiletého plánu (1986-90) bylo soukromému sektoru ponecháno více prostoru v oblastech, kde dříve dominoval sektor státní a liberalizace proběhla i na legislativní úrovni. K velkým změnám v systému přesto nedošlo a konečné výsledky proto byly stále neuspokojivé. Změna však byla nutná, protože státní sektor nedokázal plnit funkci ekonomického motoru země.

⁸⁴ Toto bylo velice kontroverzní rozhodnutí, jelikož kapitalismus byl stejně jako imperialismus, kolonialismus či feudalismus vnímán jako jeden z cílů boje Ba'ath. Háfiz však tvrdil, že tato verze kapitalismu je v souladu s národními zájmy, jelikož podnikatelé museli souhlasit s vůdčí úlohou a případnými intervencemi státu, čímž byli „pod dohledem“. Tito podnikatelé se angažovali zejména v textilním průmyslu, rukodělné výrobě, výrobě bot a mýdel a zpracování lehkých kovů.

⁸⁵ Podpis mírové smlouvy v Camp Davidu mezi Egyptem a Izraelem byl velmi negativně vnímán ze strany (nejen) Sýrie, která jej vnímala jako zradu. Sýrie se tak stala jedním z mála států, který dodnes pokračuje v úsilí o navrácení územních ztrát z předchozích válek s Izraelem a vytvoření Palestinského státu.

⁸⁶ Zdroj: Samir Seifan: Syria on the Path of Economic Reform (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2010), str. 3-4

K hlavním překážkám patřilo to, co tíží syrskou ekonomiku i dnes. Přezaměstnanost a nízké mzdy ve státním sektoru vedly k nízké motivaci a tedy i neefektivitě práce. Mnoho manažerů mělo druhou práci a ti schopnější z nich často odcházeli právě do soukromého sektoru. Navíc díky intervencím státu mnohé podniky prodávaly své zboží takřka pod cenou. Velké projekty proto musely být financovány ze státních půjček.⁸⁷

Třetí modernizační vlna proběhla v 90. letech. Byla reakcí jak na končící studenou válku a rozpad Sovětského svazu, tak i na ekonomickou krizi, která zemi postihla. Jen růst HDP se v letech 1980-83 snížil ze 4,7% na -2,9% v 1983-87.⁸⁸ V zemi panovala živá debata ohledně budoucího směřování země. Vše vyústilo vyhlášením pluralismu (*ta'addudíja*) a přijetím přelomového **Investičního zákona č. 10** v roce 1991.⁸⁹ Třetí období reformního úsilí cílilo především na rozvoj turismu, ropnou produkci a zmírnění restrikcí bránících zahraničnímu obchodu. Zákon č. 10 byl vítán zejména zahraničními investory, protože právě zpřístupnění Sýrie zahraničnímu kapitálu bylo (a je) cílem jeho tvůrců. Panovalo obecné přesvědčení, že se jedná o první krok v rámci hlubší ekonomické reformy. Bohužel širší zapojení zahraničních investorů bránila jak podezřívavost syrských vládních kruhů vůči zahraničním firmám, tak vysoká míra korupce, klientelismu a v neposlední řadě i malá snaha vlády harmonizovat nový zákon s již existující legislativou.⁹⁰

Navíc pokud někdo v tomto období skutečně dokázal těžit, pak to byla úzká skupina firem a obchodníků, napojených na vládnoucí elitu. Vznikla tím velmi mocná vrstva obchodníků, kteří již v 80. letech budovali své postavení a nyní získali monopol v rámci omezeného počtu firem s minimální či nulovou konkurencí a zároveň požívali ochranu a podporu vlády.

⁸⁷ Zdroj: Rymond Hinnebush, Søren Schmidt: The State and the Political Economy of Reform in Syria (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 14

⁸⁸ Ibid.str. 17

⁸⁹ <http://www.syrianindustry.org/modules.php?op=modload&name=Subjects&file=index&req=viewpageext&pageid=299> (7.11.2011)

⁹⁰ Jako dobrý příklad lze uvést Legislativní dekret č. 24, který kriminalizoval obchod s cizí měnou, a který v době vyhlášení Investičního zákona č. 10 stále zůstal v platnosti.

V syrském žargonu jsou tito podnikatelé dodnes označováni jako „žraloci“ a jejich političtí ochránci coby „dinosauři“. Právě proto je o tomto období často hovořeno jako o fázi přeměny systému ochrany a monopolů ze státního sektoru na jednotlivce v soukromém sektoru.⁹¹

Díky Zákonu č. 10 bylo do r. 1994 do 474 nových soukromých společností investováno 1,78 miliardy \$. Do konce 90. let se pak tato suma vyšplhala na 9,5 miliardy \$. Na rozdíl od období 1987-89, kdy byl růst HDP kolem 4,9% nastal 8% růst HDP v období 1990-94. Toto však vystřídalo období opětovné ekonomické stagnace způsobené jak výše zmíněnými faktory, tak i poklesem ceny a objemu těžby ropy a sníženou zemědělskou produkcí v důsledku dlouhodobého sucha. Navíc ustaly finanční dotace Saudské Arábie, Kuvajtu a SAE za syrskou podporu koalice během krize v Zálivu. Nejhorší byl -3,9% růst HDP v roce 1999. V období 1997- 2002 se pak byl růst HDP rovnal nule.⁹²

3.7 Vláda Baššára al-Asada

Dne 10. 06. 2000 Háfiz al-Asad zemřel. Vše bylo předem připraveno na co nejhladší průběh procesu předání moci. Během měsíce byl Baššár povýšen v armádě a nominován stranou Ba'ath na post prezidenta. Následně byl snížen požadovaný věk na prezidentství ze 40 na 34 let (Baššárův tehdejší věk). Dne 17. 07. 2000 byl zvolen 97,2% národního referenda zvolen prezidentem. Stará garnitura akceptovala Baššárovo zvolení a zároveň umožnila proces „střídání generací“, který již částečně započal v 90. letech. Vše proběhlo tak, aby nebyl ohrožen systém vytvořený již za Háfize al-Asada.⁹³ S nástupem současného prezidenta do úřadu, přišla do syrské politiky „mladší krev“. Ani to však neznamena, že by generační obměna zasáhla všechny významné posty.

⁹¹ Zdroj: Aurora Sottimano, Kjetil Selvik: Changing Regime Discourse and Reform in Syria (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 28

⁹² Zdroj: Rymond Hinnebush, Søren Schmidt: The State and the Political Economy of Reform in Syria (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 22

⁹³ Zdroj: Nikolas Van Dam: The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba'ath Party (I.B. Tauris, 2011) str. 132

Jen během prvních 2 let v úřadu obsadily dvě třetiny z 60 nejvýznamnějších postů v zemi, jím navržené kandidáti. Ve volbách v roce 2003 bylo obměněno 178 z 250 členů parlamentu. Navíc v březnu roku 2002 vyšel v platnost dekret, který určil, že všichni civilní pracovníci starší 60 let musí odejít do důchodu, čím byl umožněn postup mladší generaci. Odhaduje se, že tento dekret ukončil kariéru až 80.000 pracovníků.⁹⁴

Již při svém nástupu k moci dával Baššár al-Assad najevo, že se zaměří více na domácí politiku, nežli na zahraničí, jako to bylo v dobách jeho otce.⁹⁵ Přesto bylo období jeho vlády poznamenáno celou řadou mezinárodních konfliktů, které se odrazily i na domácí scéně. Zmiňme například válku v Iráku, která do Sýrie přivedla statisíce uprchlíků, poté smrt Rafíka Harírího,⁹⁶ která značně zkomplikovala syrsko-libanonské vztahy a nejaktuálněji též „arabské jaro“, které přes severní Afriku dorazilo i do Sýrie.

První léta Baššárovy vlády byla proto plná očekávání. V mnoha lidech vzbudil dojem mladého, osvíceného reformátora, který radikálně změní zřízení v zemi. Stejně byl popisován i západními médii. Došlo k nečekanému pocitu uvolnění ve společnosti, který vešel do dějin jako „**damašské jaro**“. To bylo charakterizováno vznikem celé řady diskusních klubů, které postupně formulovaly své představy o vizi budoucí syrské společnosti. Tyto myšlenky byly nakonec formulovány v rámci tzv. „Memoranda 99“,⁹⁷ pod které se podepsalo na 99 syrských intelektuálů a následně nechalo text otisknout v libanonském tisku.⁹⁸ Nikdo nebyl zatčen či dokonce uvězněn.

⁹⁴ Zdroj: Volker Perthes: Syria under Bashar al-Asad: Modernisation and the Limits of Change (Routledge, 2006), str. 8-9

⁹⁵ http://www.presidentassad.net/SPEECHES/BASHAR_ASSAD_2000_INAUGURATION_SPEECH.htm (24. 10. 2011)

⁹⁶ Rafík Harírí (1944 - 2005) byl libanonským politikem, který dvakrát zastával úřad premiéra. Značně napomohl ukončení libanonské občanské války. Po jeho zavraždění (nálož v autě) došlo k prudkému zhoršení vztahů se Sýrií, jelikož právě ona byla obviněna z útoku, protože Harírí byl zastáncem odsunu tisíců syrských vojáků, kteří v zemi pobývali ještě z dob občanské války. Podle nejaktuálnějších informací se však zdá, že za atentátem na Harírího bylo libanonské hnutí Hizballáh, nikoliv Sýrie. Samotný Hizballáh pak za strůjce útoku označuje Izrael.

⁹⁷ http://www.meforum.org/meib/articles/0010_sdoc0927.htm (25.20. 2011)

⁹⁸ V textu jsou vysloveny 4 základní požadavky: Zrušení stavu pohotovosti a stanného práva (platící od r.1963). Milost pro politické vězně, konec jejich pronásledování a možnost návratu do vlasti. Zavedení vlády práva, kdy bude uznávána svoboda shromažďování, svoboda tisku a svoboda projevu. Uvolnění civilního života, svoboda vyjadřování v rámci mírového soužití a umožnění všem podílet se na rozvoji a prosperitě země.

Naopak, došlo ke zrušení vojenského vězení v damašské čtvrti Mazza, symbolu věznění politických odpůrců. Více než 600 politických vězňů obdrželo amnestie. Dalším nevídaným projevem změny byla veřejná žádost 70 syrských právníků, požadujících zrušení stavu pohotovosti (*emergency law*) z r. 1963. Opět nikdo nebyl zatčen a diskuse nad směřováním země se postupně rozhořela v celé společnosti. Vzniklo tak více názorových proudů, které se stavěly více či méně kriticky k vládnoucímu režimu. Mezi největší kritiky patřili ekonom ^oAref Dalila, žurnalista Michel Kílo, právník Anwar al-Bunni a zejména nezávislý politik Rijád Sejf (mj. signatáři Memoranda 99).⁹⁹ Prezident Baššár však neměl v úmyslu a zřejmě ani nemohl „demontovat“ systém, který zavedl jeho otec. Jak se ukázalo, měl spíše v úmyslu jeho modifikaci a modernizaci. Vládní slogan „Reforma a obnova (*al-islah wa-l-tadžíd*)“ byl změněn na „Rozvoj a modernizace (*al-tatwír wa-l-tahdíth*)“.¹⁰⁰ Stát pomalu přešel do defensivy a začal omezovat činnost debatních salonů. Nejhlasitější zastánci myšlenky „návratu civilní společnosti“, mezi něž patřili výše jmenovaní, byli posléze obviněni z narušování jednoty republiky a odsouzeni k několikaletým trestům.¹⁰¹

Ačkoliv damašské jaro nevyvrcholilo očekávaným návratem k civilní společnosti, přece byly nastoleny nemalé změny. V novinách se například objevil nový prvek, a sice negativní myšlení či kritika (nikoli však přímo prezidenta). Z těchto periodik zmiňme například noviny *al-Iqtisadíja* nebo *Abjad wa Aswad*. Došlo také k větší toleranci opozice (sjezdy, veřejné akce, internetové stránky, nezávislí kandidáti, apod.), s výjimkou té islámské.¹⁰² Zlepšila se celá řada veřejných služeb, například veřejná doprava či zdravotnictví a došlo i k modernizaci, rozvoji infrastruktury a turismu. Za jeho vlády se také výrazně zlepšily vztahy s okolními státy, zejména pak Tureckem.

⁹⁹ Zdroj: Volker Perthes: Syria under Bashar al-Assad: Modernisation and the Limits of Change (Routledge, 2006), str 15

¹⁰⁰ V současné době, kdy zemi otřásají nepokoje a vláda je nucena k reformním krokům, opět v syrských médiích rezonuje slovo *al-islah* (arab.: reforma).

¹⁰¹ Zdroj: Ibid., str.18

¹⁰² V minulosti se Háfiz al-Asad marně snažil zakotvit Muslimské bratry do NPF (Národní progresivní fronta). Tato organizace se oficiálně zřekla násilí a zavázala se, že se již nepokusí změnit režim silou. Zda to je či není pravda, můžeme s ohledem na současné nepokoje v zemi, pouze hádat.

Jedním z hlavních Baššárových hesel bylo, že každý občan Sýrie má být v budoucnu schopen „sestavit, zapnout a používat počítač“.¹⁰³ Krátce po nástupu Baššára k moci vznikla tzv. 18členná komise, která měla formulovat potřebné reformy. Žádné praktické kroky však z doporučení této komise vyvozeny nebyly. Stejně tak práce další, tentokrát „35členné komise“, nepřinesla žádné konkrétnější výsledky. Teprve v červnu 2005 došlo k vyhlášení transformace na „sociálně-tržní ekonomiku“.¹⁰⁴ Přesto nelze prvních 7 let Baššára u moci označit jako období nečinnosti. Bylo přijato 416 zákonů a 492 legislativních dekretů. Jak se však ukázalo, je velký rozdíl mezi přijetím nových zákonů a jejich aplikací v praxi.¹⁰⁵ Je ale faktem, že došlo k radikální změně podnikatelského klimatu a nemalému zvýšení zahraničních investic, zejména pak z oblasti Perského zálivu (25% HDP v období 2006-08 oproti 17% za období 2000-04). Ekonomika vykazovala každoroční růst, směřující k 5% na konci roku 2008.¹⁰⁶

Další výzvou se také ukázal boj s korupcí, protekcionismem a zejména přílišnou centralizací státu. Místní lidé tento jev nazývají „*al-birukratija*“. Je velmi těžké přeměnit značně zkosnatělou vládní administrativu a úřednický aparát, zvyklý na slepé plnění příkazů svých nadřízených, bez nulové osobní iniciativy, která by mohla být i riskantní. Každý schvalovací proces tak zabere neúměrně dlouho a vytváří prostředí právě pro klientelismus a korupci. Tyto byrokratické obstrukce pak komplikují život nejen běžným občanům, ale i obchodníkům či potenciálním investorům. Poměrně výstižně to shrnul sám prezident v roce 2003, kdy v rozhovoru pro stanici *al-Arabija* řekl: „*Naším hlavním problémem nejsou staré gardy, ale staré struktury.*“¹⁰⁷ Je faktem, že jakýkoliv systém lze změnit poměrně rychle, ale myšlení jeho vykonavatelů už nikoliv.

¹⁰³ Zdroj: Aurora Sottimano, Kjetil Selvik: *Changing Regime Discourse and Reform in Syria* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 46

¹⁰⁴ Zdroj: Samir Seifan: *Syria on the Path of Economic Reform* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2010), str. 7-10

¹⁰⁵ Zdroj: *Ibid.* str. 20

¹⁰⁶ Zdroj: *Ibid.* str. 21-22

¹⁰⁷ Zdroj: Al-Arabiyyah Television (Dubai), 09. 06. 2003

Rok 2007 byl v Sýrii „volebním rokem.“ Uskutečnila se volba prezidenta a poslanců Lidového shromáždění SAR. Stávající prezident Baššár al-Asad byl potvrzen na další sedmileté období ve své funkci. Ve svém inauguračním projevu (17. července 2007) se zaměřil na příslib zvyšování životní úrovně obyvatel, urychlení ekonomických reforem a zesílení boje proti korupci.¹⁰⁸ Již tehdy se však projevila jedna z hlavních slabin ekonomické transformace Sýrie. Sociálně-tržní ekonomika, ke které Sýrie chce směřovat je unikátní model a ani jeho samotní tvůrci nejsou jednotní v tom, jak by měl přesně vypadat. Velmi dobře to shrnula jedna z vůdčích osobností Damašské obchodní komory:

„Vláda stále mluví o zvláštním systému, který neexistuje nikde jinde na světě. Hovoří o „sociálně-tržní ekonomice“, což je ale koncept, který neexistuje nikde jinde na světě. Chtějí podporovat a stimulovat soukromý sektor a zároveň posilovat státní sektor. S touto koncepcí se jednoduše nedá uskutečnit reálná reforma. Víte, je to jako když máte syna (státní sektor) a synovce (soukromý sektor). Můžete se starat o svého synovce a pomáhat mu, ale jednoho dne stejně upřednostníte svého syna!“¹⁰⁹

Prezident Baššár v současnosti opírá svou moc o centralizovaný systém vlády, stranu Ba'ath a rozvětvený bezpečnostní aparát (*muchábarát*). Svůj vliv uplatňuje jak z pozice prezidenta republiky, tak i zástupce alawitské komunity (její členové doposud zastávají četné významné posty). Navíc se obklopil řadou nových tváří, se kterými je buď v příbuzenském vztahu (loajální) nebo které si sám vybral ať už z pragmatických či jiných důvodů (vzdělaní). Bez povšimnutí by neměli zůstat ani vlivní, sunnitští obchodníci v samotném Damašku, jejichž podpoře se současný prezident po dlouhou těšil.¹¹⁰ Tato podpora trvá i dnes (zejména Damašek je toho dobrým příkladem), ale její míra a stabilita je do budoucna velkou otázkou. Nestabilita škodí obchodu.

¹⁰⁸ Zdroj: BusinessInfo.cz (Souhrnná teritoriální informace Sýrie, Damašek 2010), str.9

¹⁰⁹ Zdroj: Samer Abboud, Ferdinand Arslanian: Syria's Economy and the Transition Paradigm (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str 53

¹¹⁰ Zdroj: Fred H. Lawson: Demystifying Syria (SOAS Middle East Issues, 2009), str. 14

Obklopil se zejména lidmi středního věku, mnohdy vystudovanými na západních univerzitách, mající image modernistů a reformátorů.¹¹¹ Nutno zmínit, že tato nová generace politiků si osvojila i rozdílnou formu vystupování (interview, tiskové konference, publikace článků, apod.) a v neposlední řadě věk a odpracovaná léta přestaly být zárukou kariérního růstu.

Díky svému věku, studiím v zahraničí (oftalmologie ve Velké Británii), sympatické manželce (Asma al-Asad) a chování na veřejnosti, získal Baššár al-Asad nemalou oblibu u veřejnosti. Ta však v poslední době klesá. Prezident čelí nemalým ekonomickým problémům. Prioritním problémem, který se řeší postupným zdražováním, je krácení vysokých dotací cen pohonných hmot, elektřiny a topného oleje. Druhým problematickým bodem je provázanost státního výrobního sektoru se státním rozpočtem. Podniky nejsou hodnoceny podle zisku a na základě ekonomických výsledků. Přejít na tržní principy by ovšem znamenal zvýšení nezaměstnanosti, opět s negativními důsledky pro syrské občany.¹¹² **V současnosti 16% Syřanů pracuje za mzdu nižší, než je 5.000 SYP měsíčně a 61% za mzdu nižší než 9.000 SYP.**¹¹³ Pro lepší představu uvedme, že 9.000 SYP v listopadu 2011, činilo 3227,4 Kč.¹¹⁴

Prezident a vláda se proto v současnosti ocitli v nezáviděníhodné situaci. Na jedné straně je kritizován za pomalý postup reformem a tíživou finanční situací občanů. Na druhé straně ale sklízí kritiku i za realizaci reformních kroků, jelikož právě ty obsahují i nezbytné krácení dotací, tržní chování (rušení státních monopolů, tarifů, apod.) a tedy zvyšování finanční zátěže občanů. Právě kombinace těchto dvou faktorů jsou pravděpodobně hlavními důvody současných nepokojů v Sýrii. Pro nedostatek informací však nelze vyloučit i jiné, politické či náboženské důvody.

¹¹¹ Mnozí současní politici či prezidentovi poradci pochází ze SCS (*Syrian Computer Society Network*), což je společnost, ve které před svým zvolením působil i samotný Baššár a kde si vybudoval svou image modernisty a reformátora.

¹¹² Zdroj: BusinessInfo.cz (Souhrnná teritoriální informace Sýrie, Damašek 2010), str. 10

¹¹³ Zdroj: Samir Seifan: Syria on the Path of Economic Reform (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2010), str. 42

¹¹⁴ Zdroj: Kurzovní lístek ČNB (7.11.2011), 100 SYP = 35,860 Kč

3.7.1 Ekonomické reformy za vlády Bašára al-Asada

Proces transformace ekonomiky začal v Sýrii již v 90. letech a zejména po nástupu Baššára na post prezidenta v roce 2000, ale až v červnu 2005 byly na 10. sjezdu strany Ba'ath oficiálně zveřejněny plány na transformaci syrské ekonomiky a aplikaci tzv. **sociálně-tržní ekonomiky**. Bylo odsouhlaseno, že za tímto účelem bude docházet k postupným reformním krokům, které umožní chránit společnost, bude zachována dominantní role státu v ekonomice, dojde k modifikaci postavení veřejného sektoru ve strategických oblastech, ale současně se i posílí podíl soukromého sektoru na ekonomických aktivitách.¹¹⁵

Existuje mnoho modelů transformace ekonomiky. Dle mnohých pozorovatelů se Sýrie rozhodla pro tzv. socialistický, gradualistický (postupný) model přeměny, nikoliv „šokovou terapii“, jak je označována rychlá privatizace, která proběhla například v zemích východního bloku a Rusku po rozpadu Sovětského svazu. To zahrnuje zavádění postupných reforem v rozmezí desítek let, nikoliv jediné dekády, jako je to u výše zmíněné „šokové strategie“.¹¹⁶ Jak bylo řečeno, proces transformace je v gradualistickém modelu velmi pomalý a zahrnuje 5 hlavních cílů:¹¹⁷

- 1) Měnová a obchodní liberalizace a přijetí soukromého sektoru, coby hlavního motoru ekonomického růstu.
- 2) Tržní orientace státních podniků a povzbuzování soukromého sektoru ke vstupu na trh.
- 3) Uvolnění státního dozoru nad ekonomikou a mikroekonomická restrukturalizace.
- 4) Stabilizace ekonomiky a uzákonění liberálních investičních zákonů pro podporu přílivu cizích investic.
- 5) Přijetí liberální zemědělské politiky na zvýšení produkce.

¹¹⁵ http://www.presidentassad.net/SPEECHES/Assad_BASP_Regional_10th_Conference_Speech.htm
(23. 10. 2011)

¹¹⁶ Samer Abboud, Ferdinand Arslanian: Syria's Economy and the Transition Paradigm (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 5-6

¹¹⁷ Ibid., tr. 15

Z hlediska ekonomické transformace je stát vždy významným hráčem. Avšak v případě absence demokratických mechanismů, jako je tomu právě v Sýrii, hraje stát naprosto klíčovou roli. Podle Dr. Nabila Sukkara¹¹⁸, zakladatele a výkonného ředitele SCB (*The Syrian Consulting Bureau*), má Sýrie na výběr ze 3 vzorových modelů transformace:

- a) Asijští tygři – kritizován pro nezbytné masivní zapojení zahraničního kapitálu
- b) Ruský model – kritizován, protože je považovaný za příliš politicky a nikoliv ekonomicky motivovaný
- c) **Čínský model** – v Sýrii nejvíce preferovaný model

Čínský model funguje na principu tržního socialismu, kdy vláda zavádí tržní mechanismy a zároveň je zachováno veřejné vlastnictví. Mnohem důležitější je však na tomto modelu, že ekonomický liberalismus není spojen s liberalismem politickým. Právě to umožňuje zachovat hegemonii vlády jedné strany a instituce na ní napojené. Místo, aby tyto instituce byly zrušeny, dochází k podpoře soukromého sektoru a stimulování státního sektoru, aby si vzájemně konkurovali. Tato „okrajová liberalizace“ (dual-track liberalization)¹¹⁹ v konečném důsledku umožňuje koexistenci tržního hospodářství a centrálně plánované ekonomiky. Že Čína platí za vzor ekonomické transformace, však ještě neznamena, že Sýrie může dosáhnout stejného ekonomického růstu.

Navíc i přes nesporné snahy o reformy bankovníctví a systému řízení, doposud nedošlo k zásadní restrukturalizaci veřejného sektoru. Dalším velkým problémem syrské ekonomiky je spoléhání se na příjmy z ropy a ropných produktů, jejíž těžba však neustále klesá. Diversifikace příjmů je v tomto směru naprosto nezbytná. Právě proto dnes Sýrie, více než dříve, snaží nahradit příjmy z ropy za příjmy ze zemního plynu a turismu. Neměli by však být opomíjeni i další zdroje, jako například fosfáty a zemědělství, které i přes nemalou produktivitu trpí potřebou modernizace.

¹¹⁸ <http://www.scbdi.com/all/viewPage.php?id=2> (23. 10. 2011)

¹¹⁹ http://www.dictionaryofeconomics.com/article?id=pde2008_D000256 (23. 10. 2011)

Samir Seifan, syrský ekonom, vytyčuje 3 ideální fáze transformace na sociálně-tržní ekonomiku, kterými by Sýrie měla projít:¹²⁰

PŘÍPRAVNÁ FÁZE (7 let): Stát se soustředí na tradiční odvětví průmyslu (zemědělství, textilní průmysl, apod.), turismus, infrastrukturu, tranzitní obchod, vzdělávání a vysílání kvalifikovaných pracovníků do bohatých zemí Zálivu. Strojírenství, elektrotechnický a chemický průmysl prozatím nejsou prioritní.

Hlavní cíle:

- Snížení populačního růstu na 2%, nezaměstnanosti pod 10% a stejně tak i dosáhnout inflace nižší než 10%
- Zamezit úniku kapitálu a 6-7% růst HDP
- Realizace úspor přesahujících hranici 25% HDP
- Investice z místních zdrojů i ze zahraničí přesahující 25% HDP

ZAHAJOVACÍ FÁZE (7 let): Důraz je kladen na kvalitu zboží a služeb s přidanou hodnotou. Dříve opomíjenému strojírenskému, elektrotechnickému a chemickému průmyslu je nyní věnována hlavní pozornost. Dochází ke zlepšení služeb (pojištění, finančnictví, design, média, umění, atd..).

Hlavní cíle:

- 7-8% nezaměstnanost a 7-8% růst HDP
- Zvýšení úspor a investic o dalších 5%

FÁZE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE (7 let): Důraz na finančně a technicky náročné produkty a odvětví služeb s vyšší přidanou hodnotou (elektronika, komunikace, bankovníctví). Podpora exportu, vědy a výzkumu.

Hlavní cíle:

- Zvýšení investic na 35% HDP
- 8-10% růst HDP a nezaměstnanost nižší než 5%

¹²⁰ Samir Seifan: Syria on the Path of Economic Reform (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2010), str. 41-42

3.7.1.1 Konkrétní kroky syrské vlády

Liberalizace cen je jedním ze zásadních kroků na cestě k transformaci syrské ekonomiky. Právě proto byla v roce 2004 přijata celá řada opatření. Mimo jiné byl založen Cenový stabilizační fond a došlo k zásadním změnám v rámci cenového systému. Veškeré komodity byly rozděleny do 3 skupin na *nezbytné* (např. chléb či nafta), na které se vztahují státní dotace. Další skupinu tvoří *základní* komodity, u kterých byla stanovena pouze maximální cena a dále *luxusní* zboží, jehož cena je regulována jen trhem. Nový cenový systém však měl mnohem negativější dopad na životní úroveň obyvatel, než se čekalo.¹²¹ Neustále rostoucí náklady na produkci a zpracování, harmonizace cen komodit s okolními státy (nutné pro zvýšení dovozní kapacity a mezinárodního obchodu) a výkyvy v počasí se přirozeně odrazily na ceně komodit jako takových. Do toho ještě započítejme přítomnost statisíců uprchlíků z Iráku v zemi. Ceny zboží se citelně zvýšily, avšak trh a zejména státní sektor, nedokázaly zareagovat adekvátním růstem mezd.

Uvedme, pro lepší představu, několik čísel. Jen mezi lety 2004 – 2009 se ceny běžného zboží zvýšily přibližně o 20%. Ceny paliva rostly, avšak státní dotace klesaly. Mezi lety 1975 – 2000 se ceny spotřebního zboží zvýšily o 7185%, avšak výše minimální mzdy se zvýšila jen o 883%. Mezi lety 1985 – 2000 průměrná útrata za potraviny stoupla o 544%, zatímco minimální mzda stoupla jen o 342%. Navíc životní náklady byly v roce 2000 o 300% vyšší než v roce 1978. **V roce 2001 padlo 96% platů veškerých státních zaměstnanců pod průměrnou životní úroveň a 68% těchto platů nepokrývá ani průměrné náklady na obživu, definovaných podle OSN.** To vše jen podtrhuje, jak obrovský rozdíl byl vytvořen mezi cenami zboží a mezd obyvatel.¹²² Není proto divu, že se velice rozšířil černý trh a zároveň dochází k nemalým daňovým únikům, jelikož mnoha firem zůstává nenahlášeno a tím pádem se ocitají mimo daňový systém.

¹²¹ Zdroj: Samer Abboud, Ferdinand Arslanian: Syria's Economy and the Transition Paradigm (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 15

¹²² Zdroj: Ibid., str. 16-17

Restrukturalizace a privatizace v kontextu syrské ekonomiky znamená vznik státního, soukromého a smíšeného sektoru, přičemž je kladen důraz právě na větší zapojení a vytvoření prostoru pro soukromý sektor. V roce 2002 byla zrušena exkluzivní práva státu na import zboží a domácí podnikatelé tak mohli poprvé nakupovat přímo od mezinárodních obchodníků. V roce 2005 pak Syrská obchodní banka (Commercial Bank of Syria) usnadnila získání půjček pro domácí podnikatele. Díky zákonu č. 51 z roku 2005 mohou syrští podnikatelé vstupovat do mezinárodních kontraktů. Očekávaný masivní příliv soukromého kapitálu do veřejného sektoru však nenastal. Zdá se, že panující nedůvěru syrských podnikatelů vůči státu se daří překonávat jen obtížně.

Jako velmi pozitivní hodnotí syrští podnikatelé uvolnění restrikcí na operace s cizí měnou, které byly po velmi dlouho dobu výlučně v kompetencích Syrské obchodní banky.¹²³ Vše bylo vytvořeno v rámci realizace projektu GAFTA¹²⁴ v lednu 2005. Dalším významným krokem bylo rozhodnutí předat systém řízení státních firem do rukou soukromých podnikatelů. Nově také stát povolil soukromé investice v rámci společných podniků (joint ventures)¹²⁵ s cílem nalákat zahraniční investice do stagnujících domácích podniků. Toho již využila např. *Syrian Arab Electronics Industries Company* (Syronics) či *General Organization of Tobacco* (GOT). Co se týče privatizace, pak k té v Sýrii doposud nedošlo. Zda se tak stane v budoucnosti nelze vyloučit, ale současné politické vedení tomuto kroku není nakloněno. Stát se obává ztráty rozhodující role ve strategických odvětvích, tedy především vlivu na výši cen základních produktů a služeb.¹²⁶

¹²³ Zdroj: Samer Abboud, Ferdinand Arslanian: *Syria's Economy and the Transition Paradigm* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 47

¹²⁴ GAFTA (Greater Arab Free Trade Area) je ekonomický projekt iniciovaný LAS (Liga arabských států) v r. 1998. V současnosti zahrnuje 17 arabských zemí a jde o klíčový projekt na cestě k vytvoření jednotného arabského trhu.

¹²⁵ Forma spolupráce dvou a více podniků. Jedna z firem disponuje např. znalostí domácího prostředí či má jinou konkurenční výhodu a spolupracující firma (firmy) má například zavedenou obchodní značku, zkušenosti s mezinárodním obchodem, kapitál apod.

¹²⁶ Zdroj: Samer Abboud, Ferdinand Arslanian: *Syria's Economy and the Transition Paradigm* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 18 - 19

Změny v oblasti bankovního systému jsou dalším bodem transformace ekonomiky. V současnosti v Sýrii převládá názor, že by měla být zachována a rozvíjena dominantní role státu, ale zároveň má být ponechán prostor i pro soukromé banky. První soukromá banka vznikla v roce 2004 a jen do roku 2007 jich v Sýrii působilo již deset. Stejně tak došlo k uvolnění systému pojištění a jen do roku 2008 v Sýrii vzniklo 5 soukromých pojišťoven.¹²⁷ Do roku 2011 byla přijata celá řada zákonů v rámci finanční reformy. Mezi nejvýznamnější z nich patří:¹²⁸

- *Zákon č. 28* (26. 04. 2001), povolující působení soukromých bank.
- *Zákon č. 29* (26. 04. 2001), stanovující zásady bankovního tajemství.
- *Zákon č. 23* (17. 03. 2002), týkající se praní špinavých peněz.
- *Zákon č. 24 a 25* (2003) zaměřený na vyvážení bankovního systému a posílení výběru daní.
- *Dekret č. 33* (2004), který zrušil dekrety č. 6 a 24, čímž byla ukončena kriminalizace obchodu s cizí měnou.

Fiskální politika státu vykazuje již od 90. let snahu o *expanzivní* charakter.¹²⁹

V posledních letech byla tato strategie doplněna o další trendy, jakými jsou například snížení úrokových sazeb (více než 20 let syrské banky operovaly s nezměněnými sazbami) či ulehčení získání úvěru. Jinými slovy se stále více projevuje, že stát již nemůže nadále nést břímě veřejných investic a že tuto štafetu musí přebrat právě soukromý sektor. Daňová správa v Sýrii obecně trpí nutnou potřebou změny. Jedním z nejpálčivějších problémů je tzv. skrytá ekonomická aktivita. **Existují odhady, že až 70% veškeré ekonomické aktivity v zemi je skryto.** Například syrský stát trátí na daních ročně až 4 miliardy SYP, jelikož zahraniční firmy zde nepřiznávají své příjmy.

¹²⁷ Zdroj: Aurora Sottimano, Kjetil Selvik: Changing Regime Discourse and Reform in Syria (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 47

¹²⁸ Zdroj: Samer Abboud, Ferdinand Arslanian: Syria's Economy and the Transition Paradigm (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str 22

¹²⁹ Expanzivní fiskální politika je charakterizována snahou státu buď snížit daně, nebo zvýší nákupy, což vede k růstu **hrubého národního produktu**, růstu zaměstnanosti, ale často také k růstu cenové hladiny.

Jsou zde rovněž desetitisíce menších obchodníků a drobných řemeslníků, kteří pracují bez licencí či povolení, čímž se ocitají zcela mimo daňový systém. Neopomenutelným problémem je též korupce a úplatkářství, fungující mezi státními úředníky. Přesto i zde lze nalézt jistý vývoj. Postupná daňová reforma byla zaměřena na redukci daní na zboží za účelem zvýšení produkce a investic. Tento výpadek na straně příjmů státu byl následně vyvážen snahou o efektivnější výběr daní z příjmů. Zároveň dochází k úpravám daní ve snaze zvyšovat spotřebitelské výdaje. Revolučním krokem, který syrská vláda dlouhodobě připravuje je také zavedení tzv. VAT (*Value Added Tax*)¹³⁰

VAT má být 10% daň na zboží a služby, ze které budou vyňaty pouze základní potraviny. Mezi hlavní výnosy vlády, týkající se takovýchto úprav daňového systému patří:¹³¹

- *Dekret č. 61* (2004) zrušil 12 spotřebních daní na některé produkty a služby a stanovil několik přesně cílených daní, aby se zabránilo dvojímu zdanění v průmyslu a zároveň podpořila manufakturní výroba a vývoz.
- *Zákon č. 24* (2003) snížil sazby daně z příjmů osob i společností.
- *Zákon č. 25* (2003) značně zvyšuje pokuty za daňové úniky.

Dalším klíčovým bodem transformace syrské ekonomiky je proces širšího zapojení do mezinárodního obchodu. Právě proto Sýrie přijala celou řadu nezbytných zákonů, omezila rozsah státních monopolů a dochází k podpoře soukromého sektoru. V roce 2006 byl modifikován investiční zákon č.10 z roku 1991 s cílem opětovně nalákat zahraniční investice.¹³² Za stejným účelem byla také uzavřena celá řada mezinárodních smluv a bilaterálních dohod, například v rámci výše zmíněných projektů EMP (*Euro-Mediterranean Partnership*) či GAFTA. Právě tyto projekty jsou prvními kroky na cestě k hlubšímu zapojení Sýrie do mezinárodního obchodu, což pro Sýrii mj. znamená i ztraktivnění pro potenciální investory, ať už z Evropy, Perského zálivu či východní Asie.

¹³⁰ Zavedení VAT (syn.DPH) bylo v březnu 2011 vzhledem k panující nestabilitě opět odloženo na neurčito.

¹³¹ Samer Abboud, Ferdinand Arslanian: *Syria's Economy and the Transition Paradigm* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 23-25

¹³² Zdroj: *Ibid.*, str. 47

Obzvláště projekt GAFTA má pro Sýrii velkým význam. Jedná se o test syrské konkurenceschopnosti, dochází k narovnávání vztahů se sousedními státy, které nebyly vždy bezproblémové, a zároveň se obchoduje převážně s ropnými produkty. Oproti tomu druhý projekt, EMP, je nepoměrně komplikovanější. Obchod s ropnými produkty stále tvoří páteř syrského obchodu s EU. Navíc rozvoji a diverzifikaci obchodu s EU stojí v cestě celá řada byrokratických a technických překážek. I proto ve spolupráci s EU vznikla například SEBC (*Syrian Enterprise and Business Centre*). Dále je také rozvíjen projekt ISMF (*The Institutional and Sector Modernisation Facility*), kdy je syrské straně poskytována podpora a asistence při procesu modernizace (studie, expertízy, trénink pracovníků,...) a synchronizace s trhem EU.¹³³ Rozvoj mezinárodního obchodu a širší zapojení syrských firem do světového obchodu je jedním z hlavních cílů syrské vlády. Právě zde se ale zřetelně projevuje velká slabina syrského reformního úsilí. Syrští podnikatelé, dlouhodobě zvyklí na ochranu syrského státu, se právem obávají reformem a často proto nejsou jejich zastánci. Jsou si dobře vědomi, že cenově nemohou konkurovat východním (hl. čínským) firmám a kvalitativně ani těm západním.¹³⁴ Syrská konkurenceschopnost je tedy jedním ze stěžejních bodů, na kterých je třeba systematicky zapracovat.

Co se týče snahy nalákat zahraniční investory, vyšla v platnost celá řada zákonů, zejména pak *Investiční dekret č. 8 (2007)*, nahrazující revoluční *Investiční zákon č. 10* z roku 1991. Dále sem patří přijetí nového pracovního zákona v roce 2010, umožňující firmám snazší přijímání a propouštění zaměstnanců. Byla také přijata opatření na lepší ochranu obchodních značek, geografických označení a ochranných známek. Zde zmiňme například *Zákon o ochraně práv spotřebitele (2008)*, *Konkurenční a antimonopolní zákon (2008)* či *Zákon o industriálním vlastnictví č. 8 (2007)*.¹³⁵

¹³³ Zdroj: Samer Abboud, Ferdinand Arslanian: Syria's Economy and the Transition Paradigm (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 26-27

¹³⁴ Zdroj: Fred H. Lawson: Demystifying Syria (SOAS Middle East Issues, 2009), str. 30

¹³⁵ Zdroj: Business Guide to Syria 2010 (Zanoubia Communication Limited, 2010), str. 96-101

3.7.1.2 Současné výsledky reformem

Obecně lze dnes Sýrii hodnotit jako středně příjmový, nikoli však chudý stát. Spíše se jedná o zemi, která neefektivně využívá a především přerozděluje své bohatství. Rozdíl mezi bohatými a chudými je proto do značné míry stejně propastný, jako v minulosti.¹³⁶ Mezi hlavní změny, zavedené právě za vlády současného prezidenta, lze počítat liberalizaci finančního sektoru,¹³⁷ reformu systému daní, zjednodušení obchodních nařízení¹³⁸ a podporu soukromého sektoru (i když stále silně provázaného na sektor státní).

Pokud se zaměříme na otázku, kde vláda doposud selhává, pak se jedná o tři hlavní oblasti. První je reforma veřejného sektoru, ve kterém je zaměstnáno cca 1,4 milionu Syřanů. Státní sektor je vysoce přezaměstnaný, neproduktivní, byrokratický a nedostatečně kvalifikovaný. Jeho modernizace by však znamenala masivní propouštění. Druhým problémem je přetrvávající systém dotací. Ačkoliv se vláda snaží dotace neustále snižovat, nemůže se vzhledem k sociálnímu napětí v zemi odhodlat k razantnějším krokům. Jen v roce 2008 činily dotace na elektřinu (domácnostem a státním podnikům) a pohonné hmoty (hl. zemědělcům) 7 miliard USD, což činilo více než 20% HDP země. Třetí a neméně závažným problémem je nedostatečná legislativa, jasné vymezení sfér vlivu státu a protikorupční strategie. S tím souvisí i nejednotnost vládních kruhů ohledně reformem jako takových. Je nutné ujasnit si, nakolik se tržní principy dají sloučit se socialistickým (dle ústavy) uspořádáním země.¹³⁹

V první řadě je ale důležité uvědomit si, že zavádění reformem a přijímání nových zákonů je dlouhodobá záležitost a jejich efekt se projeví převážně v budoucnosti. Nyní je proto příliš brzy na celkové hodnocení tohoto úsilí.

¹³⁶ Zdroj: Volker Perthes: Syria under Bashar al-Asad: Modernisation and the Limits of Change (Routledge, 2006), str 27

¹³⁷ Poprvé od roku 1963 může soukromý sektor operovat ve službách typu bankovníctví, pojištění či směnu cizí měny. Navíc došlo i k razantním změnám v rámci daňového systému, zahraničního obchodu a investičního zákona.

¹³⁸ Došlo k rušení tarifů, redukování seznamu zakázaných produktů (z původně 24stránkového dokumentu na 8stránkový), rušení výhradních práv pro státní dovozní agentury a dovozních monopolů jako takových.

¹³⁹ Zdroj: Samer Abboud, Ferdinand Arslanian: Syria's Economy and the Transition Paradigm (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009), str. 48-49

4 SYRSKÉ INVESTIČNÍ PROSTŘEDÍ

V roce 2007 vznikla Syrská Investiční Agentura (SIA), mající za cíl přilákání zahraničních investorů do země a propagaci syrského investičního prostředí ve světě. Za tímto účelem byly také na konci roku 2010 spuštěny stránky www.syriainvestment.org, které fungují ve 13 jazycích a nabízejí zcela konkrétní investiční příležitosti na syrském území. Pro zahraniční investice jsou přístupna téměř všechna odvětví hospodářství, kromě výroby a distribuce elektrické energie, letecké dopravy, výroby balených vod, rafinérie ropy, správy přístavů a pevné telefonní sítě. Mezi hlavní argumenty, podporující investování v Sýrii, uvádí syrská strana: *výhodnou strategickou polohu, stabilní politické prostředí, pokroky v reformním úsilí, silné vazby a kontakty s (nejen) arabskými zeměmi, rozmanitost přírodních zdrojů, přijatelná a zlepšující se infrastruktura, dostupná pracovní síla, dobře vybavené industriální zóny či daňové stimuly, výjimky a slevy.*¹⁴⁰

S ohledem na výše zmíněné je zajímavá otázka infrastruktury. V současnosti vede dálnice či asfaltová cesta mezi všemi velkými syrskými městy. I zde je však prostor na nemalé zlepšení, především v rurálních oblastech. Také proto se mezi lety 2000 - 2008 zvýšila celková délka silniční sítě ze 44,575 km na 64,983 km. V zemi existují 3 hlavní dálnice, jedná se o trasy Damašek – Halab (355 km), Raqqa – Halab (192 km) a Damašek – Suwejda (124 km). Plány na rozšiřování syrské dálniční sítě zahrnují trasy, které by měly spojovat východní Turecko s Jordánskem přes syrskou poušť (500 km), dále západní hranici Iráku se syrským pobřežním městem Tartus (370 km) a syrská města Latakia a Halab (90 km). V souvislosti s výše zmíněným se jen mezi lety 2004-2008 téměř zdvojnásobil počet vlastníků motorových vozidel (z 227,639 na 551,858). V roce 2009 činil počet vlastníků motorového vozidla 1,7 milionu osob. Stejně úsilí je věnováno i zvyšování přepravní kapacity přístavů, rozšiřování železniční sítě (2833 km) a podpoře letecké dopravy.¹⁴¹

¹⁴⁰ Zdroj: Business Guide to Syria 2010 (Zanoubia Communication Limited, 2010), str. 79

¹⁴¹ Zdroj: The Report – Syria 2011 (Oxford Business Group, 2011), str. 158-163

Dále oblast energetiky, zcela klíčová pro fungování moderního státu, je doposud v rukou státu. O pozvolném útlumu ropného průmyslu a snahách nahradit tyto příjmy za výtěžky z prodeje zemního plynu, již padla zmínka v předešlých kapitolách.¹⁴² Zatímco však zásob ropy i zemního plynu je na syrském trhu a pro potřeby fungování syrské ekonomiky stále dostatek, výroba elektrické energie se neustále potýká s nedostatečnou produkcí. Výpadky proudu, především pak v horkých letních měsících, nejsou proto nijak výjimečné. Přitom existují odhady, že do roku 2020 se poptávka po elektřině v Sýrii zdvojnásobí a do roku 2030 dokonce ztrojnásobí.¹⁴³ I zde se proto pomalu otevírá prostor pro soukromý sektor, zejména v souvislosti s novým dekretem prezidenta (listopad 2010). Zmiňovaný dekret je zaměřený na podporu tradičních i obnovitelných zdrojů a nově umožňuje nezávislým producentům produkovat vlastní elektřinu a prodávat ji zákazníkům, výměnou za tranzitní poplatky státu nebo ji prodávat do sítě. Kapitolou samou o sobě je pak otázka obnovitelných zdrojů a ekologické energie. Syrská vláda se snaží iniciovat hned několik projektů na fotovoltaické či větrné elektrárny. Jejich realizace se však neobchází bez komplikací a již dnes je proto jisté, že plán získávat 4,3% primární energie z obnovitelných zdrojů do roku 2011, je nereálný.¹⁴⁴

Dostatek pracovních sil a vzdělaných pracovníků, je jistě také významným faktorem pro mnohé podnikatele. Vzhledem k vysokému populačnímu přírůstku (2,5%) a 60% obyvatelům mladším 25 let, není dostatek pracovních sil v případě Sýrie žádným problémem. Jako problém se však ukazuje nedostatek kvalifikovaných pracovních sil. Nedostatkem právě takovýchto pracovníků trpí zejména soukromý sektor.

¹⁴² Klesající zásoby ropy mají za následek pokles těžby této suroviny. Na rok 2011 je odhadnuta denní těžba 380 000 barelů ropy, při výsledné roční produkci 139 milionu barelů. Na rok 2015 je odhadovaná denní těžba již jen 353 000 barelů, při výsledné roční produkci 129 milionů barelů. (The Report – Syria 2011 (Oxford Business Group, 2011), str. 96)

¹⁴³ Mezi hlavní zdroje elektrické energie v Sýrii patří těžké topné oleje (43%), plyn (16%) a voda (18%). V roce 2009 bylo v Sýrii vyprodukováno 43,3 mil. kWh elektrické energie (o 5,6% více než v roce 2008). Přesto tato produkce nepokryla poptávku trhu. Ve světle těchto informací je proto lehce paradoxní, že Sýrie více energie vyváží, než dováží. V roce 2009 bylo vyvezeno 615 milionu kWh, zatímco 542 milionu kWh bylo dovezeno. (Zdroj: Ibid., str. 105)

¹⁴⁴ Zdroj: Ibid., str. 105-106

Nedostatek kvalifikovaných pracovníků je v případě Sýrie poněkud překvapivý. Sýrie netrpí nedostatkem škol ani studentů (veřejné školství je zdarma). Stejně tak nedochází k vylučování žen ze vzdělávání. V zemi existuje 5 státních univerzit a jen mezi lety 2001- 2010 obdrželo licenci 20 soukromých univerzit. Během posledních 10 let se počet fakult na univerzitách více než zdvojnásobil (121 v roce 2010). Stejně i státní finance, plynoucí do školství, neustále rostou.¹⁴⁵ K této problematice se výstižně vyjadřuje Muhammad Agha, ředitel projektu UN Compact Programme: „*Naši mladí lidé (Syřané) jsou talentovaní a energičtí, ale často postrádají patřičné počítačové, stylistické či jazykové schopnosti (cizí jazyky), což jim znemožňuje najít zaměstnání v rámci soukromého sektoru.*“¹⁴⁶ Faktem proto zůstává, že většina vystudovaných lidí nechce riskovat a nachází životní jistotu ve státním (přezaměstnaném) sektoru, který tolik nedbá o konkurenceschopnost, produktivitu a tedy i kvalitu svých zaměstnanců.

Na podporu zahraničního obchodu také slouží zóny volného obchodu. Tyto speciální zóny poskytují podnikatelům celou řadu výhod, například zisky společností nejsou daněny, zaměstnanci nejsou registrováni, poplatky za kancelář jsou na místní poměry nízké, importované a skladované zboží nepodléhá daním ani clu a devizové operace nepodléhají devizovému režimu a restrikcím. Momentálně v Sýrii funguje 7 takovýchto zón, zejména v okolí velkých měst, jakými jsou Damašek, Halab, Latakia či Tartus.¹⁴⁷

Na druhé straně, jak uvádí nejen české velvyslanectví v Damašku, je i přes řadu investičních pobídek a modernizačních snah, investiční prostředí Sýrie stále obtížné. Netransparentnost syrského podnikatelského prostředí a existence válečného stavu s Izraelem (nemožnost pojišťování investic) jsou hlavní příčinou zdrženlivosti zahraničních investorů. Přetrvávající nepřehlednost a rozporuplnost obchodní legislativy, vysoký stupeň byrokracie a korupce jsou další překážky bránící přílivu zahraničních investic.

¹⁴⁵ Zdroj: The Report – Syria 2011 (Oxford Business Group, 2011), str. 185

¹⁴⁶ Zdroj: Ibid., str. 183-85

¹⁴⁷ Zdroj: www.BusinessInfo.cz (Souhrnná teritoriální informace Sýrie, Damašek 2010), str. 88

Sýrie též není členem *International Center for the Settlement of Investment Disputes*, což má vliv na případné řešení investičních sporů.¹⁴⁸ Navíc s ohledem na silící střety mezi vládními a civilními složkami, Sýrii již nelze považovat za stabilní prostředí. Přesto si dovolím tvrdit, že ať už bude výsledkem těchto střetů jakékoliv politické uspořádání, Sýrie bude muset řešit své ekonomicko-sociální problémy. A v nich budou jak zahraniční investice, tak podpora podnikání hrát stále významnou úlohu.

Pro zhodnocení syrského investičního prostředí lze jako velmi kvalitní a objektivní zdroj použít ekonomickou zprávu *Doing Business 2012: Syrian Arab Republic*, vydávanou každoročně z iniciativy Světové Banky.¹⁴⁹ Veškerá data, statistiky a analýzy se odvolávají ke stavu na konci června, roku 2011, a ačkoliv zpráva zcela nereflektuje nejaktuálnější události a rostoucí nestabilitu v zemi, stále se jedná o jeden z nejobsáhlejších zdrojů informací tohoto charakteru.

Zpráva klasifikuje jednotlivé ekonomiky podle 10 základních kategorií, mezi které patří: zahájení podnikání, obdržení stavebního povolení, připojení elektřiny, registrace majetku, získání úvěru, ochrana investorů, placení daní, obchod přes hranice, vymahatelnost smluv a řešení úpadku. Dle výsledné zprávy zaujímá Syrská Arabská republika pro nadcházející rok 2012 poměrně nelichotivé **134. místo ze 183** hodnocených ekonomik.¹⁵⁰ Toto umístění je o dvě příčky lepší, než tomu bylo v roce 2011, ale není zde žádný důvod k oslavám, jelikož se země oproti minulému roku zhoršila ve většině měřených ukazatelů. Nejlépe si Sýrie vedla v kategoriích *připojení elektřiny a registrace majetku*, nejhůře naopak dopadla v kategoriích *získání úvěru a vymahatelnost smluv*.

¹⁴⁸ Zdroj: www.BusinessInfo.cz (Souhrnná teritoriální informace Sýrie, Damašek 2010), str. 57

¹⁴⁹ Zdroj: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/syria/> (07.12.2011)

¹⁵⁰ Nejlepší místo pro podnikání v roce 2012 zaujal Singapur, nejhorší Čad. Pro lepší představu uvedme umístění dalších států v regionu, například Libanon (104. místo), Turecko (71. místo), Irák (164. místo), Jordánsko (96. místo), Izrael (34. místo), Západní břeh a Gaza (131. místo) či Egypt (110. místo). České republiky připadla 64. a Slovenské republice 48. pozice. Zdroj: *Doing Business 2012* (IFC-World Bank, 2011), str. 14

Stejně tak zpráva *Global Competitiveness 2011-12*, publikovaná organizací World Economic Forum, která porovnává ekonomiky 133 zemí z celého světa, za účelem změřit míru jejich vzájemné konkurenceschopnosti. Sýrie zde byla vyhodnocena jako 98. země (v období 2010-11 to bylo 97. místo).¹⁵¹ Ani tento výsledek není pro Sýrskou Arabskou republiku příliš uspokojivý.

4.1 Česko-syrské vztahy a jejich vývoj

Historie česko-syrských politických a obchodních vztahů není jen otázkou posledních několika dekád, nýbrž sahá hluboko do dějin Československa. Sýrskou vládu uznala již československá exilová vláda v roce 1942 (v právním rámci francouzského mandátu) a úplnou nezávislost 17.04.1946. Právě pro dokumentaci této rané spolupráce výborně slouží publikace Petra Zídka a Karla Siebera: *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989* (Praha, 2009). Autoři čerpali primárně z archivních fondů Archivu ministerstva zahraničních věcí, Archivu ÚV KSČ v Národním archivu a částečně i z Vojenského ústředního archivu. V chronologicky řazeném výčtu událostí na pozadí vývoje sovětsko-československých vztahů odhalují autoři unikátní roli, kterou sehrávalo Československo v posilování sovětského vlivu na Blízkém východě, podmíněném do značné míry exportem zbraní. Práce mapuje rovněž směřování a přeorientování domácích ekonomických zájmů Československa na moskevské vedení, přestože se v mnoha případech stávalo, že se československá vláda snažila o poněkud samostatnější hospodářskou politiku, alespoň v rámci daných mantinelů.

Až do poloviny 50. let byly vztahy obou zemí spíše vlažnější. V roce 1954 však díky převratu v Sýrii a ideologickému posunu doleva došlo k obratu. Roku 1955 bylo zřízeno v Damašku československé velvyslanectví a rok poté byl jmenován našim prvním velvyslancem v Sýrii Josef Žabokrtský.¹⁵²

¹⁵¹ Zdroj: *Global Competitiveness 2011-12* (World Economic Forum, Ženeva 2011), str. 15

¹⁵² Petr Zídek a Karel Sieber: *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989* (Praha, 2009), str. 273

Právě v této době započaly i dodávky tzv. „speciálu“, tedy vojenského materiálu, které pokračovaly po dalších 30 let. Díky obchodům s vojenskou technikou se však otevřela cesta i k civilní obchodní výměně. Do této doby stojí za zmínku snad jen zakázky na výstavbu potravinového kombinátu a cukrovaru v Homsu. Právě v tomto městě získalo Československo prestižní zakázku na výstavbu ropné rafinérie, kterou s předstihem splnilo. Následovaly 2 zakázky na výstavbu cukrovarů a výrobu obuvi. Pak ale přišel rok 1958, sloučení Sýrie s Egyptem a vznik SAR. To bylo vnímáno jako ideologicky posun doprava a spolupráce, zejména ta obchodní, byla značně utlumena.¹⁵³ Až s rozpadem SAR v roce 1961 došlo k opětovnému narovnání vztahů a mimo jiné byly obnoveny i dodávky „speciálních materiálů“.¹⁵⁴

Vojenský převrat Ba'ath v roce 1963 byl československou stranou vnímán negativně, neboť se očekával podobný scénář jako v Iráku.¹⁵⁵ Vztahy proto krátce opět ochladly. Avšak po převratu v roce 1966, kdy se k moci dostalo její levicové křídlo, došlo k navázání na předchozí spolupráci. Například v roce 1966 firma Technoexport (působí v Sýrii dodnes) podepsala zakázku v hodnotě 33 mil. USD s dodací lhůtou 24 měsíců na 8letý úvěr.¹⁵⁶

Převrat Háfize al-Asada v roce 1970 byl naopak vnímán s obavami. Ty se však brzy rozplynuly a období 70. a 80. let se stalo dobou nejaktivnější obchodní výměny mezi oběma zeměmi. Vláda ČSSR svolila ke spolupráci s novým režimem i vzhledem k ochotě Háfize al-Asada dovolit syrským komunistům podílet se omezeně na vládě. V roce 1977 tak zaujala Sýrie první místo ve vývozu do rozvojových zemí. Směřovala do ní celá čtvrtina dovozu do arabských zemí (hl. díky „speciálu“). V dovozu byla naopak až na desátém místě. Dovoz v průměru nepřesahoval 10% objemu vývozu. Vzhledem k placení ve volné měně tak byla Sýrie významným zdrojem dolarů.¹⁵⁷

¹⁵³ Jedním z důvodů poklesu spolupráce bylo i zrušení politických stran, tedy i syrské komunistické strany.

¹⁵⁴ Zdroj: Petr Zidek a Karel Sieber: *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989* (Praha, 2009), str. 275

¹⁵⁵ V roce 1963 v Iráku proběhl, stejně jako v Sýrii, vojenský převrat. Ten irácký však byl podporován vládou USA, která se obávala, že stávající irácký režim povede zemi ke komunistickému státu.

¹⁵⁶ Zdroj: *Ibid.*, str. 278

¹⁵⁷ Zdroj: *Ibid.*, str. 286

Při získávání zakázek nenaráželo ČSSR na tak silnou konkurenci jako v jiných zemích Blízkého východu. Navíc významná část obchodů byla zřejmě přidělována na základě politické dohody. Ve prospěch československého obchodu také zasahovali vlivní syrští obchodníci. Jedním z nich byl i člen výboru syrské obchodní komory Abdal Rahman Attar. Ten byl bohužel roku 1977 v rámci protikorupčního tažení zbaven funkce, což mělo za následek, že celé dva roky ČSSR v Sýrii nezískala jedinou novou zakázku na investiční celek. Jak vyplývá z dokumentů, právě jemu příslušely četné provize a jeho jménem byly podepsány četné vládní úvěry na investiční celky.¹⁵⁸

Již začátkem 70. let se však objevily varovné zprávy nad udělováním dalších úvěrů a poukazovaní na silnou zadluženost Sýrie. Bez ohledu na to však byly Sýrii nadále udělovány úvěry až do poloviny 80. let. Proto také, zatímco byla syrská zadluženost vůči ČSSR v roce 1975 = 316 milionů USD (6,6 miliardy Kčs), v roce 1985 šlo již o 1,148 miliardy USD (20 miliard Kčs).¹⁵⁹

V roce 1983 se začalo objevovat značné zpoždování plateb, které v roce 1985 přestala Sýrie splácet úplně. Sýrie nepožádala o odklad splátek, tak jak tomu bylo již mnohokrát v minulosti, nýbrž slíbila jejich okamžité uhrazení. K tomu však nedošlo. Poslední významný pokus o vyrovnání účtů, učinil v tomto období generální tajemník komunistické strany Miloš Jakeš. Bylo tomu v roce 1989, ale neuspěl. Tehdy dluh činil 900 milionů USD.¹⁶⁰

Historie vztahů mezi Českou republikou a Sýrií po roce 1989 se dokládají o poznání hůře. Dokumenty od roku 1990 budou zpřístupňovány nejdříve od roku 2021, jak předpokládá archivní zákon (třicetiletá ochranná lhůta). Navíc archiválie z let 1985-89 nejsou dosud zpracované, a tudíž jsou veřejnosti nepřístupné. V současné době je možné studovat dokumenty, které spadají do roku 1974 včetně.

¹⁵⁸ Zdroj: Petr Zídek a Karel Sieber: *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989* (Praha, 2009), str. 286

¹⁵⁹ Zdroj: *Ibid.*, str. 286

¹⁶⁰ Zdroj: *Ibid.*, str. 288-89

Ve snaze vylepšit svoji mezinárodní pověst a s ohledem na politické rozhodnutí začlenit zemi do mezinárodního obchodního a investičního prostředí s prioritou užšího sepejetí s EU, zahájila Sýrie v 90. letech proces postupné konsolidace svých zahraničních dluhů s prioritou vyřešení dluhů. Zahraniční dluh vůči ČR byl definitivně vyrovnán podpisem Dodatkového protokolu k trilaterální dohodě řešící otázku dluhu SAR vůči ČR a SR během návštěvy ministra financí ČR Miroslava Kalouska v Damašku v květnu 2008.¹⁶¹

4.2 Česká strategie zahraničního obchodu

O plánech syrské vlády a snahách přilákat do země zahraniční investory byl věnován prostor v předešlých kapitolách. Nyní chci věnovat prostor i vizi současné české vlády v oblasti zahraničního obchodu a tomu, jaké dopady může mít realizace těchto plánů na obchod se Syriskou arabskou republikou.

Česká republika je silně exportní zemí a současná česká vláda se rozhodla přijmout celou řadu kroků s cílem udržet a podporovat tento stávající trend. Jednotlivé kroky, které mají směřovat ke zvýšení kvality zboží a služeb, nastavení parametrů trvale udržitelného rozvoje a posílení konkurenceschopnost, byly formulovány v Exportní strategii České republiky 2012-2020.¹⁶²

Ambicí Exportní strategie je maximální využití synergie, plynoucí z různých činností veřejných institucí pro podporu a rozvoj českého exportu a vytvoření z ČR do roku 2020 jednu 20 nejvíce konkurenceschopných ekonomik světa. Jedním z klíčových principů Exportní strategie je definování prioritních a zájmových trhů pro české vývozce ve spolupráci s podnikatelskou sférou. Tyto trhy jsou identifikovány na základě růstového potenciálu, absorpční schopnosti a kompatibility ve vztahu k české ekonomice.

¹⁶¹ Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí (oficiální stránky): http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/syrie/ekonomika/financni_a_danovy_sektor.html (14.03.2012)

¹⁶² Exportní strategii České republiky 2012-2020 (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 14.3.2012)

Je třeba podotknout, že země EU stále představují a i v budoucnu budou představovat nejdůležitější odbytiště českého exportu. Snahou je zaměřit se na udržení a rozvoj stávajících pozic, především v segmentu malých a středních podniků. Dále strategie definuje 12 prioritních zemí (Brazílie, ČLR, Indie, Irák, Kazachstán, Mexiko, Ruská federace, Srbsko, Turecko, Ukrajina, USA, Vietnam) a rovněž skupinu tzv. zájmových zemích (Angola, Argentina, Austrálie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Etiopie, Chile, Ghana, Chorvatsko, Izrael, Japonsko, JAR, Kanada, Kolumbie, Maroko, Moldavsko, Nigérie, Norsko, Peru, Senegal, Singapur, SAE, Švýcarsko a Thajsko), na jejichž trzích se ČR bude snažit prosadit. Jak vidno, Sýrie v těchto plánech nefiguruje, přesto i zde je vyvíjena iniciativa (viz. níže).¹⁶³

4.2.1 Propagace českých firem

I přes trvající nestabilitu syrského prostředí a pokračující střety vládních a protivládních jednotek, existuje z české strany snaha propagovat české firmy na syrském trhu. Právě za tímto účelem vznikl ve spolupráci se Svazem průmyslu a obchodu ČR katalog českých firem, které by rády expandovaly na syrský trh či navázaly nějaký způsob spolupráce. Katalog je vypracovaný jak v anglickém, tak v arabském jazyce a je určený nejen pro Sýrii, ale i pro Libanon a Jordánsko.

Původním záměrem, ještě před nepokoji, byla distribuce katalogu na obchodních a průmyslových komorách, skrze naše honorární konzuláty, průmyslové a obchodní holdingy a nejvýznamnější podnikatele v jednotlivých zemích. V Jordánsku a Libanonu tak tomu skutečně bude. V Sýrii české velvyslanectví upřednostňuje cestu přímé propagace, tedy formu osobních setkání s významnými obchodníky. Na následujících stránkách se nachází seznam zmiňovaných firem, včetně jejich stručného popisu a odkazu na internetové stránky:

¹⁶³ <http://www.mpo.cz/dokument103015.html> (15.03.2012)

Iguassu Software Systems a.s.

Iguassu Software Systems je česká akciová společnost, nabízející IT služby, včetně vývoje software na zakázku, systémového inženýrství, a konzultací v oblasti systémů řízení výroby a elektronické výměny dat.¹⁶⁴

Czech Space Alliance

Czech Space Alliance (CSA) je průmyslová asociace, která sdružuje celkem 17 společností, podnikajících v oboru vesmírných technologií.¹⁶⁵

EGEM s.r.o.

Inženýrsko-dodavatelská společnost se zaměřením na projektování, výstavbu, rekonstrukce, opravy, servis a údržbu rozvodných energetických zařízení, přenosových cest a elektročástí zdrojů elektrické energie.¹⁶⁶

EGO Zlin, Ltd.

Česká firma EGO Zlín, spol. s r.o. je významným výrobcem a dodavatelem komplexního systému biologické ochrany, logistických a dekontaminačních systémů a prostředků pro urgentní medicínu či dlouhodobou péči.¹⁶⁷

Sigma Pumpy Hranice

Firma Sigma vyrábí a prodává širokou škálu čerpadel. Svou činností pokrývá v uvedených potřeby českého trhu a čerpadla vyváží mimo jiné do evropských zemí, zemí bývalého SSSR, Asie a oblastí středního a blízkého východu.¹⁶⁸

Unis

Společnost Unis se zabývá průmyslovou automatizací, zejména její projekcí, implementací a plánováním projektů a to až po jejich realizaci a uvedení do provozu.¹⁶⁹

¹⁶⁴ <http://www.iguassu.eu/>

¹⁶⁵ <http://www.czechspace.eu/>

¹⁶⁶ <http://www.egem.cz/>

¹⁶⁷ <http://www.egozlin.cz/page/1729.o-firme/>

¹⁶⁸ <http://www.sigmapumpy.com/>

ARCADIS Geotechnika

ARCADIS Geotechnika a.s. se zaměřuje na poradenství, supervize, průzkum a zkušebnictví v inženýrských stavbách, především v geotechnice, zakládání staveb, podzemních stavbách a v životním prostředí.¹⁷⁰

SFI - ZBROJOVKA ZTM

Firma se specializuje na opravy, modernizace a návrhy strojů a strojních dílů pro textilní a automobilový průmysl.¹⁷¹

ELDIS Pardubice s.r.o.

Hlavní aktivity firmy ELDIS Pardubice jsou v oblasti vývoje a výroby radarové techniky a systémů pro řízení letového provozu.¹⁷²

Kovoprojekta Brno a.s.

Kovoprojekta je inženýrsko-dodavatelská společnost, zaměřená na kontraktorské služby a dodávky investičních celků, zejména v oblasti chemického, ropného a strojního průmyslu.¹⁷³

Plynostav Pardubice Holding

Plynostav Pardubice holding je stavebně-montážní firmou, specializovanou na výstavbu plynovodů, ropovodů, produktovodů, horkovodů, kompresních a regulačních stanic a dalších technologických zařízení.¹⁷⁴

VŠB-Technická univerzita Ostrava

Toto vědecké pracoviště se zaměřuje zejména na energetiku, nové metody získávání a zpracování surovin, mechatroniku a materiálový výzkumu.¹⁷⁵

¹⁶⁹ <http://www.unis.cz/>

¹⁷⁰ www.arcadisgt.cz

¹⁷¹ www.zbrojovkaztm.cz

¹⁷² <http://www.eldis.cz/>

¹⁷³ <http://www.kovoprojekta.cz/>

¹⁷⁴ <http://www.plynostav-holding.cz/>

¹⁷⁵ <http://www.vsb.cz/cs/>

ČKD GROUP, a.s.

ČKD GROUP je společenství inženýrských a výrobních firem, které působí v segmentech energetika, plyn a ropa, ekologie a infrastruktura.¹⁷⁶

SEA CZ, a.s.

Firma je zaměřena na tepelnou energetiku. Soustředí se na výrobu, dodávky, servis a montáže kotlů, tlakových i netlakových nádob a hořáků.¹⁷⁷

Poličské strojírnny

Poličské strojírnny vyvíjejí, vyrábějí, prodávají a zajišťují servis v oborech pneumaticky ovládaných dveřních systémů pro dopravní prostředky, řídicí a automatizační aplikace a technologie pro měření a čerpání tekutin.¹⁷⁸

FANS, a.s.

Mezi produkty a služby, nabízené touto firmou, patří design, strojírenství, výroba, dodávka, montáž a uvedení do provozu kompletních chladicích věží.¹⁷⁹

ELEKTROSVIT Svatobořice, a. s.

Firma Elektrosvit je tradičním českým výrobcem elektrických svítidel.¹⁸⁰

Červinka Czech Republic s.r.o.

Tato společnost poskytuje výrobu, servis a opravy hasičských zařízení.¹⁸¹

TESLA Holding a.s.

Tesla působí v oborech telekomunikací a elektroniky a je také významným dodavatelem a realizátorem v oblastech využití obnovitelných zdrojů, zejména úpravy vody a solárního napájení.¹⁸²

¹⁷⁶ <http://www.ckd.cz/translate/cs/companies>

¹⁷⁷ <http://www.bgm-export.cz/profile-export-bgm-as>

¹⁷⁸ www.pos.cz

¹⁷⁹ www.fans.cz

¹⁸⁰ <http://www.elektrosvit.eu/>

¹⁸¹ www.hasicitechnika.com

CHETENG Engineering s.r.o.

Společnost CHETENG Engineering je jedním z představitelů komplexních inženýrských služeb v oblasti zpracování ropy a zemního plynu.¹⁸³

Česká a Moravská elektrická a elektronická asociace

Asociace sdružujeme právnické i fyzické osoby z elektronického a elektrotechnického průmyslu, zdravotnické techniky, informačních služeb.¹⁸⁴

EGGO Space s.r.o.

EGGO nabízí služby a odborné znalosti se zaměřením na testování EEE součástek, průmyslový sítotisk a recyklaci znečištěných látek.¹⁸⁵

atx – automation

Odborník na komplexní řešení průmyslové automatizace (lakovací a montážní linky, výrobní a testovací stroje, či aplikace v těžkém průmyslu).¹⁸⁶

DINASYS, s.r.o.

Tato společnost se zaměřuje na oblast informačních a orientačních systémů, které mohou využívat i zrakově handicapovaní lidé.¹⁸⁷

ContiMade spol. s r.o.

Společnost ContiMade vyrábí a dodává obytné a stavební kontejnery.¹⁸⁸

ŠKODA JS a.s.

Společnost ŠKODA JS se již více než padesát let zabývá inženýringem a dodávkami pro jadernou energetiku.¹⁸⁹

¹⁸² <http://www.tesla.cz/>

¹⁸³ <http://www.cheteng.cz/>

¹⁸⁴ <http://www.electroindustry.cz/Default.aspx>

¹⁸⁵ www.eggo.cz

¹⁸⁶ <http://www.atx.cz/>

¹⁸⁷ www.dinasy.cz

¹⁸⁸ <http://www.contimade.cz/>

¹⁸⁹ <http://www.skoda-js.cz/>

Chemoprojekt, a.s.

Chemoprojekt je českou projekční, inženýrskou a dodavatelskou společností v oblasti organické a anorg. chemie, petrochemie, rafinerií, zpracování zemního plynu, výroby papíru a celulózy, energetiky a ochrany životního prostředí.¹⁹⁰

Technoexport, a.s.

Firma působí v oblasti vývozu kompletních investičních celků, technologických linek, zařízení a náhradních dílů, především v oblasti potravinářského průmyslu, zpracování ropy a zemního plynu, petrochemie a gumárenství.¹⁹¹

BVV Obchodní veletrhy Brno

Veletrhy Brno, a. s., jsou nejvýznamnější veletržní správou ve střední Evropě. Hlavní činností je pořádání veletrhů a výstav ve vlastním výstavním areálu a poskytování veletržních služeb.¹⁹²

KRÁLOVOPOLSKÁ, a.s.

Tato soukromá firma se zabývá výrobou železničních vagónů a parních kotlů. Postupně svoji působnost rozšířila i na další strojírenské obory.¹⁹³

INEKON GROUP

INEKON GROUP je obchodně-výrobní holding zaměřený na čtyři hlavní oblasti podnikání: kolejová vozidla a kolejové tratě; vývoz investičních celků; chemii a čištění odpadních vod a poradenství a softwarové programy.¹⁹⁴

ELKO EP, s.r.o.

Firma zabývající se vývojem a výrobou modulových elektronických přístrojů.¹⁹⁵

¹⁹⁰ <http://www.chemoprojekt.cz/>

¹⁹¹ www.technoexport.cz

¹⁹² <http://www.bvv.cz>

¹⁹³ www.kralovopolska.cz

¹⁹⁴ www.inekon.cz

¹⁹⁵ <http://www.elkoep.com/>

KCPPUMP s.r.o.

Společnost se specializuje na výrobu, montáž, prodej a servis pojízdných i závěsných čerpadel betonové směsi.¹⁹⁶

ČKD BLANSKO - OS, a.s.

ČKD BLANSKO-OS, a.s. patří mezi nejvýznamnější české strojírenské společnosti. Již od roku 1951 se specializuje na vývoj, konstrukci, výrobu a montáž těžkých svislých soustruhů, tzv. karuselů.¹⁹⁷

KOMPOZIT-Praha s.r.o.

Firma KOMPOZIT-Praha je jedním z předních výrobců naprosto bezpečných, hi-tech kompozitových lahví na LPG.¹⁹⁸

ASIO, spol. s r.o.

Společnost pracuje v oboru vývoje, výroby a dodávek technologií pro čištění odpadních vod, úpravu vod a čištění vzduchu.¹⁹⁹

ALES, s.r.o.

ALES je mezinárodní IT společnost zabývající se vývojem komplexních systémů řízení informací pro letectví a obranné sektory.²⁰⁰

MICOS TELCOM Division

MICOS TELCOM přináší komplexní souhrn řešení, produktů a služeb pro výstavbu optických i metalických telekomunikačních a datových sítí.²⁰¹

ORITEST spol. s r.o.

Společnost se specializuje na výzkum, vývoj, výrobu a prodej zařízení pro detekci toxických a škodlivých látek.²⁰²

¹⁹⁶ www.kcppump.eu

¹⁹⁷ <http://www.ckd-blansko.cz>

¹⁹⁸ <http://www.kompozitpraha.com/>

¹⁹⁹ <http://www.asio.cz>

²⁰⁰ <http://www.ales-atm.com>

²⁰¹ <http://telcom.micos.cz/>

AQUA PLUS Ltd.

Firma specializující se na návrhy, výrobu, instalaci a servis technologických celků na úpravu vody pro průmysl i rodinné domy.²⁰³

AŽD Praha s.r.o.

AŽD Praha je významným výrobcem zabezpečovací, telekomunikační, informační a automatizační techniky, zejména se zaměřením na oblast kolejové a silniční dopravy včetně telematiky a dalších technologií.²⁰⁴

Gebr. Ostendorf – OSMA zpracování plastů s.r.o.

Firma OSMA je největším výrobcem plastových potrubních systémů a kvalitní kanalizace z plastu v České republice.²⁰⁵

Gumotex, a.s.

Firma Gumotex je výrobcem postelových matrací a dalšího příslušenství do ložnic. Dále vytváří pěnové díly a části interiéru pro automobilový průmysl.²⁰⁶

LASKI s.r.o.

Laski je společnost zabývající se výrobou a prodejem malých strojů, určených pro použití v komunální, zahradnické, lesnické a zemědělské sféře.²⁰⁷

TES Vsetín, a.s.

Firma poskytuje komplexní řešení při výrobě či spotřebě elektrické energie.²⁰⁸

ABO Valve, s.r.o.

ABO Valve je v současné době jedním z největších evropských výrobců uzavíracích a zpětných klapek pro průmyslové využití.²⁰⁹

²⁰² <http://www.oritest-group.com>

²⁰³ www.aquapluscz.eu

²⁰⁴ <http://www.azd.cz/>

²⁰⁵ <http://www.kanalizacezplastu.cz/>

²⁰⁶ <http://www.gumotex.cz/>

²⁰⁷ <http://www.laski.cz/>

²⁰⁸ <http://www.tes.cz/>

ZETOR TRACTORS a.s.

ZETOR TRACTORS a.s. je český výrobce a prodejce traktorů, motorů a náhradních dílů.²¹⁰

DEKONTA, a.s.

DEKONTA a.s. je renomovanou společností poskytující služby v oblasti průzkumu a dekontaminace lokalit, likvidace nebezpečných odpadů a dodávky technologií a zařízení pro eliminaci průmyslových emisí.²¹¹

Vítkovické slévárny, spol. s r.o.

Vítkovické slévárny, spol. s r.o. je tradičním výrobcem válců pro válcování kovů, tvarových odlitků z ocelí a litin a také odlitků ze slitin mědi.²¹²

ZVVZ MACHINERY, a.s.

Firma ZVVZ MACHINERY, a.s. se specializuje na větráky pro aerodynamické testovací tunely, které společnost vyrábí, jako jeden z pouhých tří dalších výrobců na světě.²¹³

AL INVEST Břidličná, a.s.

Společnost AL INVEST Břidličná, a.s. je významný evropský a největší český výrobce obalových materiálů a válcovaných polotovarů z hliníku.²¹⁴

Garnets Consulting a.s.

Společnost Garnets Consulting a.s. se zabývá poskytováním služeb a poradenství v oblasti stavebnictví a alternativních zdrojů energie.²¹⁵

²⁰⁹ www.abovalve.com

²¹⁰ www.zetor.com

²¹¹ <http://www.dekonta.cz/>

²¹² <http://www.vitkovickeslevarny.cz>

²¹³ <http://www.zvvz.cz/>

²¹⁴ <http://www.alinvest.cz/>

²¹⁵ <http://en.garnets.cz>

CS Soft a.s.

Společnost dodává softwarová zařízení pro řízení leteckého provozu, letiště a letecký průmysl.²¹⁶

B.O.I.S. - FILTRY spol. s r.o.

Firma B.O.I.S. se podílí na vývoji a produkci kamuflážních systémů, ochranných oděvů a vzdušných filtrů.²¹⁷

První brněnská strojírna, a.s.

Společnost je komplexním dodavatelem především energetických a teplárenských investičních celků, je aktivní v oblasti ekologie a ochrany životního prostředí, retrofitu a servisu energetických zařízení.²¹⁸

PARAMO, a.s.

Společnost Paramo se zaměřuje na zpracování ropy na rafinérské a asfaltářské výrobky a na výrobu mazacích a procesních olejů, včetně výrobků navazujících a pomocných.²¹⁹

RCD Radiokomunikace

Společnost RCD podniká ve 2 oborech. Prvním je výzkum, vývoj a výroba antén, filtrů, radiostanic, akumulátorů a dalšího příslušenství k radiostanicím. Druhým oborem jsou dodávky vnitřního a vnějšího rádiového pokrytí včetně zajištění všech inženýrských a stavebních činností tzv. na klíč.²²⁰

Terier s.r.o.

Firma se soustředí na dodávky a montáž kompletních technologických linek a jednotlivých strojů.²²¹

²¹⁶ www.cs-soft.cz

²¹⁷ www.bois-filtry.com

²¹⁸ www.pbs.cz

²¹⁹ www.paramo.cz

²²⁰ <http://www.rcd.cz/>

²²¹ <http://www.bgm-export.cz/>

4.3 Investiční pobídky a veřejné zakázky

Z informací českého velvyslanectví v Damašku vyplývá, že systém investičních pobídek je řízen *Zákonem č. 10* z r. 1991 a jeho novely č. 7/2000, který má podpořit investice do všech oblastí a sektorů hospodářství (nově i do turistiky) a jeho podmínky jsou shodně platné pro všechny investory. Zákon tedy nerozlišuje mezi tuzemskými, zahraničními – případně arabskými a nearabskými subjekty. Vláda sice striktně nepublikovala závazná kritéria pro schválení investičního projektu, avšak Nejvyšší rada pro investice, tj. předseda vlády a jeho dva zástupci, ministři hospodářství, zemědělství, dopravy, zásobování, průmyslu, plánování a financí a ředitel Investiční kanceláře, s největší pravděpodobností schválí investici, pokud bude splňovat některé z následujících podmínek: maximální využití místních zdrojů, aplikace pokrokových technologií, zvýšení exportu, tvorba pracovních příležitostí, koherence s vládními rozvojovými plány, lokace do nerozvinutých oblastí provincií Dajr-Az-Zawr, Raqqa a Hasaka.²²²

V případě *veřejných zakázek* jsou v naprosté většině případů státní zakázky zadávány prostřednictvím veřejných výběrových řízení. Výjimku tvoří drobné kontrakty, většinou na dodávky náhradních dílů (zpravidla do 20.000 USD).

Ty jsou udělovány přímo na základě rozhodnutí nákupního výboru příslušné státní organizace. Zákon se nevztahuje na nákupy zbraní a vojenského materiálu, které probíhají přímým poptávkovým řízením. Tendry jsou zveřejňovány v některém tisku (hlavně arabský deník *Tišrín*) a prostřednictvím speciálních novin "*Daily Bulletin of Official Tenders*", který vydává Arab Advertising Organization. Od ledna 2003 je většina tendrů z různých resortů zveřejňována v arabštině a angličtině na internetových stránkách www.alnashra.org. Doba od oficiálního vyhlášení do uzávěrky je různá, většinou se pohybuje kolem dvou měsíců. Některé organizace však dávají lhůtu pouhé 4 týdny.

²²² Zdroj: Zdroj: www.BusinessInfo.cz (Souhrnná teritoriální informace Sýrie, Damašek 2010), str. 56

U velkých zakázek se provádí předkvalifikace. Cena tendrové dokumentace je též různá a liší se podle příslušné státní organizace (zdarma či až 1.000 USD).²²³

4.4 Perspektivní odvětví pro české investory

4.4.1 Pohled českého oficiálního zastoupení v Sýrii

Jak výstižně shrnuje zpráva českého velvyslanectví v Damašku, perspektivní odvětví pro investice v Sýrii jsou zejména v oblastech působení soukromého sektoru. Syrská vláda dosud odmítá privatizovat státní podniky, protože zaměstnávají velkou část pracovní síly. Na druhou stranu však cítí potřebu vytváření konkurenčního prostředí v ekonomice, která se těší nebývalé ochranářské politice státu. Z tohoto důvodu v současnosti zaváděná průmyslová reforma nejen odbourala "investiční nedotknutelnost" některých odvětví doposud vyhrazených pro státní podniky (výroba cementu a železa, cukrovarnictví, pivovarnictví, chemický průmysl), ale principiálně umožňuje i vedení státních podniků soukromými subjekty (poradenskými firmami) na bázi manažerských smluv a vytváření joint ventures soukromých firem se státními podniky. Ve státním sektoru se jako perspektivní jeví oblasti energetiky (včetně využití alternativních zdrojů) a dopravy.²²⁴

Zpráva dále uvádí, že nejvíce příležitostí je ve zpracovatelském průmyslu, potravinářství (výroba mléčných výrobků), farmaceutickém průmyslu, chemickém průmyslu (zejména se zaměřením na výrobu hnojiv a surovin pro farmaceutický a plastikářský průmysl), sklářském průmyslu (křišťál a broušené sklo, skleněné obaly), ocelářském průmyslu (stavební železo, profily, ploché železo), výrobě domácích elektrických spotřebičů, výrobě jednodušších kovoobráběcích zařízení a dřevařských strojů, či výrobě elektrických strojů (motory, trafo).

²²³ Zdroj: www.BusinessInfo.cz (Souhrnná teritoriální informace Sýrie, Damašek 2010), 50-51

²²⁴ Zdroj: Ibid.: str. 57

Možnosti jsou i ve výrobě náhradních dílů a příslušenství pro automobily (baterie, pryžové výrobky, tlumiče aj.). Velký důraz je také kladen na rozvoj turistické infrastruktury.²²⁵

Neméně zajímavá je též kapitola, věnující se perspektivním odvětvím z pohledu českého exportu. Čeští zastupitelé v Damašku postupně definovali pěti níže uvedených oblastí, které mohou nejvíce zaujmout české vývozce snažící se expandovat do Sýrie:²²⁶

Energetika

Handicapem pro české vývozce je skutečnost, že syrské energetické projekty jsou financovány především z darů a úvěrů donorských zemí (země Zálivu, Japonsko, EU), což mnohdy ovlivňuje výběr dodavatele.²²⁷ Nejvýznamnější připravované, resp. realizované zakázky současnosti jsou dodávky parních turbín pro elektrárnu Tishreen (BHARAT), rozšíření elektrárny v Deir Ali (METKA, ANSALDO), výstavba elektrárny v Jandar (MAPNA) a dodávka parních turbín pro elektrárnu v Al-Zara (CNEEC). Možnosti pro české firmy jsou v dílčích tendrech nebo v subdodávkách pro hlavní dodavatele (kotle, turbíny, transformátory). Velké příležitosti se objevují pro výrobce transformátorových a rozvodných stanic nebo v těžbě a zpracování ropy a plynu. V roce 2010 byly vypsány dva tendry na dlouhodobý pronájem šesti ropných polí a osmi bloků. Očekává se tak příchod dalších společností do Sýrie a s exploatací polí pak příležitosti pro české firmy v dodávkách technologií a výrobků spojených s průzkumem a těžbou ropy a zemního plynu.

Ve stádiu postupné a dílčí realizace je modernizace a rozšíření existujících rafinérií Báníjás, kde se předpokládá modernizace za cca 600 mil. USD a Homs, vyžadující dílčí investice za celkem cca 200 mil.

²²⁵ Zdroj: www.BusinessInfo.cz (Souhrnná teritoriální informace Sýrie, Damašek 2010), str. 57

²²⁶ Zdroj: *Ibid.*, str. 41-42

²²⁷ Tak tomu bylo až do vypuknutí nepokojů na začátku roku 2011. Nyní jsou naopak vztahy se zeměmi Perského zálivu a EU velmi napjaté a možnost dalších finančních darů je proto velmi nepravděpodobná.

Železniční infrastruktura

Syrské dráhy postupně provádějí obnovu vozového parku (zejména cisterny na ropu a kapalný plyn, vagóny na přepravu fosfátů, osobní vagóny, lokomotivy) a modernizaci železniční sítě, tj. rekonstrukci stávajících tratí (kolejnice, pražce, pandroly, signalizační a komunikační systémy) i výstavbu nových tratí. Program celkové obnovy železniční sítě je rozvržen na 10-15 let a bude stát 1,2 mld. USD. Syrské dráhy hodlají v příštích 5 letech proinvestovat cca 500 mil. USD. Ročně bývá vypsáno cca 100 výběrových řízení v oblasti železnic.

Městská doprava

Znečištěné ovzduší a dopravní zácpy způsobené velkým množstvím vozidel taxi a minibusů přiměly vládu, aby si nechala od francouzské firmy BCEOM vypracovat (zdarma jako dar) globální koncepci městské dopravy v Damašku. Výsledkem studie je návrh 4 hlavních dopravních tras, které povedou napříč městem. Jako technologie byly vybrány alternativy: autobus, trolejbus, tramvaj a metro, z nichž byla pro první fázi projektu doporučena jedna linka v délce 15 km s alternativními technologiemi, kterými jsou povrchová tramvaj, částečně podpovrchová tramvaj, lehké metro, těžké metro. Konečné řešení mělo padnout v příslušném výboru zřízeném při magistrátu města Damašek, které se ovšem stále odkládá.

Letecká infrastruktura

Syrský úřad pro civilní letectví chystá modernizaci stávajících letišť. Mají být vybudovány nové dráhy pro aero taxi pro letiště: Damašek, Halab, Latákija a Dajr az-Zawr. Kromě modernizace stávajících letišť se uvažuje také o výstavbě nových letišť Damašek-Mazze, Palmyra, Homs a Hasaka.

Chemický průmysl

Výroba hnojiv stojí v popředí zájmu vlády. Přestože Sýrie má suroviny (fosfátovou rudu a energii ve formě zemního plynu), roční dovoz hnojiv činí 180-300 tisíc tun. Firmy *Bechtel* a *Makad International* staví továrnu na výrobu trisuperfosfátu v Palmyře o kapacitě 500 tis. tun/rok. V plánu je též závod na výrobu močoviny v Hasaka, o kapacitě 800 tis. t/rok. Správa města Hasaka (severovýchod Sýrie, 120 tis. obyvatel) chystá projekt spalovny odpadu s kapacitou 250 tun denně. Kromě výroby hnojiv se rozmáhá i výroba pracích prášků (státní i soukromý sektor), pro které jsou dováženy příslušné suroviny (detergenty). Další možnosti pro české firmy jsou v dodávkách surovin a technologií na výrobu barev a výrobků z plastických hmot.

4.4.2 Zájem syrské strany o zahraniční investice

Ačkoliv se okolnosti podnikání v Syrské arabské republice v důsledku současných nepokojů nemálo ztížily, stále se v zemi nachází mnoho příležitostí k obchodu a do budoucna se zde ukrývá zajímavý investiční potenciál. O vypsáních tendrech informuje syrská vláda prostřednictvím stránek www.alnashra-sy.com a dalších pověřených institucí.²²⁸ Navíc lze informace čerpat i z již zmiňovaných stránek www.syriainvestmentmap.org. Zde je volně ke stažení dokument „*Investment Opportunities – Guide in Syria 2011*“, kde jsou obsaženy plány sta teoreticky proveditelných a dle syrské strany rentabilních projektů.²²⁹ Z nich si lze utvořit při nejmenším rámcovou představu o jaké produkty či služby je na syrském trhu největší zájem. Tyto projekty (uvedeny níže) jsou přizpůsobeny potřebám a možnostem jednotlivých regionů a obsahují i základní finanční analýzy.

²²⁸ Mezi tyto instituce patří: Podnik zahraničního obchodu (www.gfto.gov.sy), Státní podnik železnice Sýrie (www.gfto.gov.sy), Ministerstvo pro výstavbu a bytové otázky (www.mhc.gov.sy), Ministerstvo pro elektrickou energii (www.peegt.gov.sy), Syrská ropná společnost (www.spc-sy.com), Rafinérie Homs (www.homsrefinery.com), Rafinérie Báníjas (www.brc-sy.net) Zdroj: MZV ČR – Damašek (03. 02. 2012)

²²⁹ <http://www.syriainvestmentmap.org/FCKBIH/file/reports/Investment%20Opportunities%20Guide%20IN%20Syria%202011.pdf> (03. 02. 2012)

Výroba a strojírenství

Syrská vláda vidí budoucnost takovýchto projektů napříč všemi regiony. Také proto jsou projekty umisťovány do velkého počtu měst a s nimi spojených oblastí, například Halabu, Homsu, Suwajdy, Qunejtry, Hasaky, Damašku či pobřežních měst Latákije a Tartusu.

Zpráva hovoří například o vysokém potenciálu ve **výrobě a prodeji elektrických spotřebičů** (klimatizace, ohřívače, trouby, drobné elektrospotřebiče, apod.). Ačkoliv je v současnosti na syrském trhu dostatek výrobků tohoto druhu, většina z nich pochází od asijských výrobců a jsou proto vnímány jako méně kvalitní než evropské.

Příležitost pro podnikání existuje i v oblasti **výroby a aplikace moderních technologií závlahového zemědělství**. Na území Sýrie se nachází velmi omezený počet vodních zdrojů a závislost na dešťových srážkách proto velmi ztěžuje práci místním zemědělcům, ale i běžným občanům, zejména pak v horkých letních měsících. Úspory ve spotřebě a efektivním využívání vody je proto v zemi stále větší prioritou.

Dalším potenciálně rentabilním projektem je **výroba zdravotnického vybavení** pro syrské kliniky a nemocniční zařízení. Cílem by měla být výroba jak jednoduchých nástrojů, tak i složitějších zařízení pro diagnostiku a následnou léčbu pacientů.

Zajímavý projekt je též oblast **výroby autobusů a nákladních aut**. Vzhledem k rychlému populačnímu růstu, rostoucím cenám ropy, nedostatkům náhradních dílů a urbanizačním problémům (přelidněná města, problémy se smogem a nutnost rozvoje hromadné dopravy) se tato oblast jistě nejeví jako neperspektivní. Navíc v oblasti dopravy se nachází více zajímavých projektů, například ve **výrobě cementových pražců**, nutných pro rozšiřování stávající železniční sítě či **výrobě skel a náhradních dílů** (zejména ventily a převodové systémy) pro automobilový průmysl.

Také o **výrobu bloků smaltovaného měděného drátu** nebo například **kabelů nízkého a středního napětí** je v Sýrii zájem. Zejména o zmiňované kabely (např. telefonní kabely, počítačové sítě, kamerové a zabezpečovací systémy) je v zemi velká poptávka, především v souvislosti s pokračující výstavbou a plány vlády ohledně rozšiřování internetového pokrytí.

Stavebnictví je přirozeně také oborem, nabízejícím širokou škálu investičních možností. Jedná se především o **výrobu materiálů tepelné izolace, stavebních materiálů, zejména pak betonu²³⁰** a dále výroby **cihel a střešních krytin či šroubů a matic**.

IT (Informační technologie) sektor je v současnosti celosvětově velmi preferovanou a lukrativní oblastí modernizace a výroby. Vzhledem k ekonomickým sankcím a dlouhotrvajícím dovozním problémům, týkajícím se výrobků tohoto druhu z EU a USA, musí Sýrie vyvíjet veliké úsilí, aby neupadla do izolace a neztrácela krok se zbytkem světa. Také proto je snaha vytvářet projekty, kterými jsou například **výroba elektrických obvodů** (zejména měřicích, logických a kontrolních obvodů), **mikroprocesorů, bezdrátových přijímačů, magnetických elektrických a tepelných jističů**, stejně jako **výroba kompresorů a hydraulických zvedáků, nádobí ze slitin, školního nábytku, výtahů** (pro osoby i zboží), **cínových plechovek (konzerv) či zpracování bazaltu**.

Chemický průmysl

Projekty z oblasti chemického průmyslu jsou situovány převážně do 4 měst a pod ně spadající správní území. Jedná se o Damašek a přilehlé okolí, dále pak tradiční centrum petrochemického průmyslu - Homs, kde se nachází například ropná rafinérie, závody na výrobu hnojiv a centrum zpracování fosfátů a v neposlední řadě o Halab a Dajr az-Zawr na severu země.

²³⁰ Některé projekty se navzájem překrývají. Tak je tomu například u myšlenky výstavby továrny na výrobu betonových bloků s vnitřní izolací.

Ačkoliv syrský textilní průmysl čelí v poslední době levnější asijské konkurenci, stále lze v této oblasti nalézt řadu potenciálně perspektivních projektů, které se dotýkají i projektů v chemickém průmyslu. Jedná se například o oblast **zpracování kůže** nebo výrobu chemických, zejména pak **čisticích přípravků**. Také stavebnictví skýtá řadu zajímavých možností, kam investovat peníze. Za zmínku stojí například **výroba sádrokartonových desek, cementu, výroba středně tvrdých dřevovláknitých desek,**²³¹ či **výroba molitanu**, nejen pro stavební, ale i automobilový průmysl.

Projekty přesahující i do oblasti potravinářského průmyslu se zaměřují především na **výrobu mléčných výrobků a kvasných kultur** (např. droždí) s nimi spojených. Jiné projekty cílí například na **výrobu kyseliny citronové** a to nejen pro potravinářský, ale i farmaceutický průmysl. Také další z projektů, a sice **výroba dětské výživy**, by vzhledem k vysokému populačnímu růstu země nemusel být chybně mířenou investicí. Stejně tak i závod na **výrobu potravinářské soli** je dle syrské strany podnikání s nadějí na úspěch. Již zmiňovaná oblast zemědělství se soustředí především na intenzifikaci a modernizaci stávajících postupů. Vedle již zmiňovaných zavlažovacích systémů zde tak nalezneme například plány na výstavbu **závodu na výrobu močoviny** (dominantní složka hnojiv a významný činitel pro podporu růstu), dále na výrobu (nejen) **veterinárních léčiv a továrnu na fosforečná hnojiva**.

Také tzv. zelené projekty zaujaly odborníky při tvorbě tohoto dokumentu pro podporu investic. Zrodil se tak například nápad na **recyklaci ojetých pneumatik** pro potřeby výroby vybavení dětských hřišť (lavičky, houpačky, povrchy) a dalších volno-časových zařízení. Stejně tak existují návrhy na **recyklaci použitých materiálů**, například mazacích olejů či starého papíru. Existují i plány na **zbudování recyklační linky**, jelikož otázka životního prostředí a zpracování odpadu se v Sýrii stává stále významnějším tématem.

²³¹ Jedná se o tzv. MDF desky (Medium-density fibreboard wood)

Potravinářský průmysl

Vzhledem k silné zemědělské tradici v zemi, je syrský potravinářský průmysl oblastí mnoha příležitostí. Mnohé syrské plodiny byly doposud pouze vyváženy do zahraničí, kde byly zpracovány a následně putovaly na západní trhy. Dělo se tak však bez označení Sýrie, coby země původu na produktech.²³² Snahou syrské vlády je proto tento postup alespoň částečně změnit a podporovat vznik syrských národních produktů. Výsledné projekty, které agentura SIA vypracovala, jsou určeny zejména pro následující správní centra: Dar'á, Hasaka, Idlib a Latákija.

Mezi návrhy se přirozeně vyskytuje rozšíření **výroby olivového oleje**, jelikož jen málo plodin je pro Sýrii tak typických, jako právě olivy. Dále zde najdeme plány na zřízení **výrobní sušených fíků a jiného ovoce**. Zpracování místních plodin se týká například i projektů **výroby rajčatového protlaku** či **balené krupice**. Také výroba nápojů je potenciálně úspěšným způsobem podnikání, obzvláště pak v horkém podnebí východního Středomoří. Mezi návrhy se tak objevují **zřízení výrobní linky na nealkoholické nápoje** (nealkoholické pivo, tonik a soda) nebo **produkce ovocných džusů**.

Jiné projekty cílí na méně trvanlivé produkty. O to větší však kladou důraz na čerstvost a kvalitu. Jedním z takových projektů je například plán **zřízení třídící a balicí linky na ovoce**, určené pro tuzemský (syrský) trh. Stejně tak sem lze zařadit i plány na **vybudování jatek ovčích a hovězího dobytka**, určeného rovněž pro domácí trh.

Zemědělství

V rámci výše zmíněných projektů již padla zmínka o plánech na výrobu závlahových systémů, produkci hnojiv, či výrobě třídících a zpracovatelských linek.

²³² Zdroj: The Report – Syria 2011 (Oxford Business Group, 2010), str. 27

V kategorii zemědělských projektů se nachází zejména investiční plány, zaměřené na chov či intenzifikaci chovu zvířat a výsadbu ekonomicky využitelných rostlin. Tyto projekty jsou prioritně navrhovány pro města Idlib, Hama, Deir az-Zawr, Latákija a Tartús.

Projektům dominují především návrhy farem všeho druhu a k nim přidružené zpracovatelské a balící linky. Nachází se zde například **návrh farmy hovězího dobytka** a k ní přidružené výroby mléčných a masných produktů. Dále zde nalezneme návrhy **výkrmny ovcí a jatek, závod na chov a zpracování křepelk** nebo **výkrmny kuřat**, které jsou v rámci několika projektů napojeny buď na linky zpracovávající maso, nebo na linky určené pro balení vajec. Agentura SIA vypracovala i dva návrhy, týkající se chovu ryb. První marketingová studie počítá s **výstavbou sádek a chovem sladkovodních ryb** na Eufratu, zatímco druhá plánuje vybudovat **sádky na chov mořských ryb** na pobřeží města Tartusu. Poměrně exoticky, avšak neméně rentabilně se pak jeví plány na **pěstování bource morušového** a následná výroba hedvábí.

Co se týče pěstování zemědělských plodin, pak se ekonomické studie zabývají zejména rostlinami, určenými pro potravinářský průmysl. Výrazně zde proto dominují návrhy na **pěstování sojových bobů** za účelem výroby sojového sýra a sýra tofu, zřízení **plantáže datlových palem, pěstování granátových jablek** a následná výroba sirupu, **farmy na pěstování, zpracování a výrobu sušeného česneku a cibule**, či chov včel a **výroba medu**. Některé zemědělské projekty však mají i jiný charakter. Zmíňme například plány **výsadby vonných keřů za účelem extrahování aromatických olejů**, nebo projekt sběru a zpracování zemědělských přebytků za účelem **výroby krmiva pro dobytek**. Také **výsadba rychle-rostoucích dřevin** pro papírenský průmysl patří do této kategorie. Sýrie si navíc stejně jako jiné země uvědomuje nutnost omezení používání pesticidů. Právě proto jeden z projektů cílí na **vytvoření centra chovu „bio-predátorů“**, tedy různých bakterií, hub a hmyzu, který přirozeně chrání rostliny před škůdci.

Obnovitelné zdroje energie

V souvislosti s poklesem těžby syrské ropy, populačním růstem a vzrůstající spotřebou elektřiny, jsou projekty týkající se využití obnovitelné energie stále aktuálnější. Agentura SIA proto připravila několik, níže zmíněných projektů, určených především pro města Homs, Hasaka a Halab.

Ačkoliv má Sýrie značná omezení, co se využitelnosti obnovitelných zdrojů týče (např. vodní energie), v určitých oblastech jsou podmínky poměrně příznivé. Jako první projekt bych proto rád zmínil plány využití zemědělských přebytků na produkci biomasy (**biostanice** by měla stát v provincii Hasaka). Dalším potenciálně úspěšným projektem jsou plány na **výrobu větrných turbín** o průměrné kapacitě 150 kwh.

Také **výroba solárních kolektorů** je jistě projektem, který by mohl zaujmout. V oblasti využití čisté energie proto existuje hned několik zajímavých projektů. Jde například o **výrobu zařízení pro ohřev vody pomocí solární energie**, či **instalace solárních** (jedna by měla být nedaleko starobylého pouštního města Palmyra) a **větrných farem** (v provincii Qunejtra).

Služby

O rostoucím podílu služeb na podílu HDP Sýrie již padla zmínka v předchozích kapitolách této práce. Je smutným faktem, že díky nepokojům v zemi byla právě tato oblast citelně zasažena. Přesto, pokud budou v budoucnu okolnosti příznivější, nabízí i tento sektor řadu příležitostí, zejména v okolí měst Tartus, Latákija a obecně přímořské oblasti.

Plánům dominují různá **zdravotně-relaxační střediska**, například pro léčbu olivovým olejem v Idlibu, či pro léčbu jablečnými a hroznovými džusy v Suwajdě. Okrajově pak existují projekty typu **založení soukromé společnosti na výrobu horkovzdušných balónů** pro výletní aktivity nebo **založení produkční společnosti na výrobu seriálů a filmů**.

4.5 Názory českých podnikatelů na podnikání v Sýrii

Ve snaze zjistit názory českých podnikatelů, kteří se aktivně účastní obchodní výměny mezi Českou republikou a Sýrií jsem oslovil především firmy, jejichž kontaktní údaje byly zveřejněny na stránkách organizace Czechtrade. Avšak vzhledem k tomu, že ochotu sdílet informace obchodního rázu neprojevil velký počet těchto firem, neodvážuji se vyvozovat absolutní závěry. Přesto i z omezených informací, které se mi podařilo získat, lze poukázat na hlavní důvody, které lákají české podnikatele na syrský trh a zároveň rizika a překážky, které české podnikatele od obchodování v Sýrii odrazují.

Jako hlavní pozitiva zmiňují čeští podnikatelé vysoký potenciál syrského trhu ve smyslu jeho velikosti, růstu a geografické polohy. Velmi je láká jeho malá rozvinutost, jelikož zde panuje relativně malá konkurence firem i produktů a je odtud snadný vstup i na další trhy Blízkého východu. Pro zájemce o vývoz syrského zboží do zemí EU je pak lákavá především exkluzivita, exotičnost a v některých případech i cena syrského zboží. České firmy a výrobky se zde navíc prosazují snáze než v jiných regionech, například v zemích Perského zálivu, a to zejména díky obchodní spolupráci, která trvá již od dob Československa.

Mezi hlavní překážky k obchodní výměně mezi ČR a Sýrií naopak podnikatelé zmiňují byrokracii. Jedná se nejen o nepřehledné prostředí syrské administrativy, kde se v podstatě neobejdete bez prostředníka či lokálního partnera, ale v neposlední řadě i předpisy uvalené ze strany EU. Tyto překážky se navíc hromadí. V souvislosti s krvavými nepokoji v Sýrii se navíc EU snaží vytvářet tlak na syrský režim, což však má fatální důsledky i na (nejen) české podnikatele v tomto regionu. Mimo jiné lze zmínit například sankce EU, které znemožňují bezhotovostní platební styk a ohrožují výrobu. Podnikatelé tudíž musí platit hotově nebo na účty v zahraničí. Jako další nevýhody jsou zmiňovány transportní překážky. Doba námořního transportu je dlouhá, nabídka pozemního transportu omezená a letecká přeprava drahá.

Jednání se syrskými obchodními partnery pak Češi hodnotí převážně pozitivně. Váží si zejména čestnosti, přátelského vystupování, kreativity řešení problémů a loajality k obchodnímu partnerovi a značce. Argumenty jako jazyková bariéra, či „jiná kultura“ se jeví spíše jako klišé, než skutečná překážka ke spolupráci. Naopak bylo nejméně zmíněno, že syrští obchodní partneři jsou svým chováním často na vyšší úrovni než u nás, či jinde v Evropě. Bylo ale zmíněno doporučení být v přímém kontaktu se svými partnery, jelikož komunikace přes mobily či internet byla hodnocena jako málo efektivní. Také je dobré dbát na zvýšenou pozornost ohledně správnosti a úplnosti obchodních dokumentů a nejrůznějších potvrzení, jelikož pečlivost není často nejsilnější stránkou syrských podnikatelů.

5 ZÁVĚR

Primárním cílem této práce byla analýza sociálně-ekonomického stavu Syrské arabské republiky a vysvětlení hlavních změn, kterými prošla syráská společnost a národní hospodářství od vzniku republiky až po současnost. V rámci několika kapitol jsem vysvětlil složitý proces přechodu od de facto feudální společnosti, ve které se Sýrie ve druhé polovině 40. let nacházela, dále vládu Ba^čth a sní spojené období centrálně řízeného hospodářství a nakonec současný stav, kdy vláda usiluje o přechod na sociálně-tržní ekonomiku.

V době psaní této práce vypukly v Sýrii nepokoje s cílem svrhnout stávající režim. Toto povstání, které v době dokončování této práce trvalo již více než rok, velmi pravděpodobně silně ovlivní budoucí podobu syráského státu. Nyní je však příliš brzo odhadovat, jaké bude budoucí směřování syráského státu. Proto jsem se primárně zaměřil na příčiny, které vedly až k současnému stavu, tedy k bodu, kdy v zemi vypukly silné nepokoje. Snažil jsem se objektivně objasnit pozitiva i negativa téměř 50leté vlády ba^čthistického režimu a zejména jeho dvou vůdců – Háfize al-Asada a posléze jeho syna Baššára al-Asada. Současně jsem věnoval pozornost sociálním aspektům jejich vlády a tomu, jaký dopad měla jejich vláda na životní úroveň v zemi.

V mých očích tak příčiny dnešních nepokojů spočívají primárně v sílících sociálních rozdílech mezi prostými občany a vládoucí elitou. Domnívám se, že jedním z hlavních důvodů k násilným nepokojům je neochota vládnoucích vrstev sdílet politickou moc, neschopnost řešit ekonomické problémy a dlouhodobá deprivace obyvatel, živená vysokou mírou korupce, nezaměstnanosti a cen zboží. Přirozeně i podpora protivládních sil ze zahraničí hraje svou roli v tomto konfliktu. Na druhé straně příčiny náboženské či etnické se mi v tomto konfliktu jeví jako mnohem méně zásadní.

Druhým cílem pak bylo objasnění vztahu Sýrie a České republiky v minulosti a dnes, zhodnocení syrského investičního prostředí a vytyčení nejlukrativnějších oblastí pro české investory. Z výsledných údajů vyplývá, že česko-syrská obchodní výměna není z pohledu českého státu prioritní, přesto i v této zemi a v této době jsou v Sýrii podnikány kroky s cílem navázat na minulou spolupráci a rozvinou zahraniční obchod mezi oběma zeměmi.

Ohledně kapitoly zaměřené na perspektivní oblasti pro české investory, která byla jedním z hlavních témat této práce, jsem však nucen přiznat, že v době přípravy této práce jsem doufal ve větší míru spolupráce jak české, tak především syrské strany. Z českých institucí mi však výrazněji pomohlo pouze Velvyslanectví České republiky v Damašku. Ministerstvo průmyslu a obchodu, Czechtrade a CzechInvest mě pouze odkázali na své internetové stránky, které mi však příliš informací neposkytly. Proto jsem oslovil přímo české podnikatele, vyvíjející obchodní činnost v Sýrii s cílem zjistit, jak hodnotí podnikání se Syřskou arabskou republikou. Ani zde jsem se však nesetkal s přílišnou ochotou. Na syrské straně mi pak nejvíce pomohly organizace SBC (*Syrian Business Council*) a SEBC (*Syrian Enterprise and Business Centre*), ale opět se jednalo pouze o odkázání na internetové stránky a materiály volně stažené na internetu. Data a statistiky poskytované Syřským statistickým úřadem pak byly mnohdy zastaralé. Je však pravdou, že Sýrie se momentálně nachází ve složité situaci a je možné, že kdyby v zemi panovala stabilita, míra spolupráce by byla vyšší.

V průběhu psaní této práce jsem si uvědomil, že vzhledem k rychlému sledu změn a měnícímu se režimu v Sýrii, nemusí být některé informace v této práci v brzké době zcela aktuální, či mohou být dokonce nepravdivé. Toto ovšem byly okolnosti, které jsem nemohl nijak ovlivnit. Právě z tohoto důvodu jsem již v úvodu zmínil, že sběr informací byl uzavřen k únoru 2012 a tento fakt by měl(i) mít čtenář(i) těchto stránek stále na paměti.

6 Seznam použité literatury a pramenů

Abboud, Samer & Arslanian, Ferdinand: *Syria's Economy and the Transition Paradigm* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009)

Al Ahsan, Sayed Aziz: *Economic Policy and Class Structure in Syria: 1958-1980*, (International Journal of Middle East Studies, 1984)

Bahbouch, Charif: *Sýrie* (Dar Ibn Rushd, 2005)

Dostal, Jörg Michael & Zorob, Anja: *Syria and the Euro-Mediterranean Relationship* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009)

Černý, Jakub: *Bakalářská práce: Asociace Muslimských Bratří v Sýrii* (ZČU v Plzni, 2009)

Van Dam, Nikolas: *The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba'th Party* (I.B. Tauris, 2011)

Garzouzi, Eva: *Land Reform in Syria* (International Journal of Middle East Studies, 1963)

Hinnebush, Raymond & Schmidt, Søren: *The State and the Political Economy of Reform in Syria* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009)

Hinnebush, Raymond & Hindi, El Atieh & Khaddam, Mounzer & Ababsa, Myriam: *Agriculture and Reform in Syria* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2011)

Hopwood, Derek: *Syria 1945 – 1986, Politics and Society* (Londýn, 1988)

Kropáček, Luboš: *Duchovní cesty islámu* (Vyšehrad, 2011)

Lawson, Fred H.: *Demystifying Syria* (SOAS Middle East Issues, 2009)

Perthes, Volker: *Syria under Bashar al-Asad: Modernisation and the Limits of Change* (Routledge, 2006)

Seale, Patrick: *The Struggle of Arab Independence* (Cambridge University Press; 1 edition 2010)

Seifan, Samir: *Syria on the Path of Economic Reform* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2010)

Sottimano, Aurora & Selvik, Kjetil: *Changing Regime Discourse and Reform in Syria* (University of St Andrews Centre for Syrian Studies, 2009)

Zídek, Petr & Sieber, Karel: *Československo a Blízký východ v letech 1948-1989* (Praha, 2009)

Výroční zprávy a oficiální dokumenty

Business Guide to Syria 2010 (Zanoubia Communication Limited, 2010)

BusinessInfo: *Souhrnná teritoriální informace Sýrie* (Damašek, duben 2010)

Exportní strategie České republiky 2012-2020 (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2012)

The Report – *Syria 2010* (Oxford Business Group, 2009)

The Report – *Syria 2011* (Oxford Business Group, 2010)

Worldbank: *Doing Business 2011: Syria* (Washington, 2010)

Worldbank: *Doing Business 2012: Syria* (Washington, 2011)

World Economic Forum: *Global Competitiveness 2011-12* (Ženeva, 2011)

Elektronické zdroje

www.BusinessInfo.cz

www.cafe-syria.com

www.scbdi.com

www.cbssyr.org

www.sbc.ae

www.czechtrade.org

www.dictionaryofeconomics.com

www.doingbusiness.org

www.joshualandis.com

www.kurzy.cz

www.meforum.org

www.mpo.cz

www.mzv.cz

www.mzv.cz/damascus

www.presidentassad.net

www.sebcsyria.com

www.syrianindustry.org

www.syriainvestmentmap.org

www.worldbank.org

7 Resumé

Syria is transforming from centrally planned, import substitution economy to an integrated economy led by the private sector. Although this transition process to “social market economy” has been slowing down, especially during last year, the changes in Syrian economy and whole society are more and more apparent. The main targets of this thesis are description of actual state of Syrian socio-economical environment and summarization of its more than 60year lasting development.

This study accounts all the main changes in Syrian economy and society since the dissolution of the Ottoman Empire, during the French mandate administration up to Syrian independence in January 1, 1944 and subsequently explains the most important events in modern history of Syria. The special attention was paid to current economic condition, long-term trends, prognosis and statistics, as well as contemporary population and living conditions inside Syria.

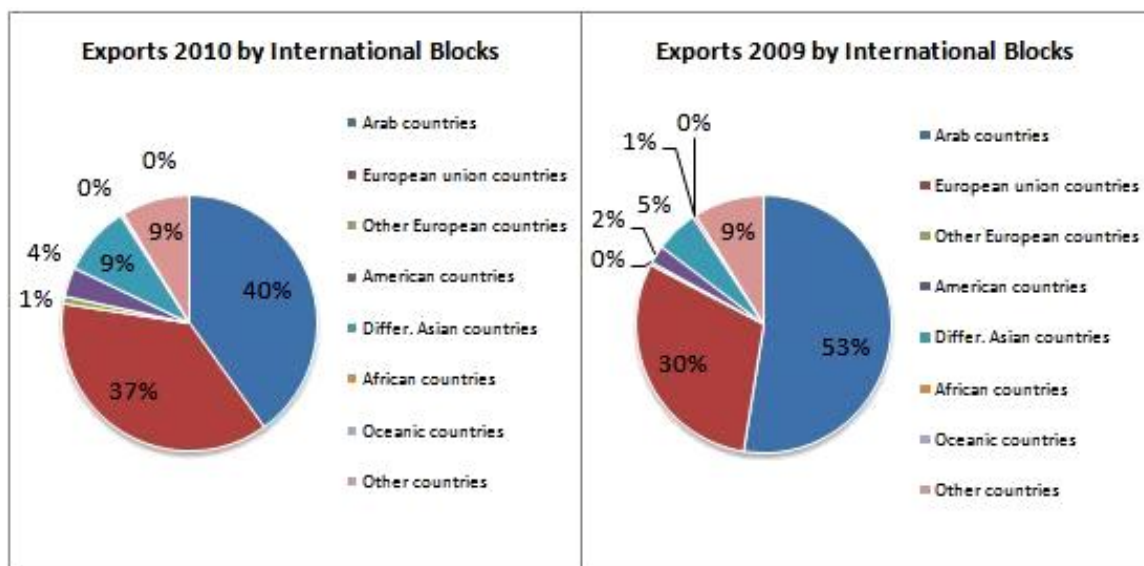
The second main topic of this thesis consisted of Syrian investment opportunities, with special attention to Czech investors. In this part were described Czech-Syrian relations in the past, current situation and trade possibilities in the future.

Whole thesis was done in cooperation with Czech and Syrian main trade institutions, especially the Czech embassy in Damascus. All these institutions were important sources of information. Another important information-source were also books and manuscripts published by University of St Andrews and its Centre for Syrian Studies.

Due to instable situation and stormy development, which has lasted in Syrian Arab republic since 2011 and huge risk of missing information, was necessary to specify a data collection deadline. As such a date has been determined February 2012.

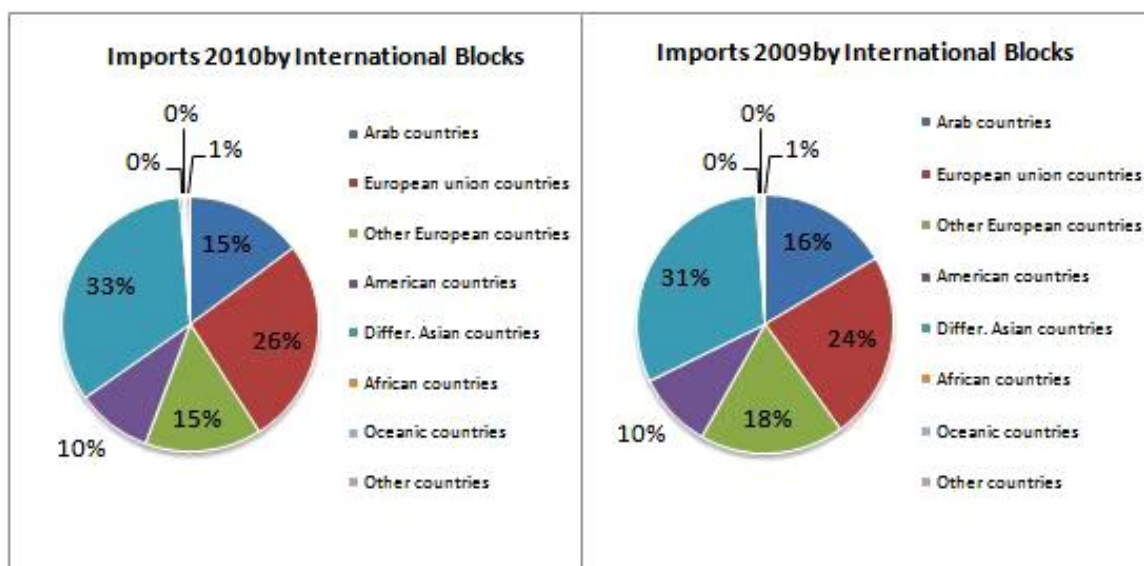
8 Obrazová příloha

Syrský export 2009 - dělení podle mezinárodních bloků

(Zdroj: Syrský statistický úřad)

Syrský import 2009 – dělení podle mezinárodních bloků

(Zdroj: Syrský statistický úřad)

Syrský dovoz - podíl hlavních skupin zemí

Rok	2003	2004	2005	2006	2007
Arabské země	9,4%	12,0%	13,1%	13,2%	13,0%
Evropská Unie	38,3%	29,8%	31,5%	31,6%	31,4%
SVE, Rusko,	18,7%	16,2%	16,1%	16,8%	16,9%
Čína, Kuba	5,7%	6,4%	6,3%	6,1%	6,2%
USA, Kanada					
Ostatní (Japonsko, Irán, Indie, atd.)	27,8%	35,6%	33%	32,3%	32,4%

(Zdroj: Businessinfo – Souhrnná teritoriální informace Sýrie 2010)

Syrský dovoz - podíl hlavních zemí

Rok	2003	2004	2005	2006	2007
Itálie	5,9%	10,5%	6,4%	8,5%	8,9%
Ukrajina	5,8%	7,5%	5,0%	5,2%	5,4%
Německo	6,4%	4,9%	5,0%	5,3%	5,3%
Francie	4,5%	4,0%	3,2%	3,4%	3,9%
Turecko	4,7%	4,4%	3,9%	3,2%	4,2%
Čína	5,2%	4,2%	4,4%		
Saudská Arábie	3,5%	3,8%	4,2%		
ČR	0,49%	0,82%	0,87%	0,86%	0,84%

(Zdroj: Businessinfo – Souhrnná teritoriální informace Sýrie 2010)

Syrský vývoz - podíl hlavních skupin zemí

Rok	2003	2004	2005	2006	2007
Arabské země	15,4 %	21,2 %	20,3 %	22,4 %	22,6 %
Evropská Unie	72,9 %	65,6 %	65,1 %	66,3 %	66,4 %
SVE, Rusko,	2,0 %	2,0 %	2,0 %	2,0 %	2,1 %
Čína, Kuba					
USA, Kanada	1,2 %	2,0 %	1,9 %	2,0 %	1,8 %
Ostatní (Japonsko, Irán, Indie, atd.)	8,5 %	9,3 %	10,7 %	7,3 %	7,1 %

(Zdroj: Businessinfo – Souhrnná teritoriální informace Sýrie 2010)

Syrský vývoz - podíl hlavních zemí

Rok	2003	2004	2005	2006	2007
Německo	19,1 %	20,3 %	22,6 %	23,4 %	23,5 %
Itálie	17,8 %	16,8 %	17,2 %	17,3 %	17,2 %
Francie	7,6 %	8,1 %	8,6 %	9,4 %	9,4 %
Turecko	7,4 %	8,0 %	8,4 %	7,8 %	7,7 %
Saudská Arábie	8,0 %	6,9 %	7,5 %	6,6 %	6,7 %
Libanon	2,5 %	3,1 %	3,6 %	2,5 %	3,1 %

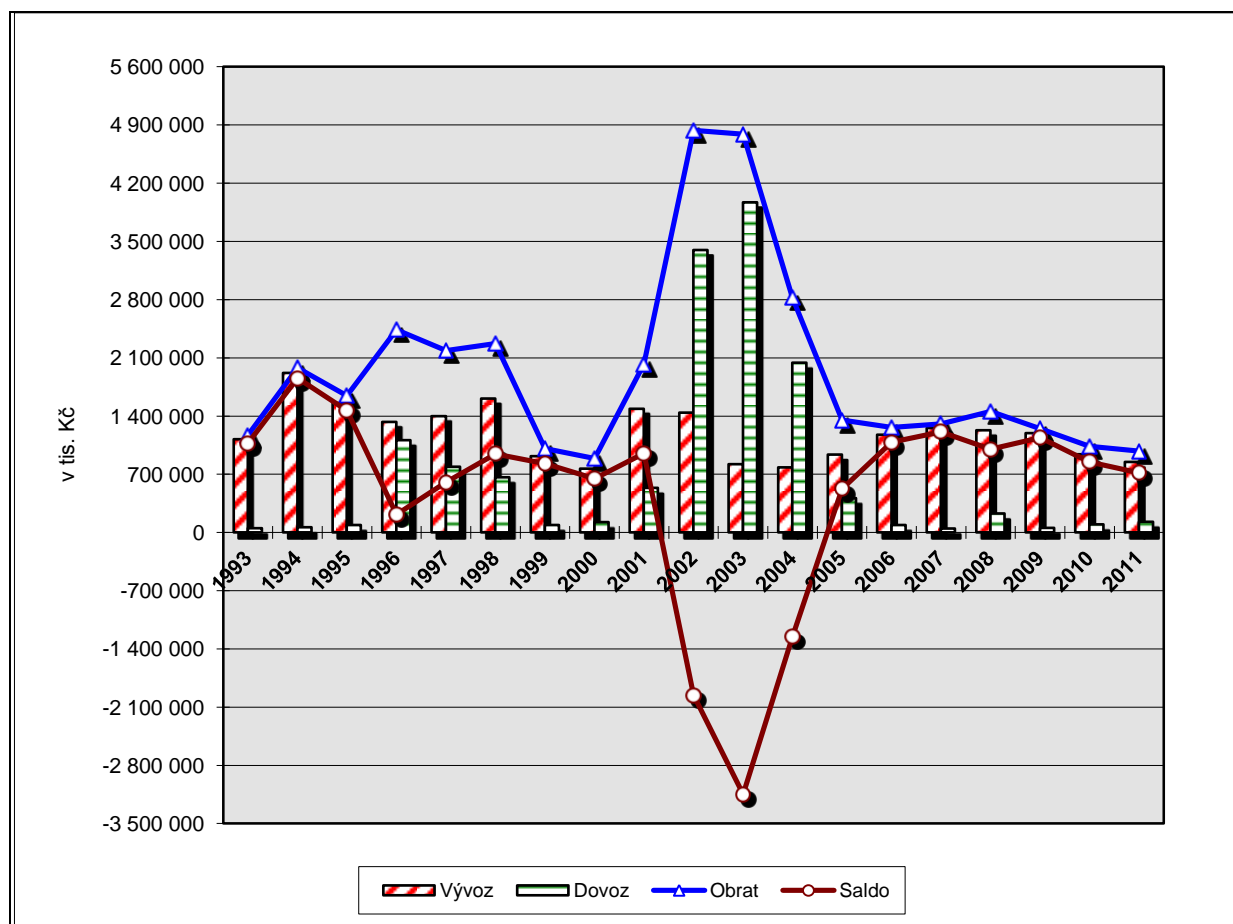
(Zdroj: Businessinfo – Souhrnná teritoriální informace Sýrie 2010)

Vývoz ČR do Sýrie

Rok	2005	2006	2007	2008	2009
Vývoz ČR do Sýrie					
v mil. Kč	1 489	1 096	1 257	1 227	1 193,3
v mil. USD	39,1	52,2	61,9	72	62,6
Dovoz ČR ze Sýrie					
v mil. Kč	536	84	48,2	227,3	55,2
v mil. USD	14,1	4	2,4	13,3	2,9
Obrat vzájemného obchodu					
v mil. Kč	2 025	1 180	1 306	1 454	1248,5
v mil. USD	53,2	56,2	64,4	85,4	65,5
Bilance (vývoz-dovoz)					
v mil. Kč	53,2	1 012	1 209	1 000,1	1 138,1
v mil. USD	25,0	48,2	59,5	58,7	59,7

(Zdroj: Businessinfo – Souhrnná teritoriální informace Sýrie 2010)

Obchodní výměna ČR – Sýrie (1993 - 2011)

(Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu)